

ΟΙ ΗΡΩΕΣ

ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΜΕΤ' ΕΙΚΟΝΩΝ

ΚΑΙ ΠΟΛΛΩΝ ΔΗΜΟΓΙΚΩΝ ΠΟΙΗΜΑΤΩΝ

Πρὸς διδασκαλίαν τῆς ἱστορίας τῆς Ἐθνικῆς Παλιγγενεσίας
ἐν τοῖς δημοτ. σχολείοις καὶ παρθεναγωγείοις

ΥΠΟ

ΒΛ. Γ. ΣΚΟΡΔΕΛΗ

Διευθυντοῦ τοῦ ἐν Πελοποννήσῳ Διδασκαλείου.

Ἐκδίδεται δαπάνῃ

ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ

ΤΕΥΧΟΣ Β'.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΠΑΡΑ ΤΩ: ΕΚΔΟΤΗ: ΑΝΕΣΤΗ: ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗ:

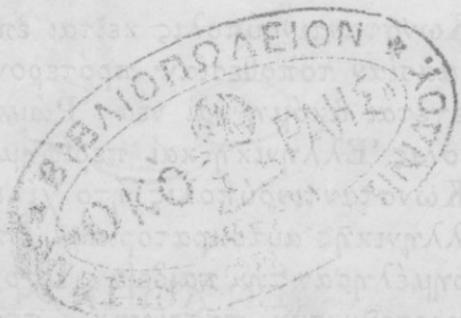
Βιβλιοπωλεῖον «Ὁ Κοραΐς»

1882

ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΗ

ΜΕΤΕΒΟΛΗ

Πᾶν ἀντίτυπον μὴ φέρον τὴν ὑπογραφήν τοῦ συγγραφέως καὶ τὴν σφραγίδα τοῦ ἐκδότου καταδιώκεται ὡς κλεψίτυπον.

1. Η ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΣ.

Ἡ Κωνσταντινούπολις κεῖται ἐπὶ τοῦ Βοσπόρου· ἔχει θαυμασίαν τοποθεσίαν· πρότερον ὠνομάζετο Βυζάντιον, λέγεται ἀκόμη καὶ νέα Ῥώμη καὶ Ἐπτάλοφος· εἶναι πόλις Ἑλληνικὴ καὶ περίφημος.

Ἡ Κωνσταντινούπολις ἦτο χίλια ἔτη πρωτεύουσα τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ κάτοικοι παρημέλησαν τὴν παιδείαν, εἶχον ἔριδας, δὲν ἤθελον νὰ ὑπηρετοῦν τὴν πατρίδα ὡς στρατιῶται, δὲν ἠγάπων τὴν ἐργασίαν, ἡ αὐτοκρατορία ὄλη παρήκμασεν.

Τῷ 1453 οἱ Τούρκοι ἐπιλιόρχησαν τὴν Κωνσταντινούπολιν μὲ φοβερὸν στρατὸν κατὰ γῆν καὶ θάλασ-

σαν. Ὁ Σουλτάνος Μωάμεθ ὁ Β΄. ἐπρότεινε εἰς τὸν Ἕλληνα αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον Παλαιολόγον νὰ παραδοθῆ· ἀλλ' ὁ Ἕλλην βασιλεὺς δὲν ἠθέλησε ν' ἀκούσῃ τὰς προτάσεις τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ Κωνσταντῖνος ἦτο γενναῖος καὶ τολμηρὸς καὶ εἶδεν τὸ παράδειγμα τῆς ἀνδρείας εἰς τοὺς στρατιώτας καὶ αὐτὸς ἐμάχετο ὡς ἀπλοῦς στρατιώτης. Οἱ Τούρκοι ὅμως ἦσαν πολλοὶ, ἐχάλασαν τὸ τεῖχος τῆς πόλεως καὶ ὤρμησαν ὡς χεῖμαρρος ἐντός.

Ὁ βασιλεὺς ἔτρεξε μὲ τοὺς πιστοὺς τοῦ στρατιώτας εἰς τὸ μέρος τοῦ κινδύνου· ἐκεῖ δὲ μαχόμενος, ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις ἐκυριεύθη, καὶ τὸ ἔθνος ὑπεδουλώθη εἰς τοὺς Τούρκους, ἔχασε μέγα ἀγαθὸν, τὴν ἐλευθερίαν.

Τότε καὶ ἔπειτα οἱ πρόγονοί μας ἔπαθον μεγάλα δεινὰ ὑπὸ τῶν τυράννων, μόνην δὲ παρηγορίαν εὑρισκόντες εἰς τὴν ἁγίαν θρησκείαν μας.— Ὅσοι δὲν ἔχουν πίστιν εἰς τὸν Θεὸν δὲν εὑρίσκουν καμμίαν παρηγορίαν εἰς τὰς δυστυχίας.

ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ.

Ἴδου ἡ γῆ τοῦ Βύζαντος, ἰδοὺ ἡ νέα Ῥώμη, τοῦ Κωνσταντῖνου ἡ σκιά τὴν κατοικεῖ ἀκόμη, καὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἡ σάλπιγξ ἐν πορφύρᾳ πλανᾶται εἰς τὰ τεῖχη τῆς μετὰ στάθμην εἰς τὴν χεῖρα.

ΑΛΩΣΙΣ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ.

Καλόγρηγα ἔμαγειρεύε ψαράκια ἴστο τηγάνι,
καὶ μιὰ φωνή, ψιλὴ φωνὴ ἀπάνωθε τῆς λέγει
«Παῦσε, γρηγα, τὸ μαγειριό, κ' ἡ Πόλι θὰ τουρκέψη.»
— «Ὅταν τὰ ψάρια πεταχθοῦν καὶ βγοῦν καὶ
[ζωντανέψουν,
τότε κι' ὁ Τοῦρκος θὲ νὰ μπῆ κ' ἡ Πόλι θὰ τουρκέψη.»
— Τὰ ψάρια πεταχθήκανε, τὰ ψάρια ζωντανέψαν,
κι' ὁ Ἀμηνῶς (*) ἐσέβηκε ἀπὸς του καβαλάρης.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΣ.

Εἰς τὰς ῥοὰς τοῦ Θρακικοῦ Βοσπόρου λουομένη
καὶ ἀπὸ δροσερώτατον βορρᾶν κτενιζομένη,
ὑψοῦτ' ἐκεῖ χρυσόμαλλος ἡ τοῦ τριγώνου κορυφὴ
μ' ἀνάκτορα σουλτανικά, κατάφυτα καὶ τιμαλφῆ.
Βυζάντιον! πόλις ποτὲ περίβλεπτος καὶ ποθητὴ,
ὀλβίων ἐνδιαίτημα, δημοκρατία ζηλωτῆ...
Τὰς τρίχας μου ἀνώρθωσας, φανεῖς καὶ σὺ, ὦ γηραεῖ,
ὦ τῆς Σοφίας τοῦ Θεοῦ σεβασμιώτατε ναέ!
Χαῖρε, Κωνσταντινούπολις! τῶν πόλεων ἡ βασιλις,
ἐντρύφημα τῆς Δύσεως, καρδιά τῆς Ἀνατολῆς!
Σὲ βλέπω, Πόλις, σήμερον εἰς παντελῆ μεταβολήν,
ὀθωμανίδος φέρουσιν παγκάλυπτον περιβολήν.
(Ἦλ. Τανταλιδῆς.)

(*) Ὁ κατακτητὴς τῆς Κωνσταντινουπόλεως Μωάμεθ Β΄.

Βυζάντιον ἀλλόπιστον, καθέδρα τῶν Σουλτάνων !
 στιγμαὶ χαρᾶς, στιγμαὶ τιμῆς,
 ἂν σὲ βαπτίσωμεν ἡμεῖς
 εἰς κολυμβήθραν αἵματος, εἰς αἵματα τυρίννων.

(Α. Σοῦτσος).

2 ΤΑ ΠΑΛΛΗΚΑΡΙΑ.

Ὅσοι δὲν ὑπέφερον τὴν δουλείαν τῶν Τούρκων, ἀφίνον τὰς πόλεις καὶ τὰς πεδιάδας καὶ ἀπεσύροντο εἰς ὄψηλά καὶ ἀπρόσιτα ὄρη, πόλεις εἶχον τοὺς βράχους καὶ τὰς ἐρημίας· ἐπροτίμων μᾶλλον τὰς φωλεὰς τῶν λύκων ἢ τὴν πεδιάδα, ὅπου κατῴκει ὁ Τούρκος καὶ ἡ τυραννία.

Ἐκεῖ εἰς τὰ ὄψηλά βουνὰ ἔζων οἱ Κλέφται ἐλεύθεροι καὶ προητοίμαζον τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἔθνους.

Ἐγύμναζον τὸ σῶμά των μὲ διαφόρους ἀσκήσεις, μὲ τὸ πῆδημα, τὴν πάλην, τὸν δρόμον, τὴν δισκοβολίαν. Ἦσαν ἐπιδεξιώτατοι σκοπευταί· τὴν νύκτα ἐπυροβόλουν κατὰ τῆς λάμπews τοῦ ἐχθρικοῦ τουφεκίου μὲ τὸ καριοφίλι καὶ ἐπετύγχανον· διεπέρων τὸ βόλι ἀπὸ τὸ δακτυλίδι.

Ἦσαν ὀλιγαρχεῖς, δὲν ἠγάπων τὰς ἀναπαύσεις· ἀγαπητὴ τροφή ἦτο εἰς αὐτοὺς τὸ ψητὸν ἀρνίον. Διεσχέδαζον δὲ ἄδοντες ἄσματα ἥρωικὰ καὶ χορεύοντες ἐθνικοὺς χορούς.

Οἱ Κλέφται δὲν ἦσαν λησταί· αὐτοὶ ἐσέβοντο τὴν θρησκείαν, ἠγάπων τὴν δικαιοσύνην, ποτὲ δὲν ἔβλαπτον τοὺς ὁμοεθνεῖς των οὔτε τοὺς ἀδυνάτους, μόνον τοὺς τυράννους ἐπολέμουν. Δὲν ἐφοβοῦντο τὸν θάνατον οὔτε τὰ τρομερὰ βασανιστήρια. Οἱ Τούρκοι συλλαβόντες τοὺς ἀδελφοὺς Κατσαντώνας κατεδίχασαν αὐτοὺς εἰς τρομερὸν θάνατον· ἐνῶ δὲ συνέτριβον μὲ σιδηρὰν σφύραν τὰ σκέλη τοῦ νεωτέρου, οὗτος ἐξέβαλε κραυγὴν· ἀλλ' ὁ μέγας Κατσαντώνης ἀνέκραξε πρὸς αὐτόν· «Πῶς, Κατσαντώνη, φωνάζεις ὡς γυνή;»

Ὅταν οἱ Τούρκοι προσεκάλουν τοὺς Κλέφτας νὰ προσκυνήσωσιν, οὔτοι ἀπεκρίνοντο·

«Πασσᾶ μου ἔχω τὸ σπαθί, βεζίρι τὸ τουφεκί,
Κάλλιο νὰ ζῶ μὲ τὰ θεριά παρά νὰ ζῶ μὲ Τούρκους.»

Ὁμοίως οἱ Ἄρματωλοὶ ἦσαν ἄνδρες ἐλεύθεροι, ἐχθροὶ τῆς τυραννίας καὶ ἐπροστάτευον τοὺς ἀόπλους κατοίχους τῶν πόλεων καὶ χωρίων κατὰ τῶν Τούρκων.

Ἀπὸ τοὺς Ἄρματωλοὺς καὶ Κλέφτας ἐξῆλθεν ἡ στρατιὰ ἐκείνη τῶν ἥρώων, οἵτινες ἠλευθέρωσαν μετὰ

μακρὸν καὶ ἐνδοξὸν ἀγῶνα, ἐν μέρος τῆς Ἑλληνικῆς γῆς.

Τὰ καταφύγια τῶν Κλεφτῶν ἦσαν ὁ Ὀλυμπος, ὁ Κίσσαβος, ἡ Πίνδος, ὁ Παρνασσὸς, ὁ Ταύγετος καὶ ὄλα τὰ ὑψηλά ὄρη τῆς Ἑλλάδος.

Ο ΚΛΕΦΤΗΣ.

Μαῦρ' εἶν' ἡ νύκτα ἔστα βουνά,
 ἔς τοὺς βράχους, πέφτει χιόνι·
 ἔς τὰ ἄγρια, ἔς τὰ σκοτεινά,
 ἔς ταῖς ράχαις, πέτραις, ἔς τὰ στενά
 ὁ κλέφτης ξεσπαθώνει.

Ἐς τὸ δεξιὸν χεῖρ' ἡ γυμνὴ
 βαστάσκει ἀστροπελέκι,
 παλάτι ἔχει τὸ βουνοῦ
 καὶ σκέπασμα τὸν οὐρανὸν
 κ' ἐλπίδα τὸ τουφέκι.

Φεύγουν οἱ τύραννοι χλωμοὶ
 τὸ μαῦρόν του μαχαῖρι·
 μ' ἰδρωτὰ βρέχει τὸ ψωμί,
 ξεύρει νὰ ζήσῃ μὲ τιμῇ
 καὶ νὰ πεθάνῃ ξέρι.

Μεγάλοι ἔμποροι πωλοῦν
 τὰ ἔθνη σὰν κοπάδια·

τὴν γῆν προδίδουν, καὶ γελοῦν·
 Ἐδ' ὁμως ἄρματα λαλοῦν
 ἔς τὰπάτητα λαγγάδια.

Πήγαινε, φίλει τὴν ποδιά,
 ποῦ δοῦλοι προσκυνοῦνε·
 ἐδῶ ἔς τὰ πράσινα κλαδιά
 μόν' τὸ σπαθί των τὰ παιδιὰ
 καὶ τὸν Σταυρὸν φιλοῦνε.

Βαρῖά, βαρῖά βοίζ' ἡ γῆ·
 ἕνα τουφέκι πέφτει·
 Παντοῦ τρομάρα καὶ σφαγή,
 ἐδῶ φυγή, ἐκεῖ πληγή!
 Ἐσκότωσαν τὸν κλέφτη.

Σύντροφοι ἄσκεποι, πεζοὶ
 τὸν φέρνουν λυπημένοι,
 καὶ τραγωδοῦν ὄλοι μαζῆ·
 «Ἐλεύθερος ὁ Ἕλληνη ζῆ,
 κ' ἐλεύθερος πεθαίνει.»

(Ἄ. Ραγκαθῆς.)

3. ΣΧΟΛΕΙΑ.

Οἱ τύραννοι δὲν θέλουν τὴν παιδείαν, διότι ἡ ἀληθινὴ
 παιδεία ὁδηγεῖ τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν ἐλευθερίαν.
 Οἱ Τούρκοι ἐμπόδιζον τοὺς Ἕλληνας νὰ συσταίνουν
 σχολεῖα· τόσοσ ὁμως φιλομαθεῖς ἦσαν τότε οἱ νέοι

ὥστε ἐφοίτων εἰς κρυφὰ σχολεῖα τὴν νύκτα μὲ τὴν σελήνην καὶ ἐδιδάσκοντο ὅσα μαθήματα ἐχρειάζοντο. Εἰς τὰ σχολεῖα ἐμάνθανον τὰ παιδιά νὰ φοβῶνται τὸν Θεὸν καὶ νὰ τιμῶσι τοὺς γονεῖς των καὶ τοὺς ἀνωτέρους, νὰ ἀγαπῶσι τὴν πατρίδα καὶ νὰ βοηθῶσιν αὐτήν, ὅσον ἕκαστος δύναται. Κανεὶς ἄνθρωπος δὲνεῖναι τόσο ἀχρηστος, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ κάμῃ καλὸν εἰς τὸν ἄλλον καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν. Ἐκεῖ ἐδιδάσκοντο, ὅτι ἡ ἀληθινὴ ἐλευθερία δὲν συνίσταται εἰς τὸ νὰ κάμνῃ τις ὅ,τι θέλῃ, ἀλλὰ νὰ πράττῃ τὸ καλὸν καὶ νὰ πείθεται εἰς τοὺς νόμους. Ἡ ἀνομία καὶ ἀναρχία εἶναι ἡ μεγαλύτερα καὶ χειροτέρα τυραννία καὶ δουλεία. Πόσον φρόνιμα καὶ ἀγαπητὰ παιδιά ἐγίνοντο εἰς τὰ σχολεῖα! Τὴν Κυριακὴν καὶ τὰς μεγάλας ἑορτὰς τὰ ἔβλεπεσ ὅλα εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐφιλοτιμοῦντο ν' ἀναγινώσκωσι τὸν Ἀπόστολον, τὸ Ψαλτήριον, τὰς Προφητείας, νὰ κανοναρχῶσι καὶ νὰ ψάλλωσιν. Οἱ διδάσκαλοι ὠδήγουν τοὺς καλοὺς τούτους μαθητὰς εἰς τὰ βουνὰ καὶ εἰς τὰς πεδιάδας, ἐκεῖ ἐσύναζον ἄνθη καὶ ἄλλα φυτὰ, καὶ ἔβλεπον τοὺς τόπους, τοὺς ὁποίους οἱ πρόγονοί μας ἐδόξασαν μὲ μεγάλα κατορθώματα.

Μέγα καλὸν ἔκαμαν τὰ σχολεῖα εἰς τὸ ἔθνος. Τὰ σχολεῖα ἔκτιζον καὶ διετήρουν αἱ κοινότητες, οἱ δὲ πλούσιοι πολῖται ἐπροίχιζον αὐτὰ μὲ βιβλία καὶ μὲ κληροδοτήματα.

4. ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ, ΚΑΛΟΓΗΡΟΙ.

Ἐκτὸς τῶν κλεφτῶν καὶ ἀρματωλῶν ἄλλοι Ἕλλη-
 νες λόγιοι, μισοῦντες τὴν τυραννίαν, κατέφευγον εἰς
 μοναστήρια καὶ ἐγένοντο καλόγηροι, ἄλλοι δὲ ἐγένοντο
 ἱερεῖς εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία· οὗτοι ἀφιέρονον τὴν
 ζωὴν των εἰς τὸ νὰ προσεύχωνται, νὰ μελετῶσι, νὰ
 συγγράψωσιν ὠφέλιμα βιβλία καὶ νὰ διδάσκωσι τοὺς
 ὁμοπίστους. Ἐνδεδυμένοι τὸ ταπεινὸν ῥάσον, καταφρο-
 νοῦντες ὅλας τὰς ἀπολαύσεις τοῦ βίου, ὑποφέροντες
 παντὸς εἶδους στερήσεις καὶ κακουχίας, ἔτρεχον ἀπὸ
 χωρίου εἰς χωρίον καὶ ἐπαρηγόρουν τοὺς πάσχοντας
 καὶ ἐσυμβούλευον αὐτούς.

Τὰ μοναστήρια εἶχον βιβλιοθήκας, ἐβοήθουν τοὺς δυ-
 στυχεῖς· ὅλοι οἱ διαβάται καὶ οἱ προσκυνηταὶ ἀνεχώ-
 ρουν εὐχαριστημένοι καὶ ὠφελημένοι. Οἱ καλόγηροι δὲν
 ἐκάθηντο ἀργοί· εἰργάζοντο, ἐτίμων τὴν ὀρησκείαν μας
 καὶ ἦσαν στρατιῶται τῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ· ἦσαν

χρήσιμοι εἰς τὸ ἔθνος καὶ οἱ ἄνθρωποι εἶχον μεγάλην ὑπόληψιν εἰς αὐτούς. Ἐμάνθανον εἰς τὰ μοναστήρια καὶ διαφόρους τέχνας, ἔγλυφον ἀπὸ ξύλον καὶ ὀστοῦν σταυροὺς καὶ διαφόρους ὠραίας εἰκόνας, κατεσκεύαζον διάφορα σκεύη, ἐργαλεῖα, καὶ ἄλλα πράγματα.

Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς καὶ καλογήρους τούτους τοὺς πεπαιδευμένους ἀνεχώρουν εἰς μακρυνοὺς τόπους, διὰ νὰ κηρύξωσι τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὰ ἔθνη, ἄλλοι μετέβαινον εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ὑπερασπίζοντο τὰ δικαίωματα τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Σεβαστὸς καὶ χρήσιμος εἶναι ὁ κληρὸς, ὅταν ἔχη παιδείαν καὶ ἀρετὴν!

5. Η ΜΟΣΧΩ Η ΣΟΥΛΙΩΤΙΣΣΑ.

Τρία μπαϊράκια φαίνονται 'ποκάτ' ἀπὸ τὸ Σοῦλι, τὸνα 'ναι τοῦ Μουχτάρ πασᾶ, τᾶλλο τοῦ σελιχτάρη. τὸ τρίτο τὸ καλλίτερο εἶναι τοῦ Μητσομπότου. Ὁ Δῆμο Δράκος φώναξε 'ποπάν' ἀπὸ τὸ Σοῦλι. «Ποῦ πᾶς, Μουχτάρη Σκουταρᾶ, καὶ σκύλε σελιχτάρη; Δὲν εἶν ἐδῶ τὸ Χόρμοβο, δὲν εἶν' ἡ Λαμποβίτσα, νὰ πάρτε σκλάβους τὰ παιδιὰ, γυναῖκες δίχως ἄνδρας. Ἐδῶν' τὸ Σοῦλι τὸ κακὸ, ἐδῶν' τὸ Κακοσοῦλι, ποῦ πολεμοῦν μικρὰ παιδιὰ, γυναῖκες δίχως ἄνδρας, ποῦ πολεμάει Τζαβέλαινα σὰν ἄξιο παλληκάρι.» Ἡ Κυρὰ Μόσχω φώναξε 'ποπάν' ἀπὸ τὴν Κιάφα. «Ποῦσθε, παιδιὰ Σουλιώτικα καὶ σεῖς οἱ Τζαβελαῖοι; Μαζῆ μου ὄλοι τρέξετε καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες, τοὺς Τούρκους κατακόψετε, σπόρο νὰ μὴ ἀφήσετε, νὰ μείνουν χήραις κι' ὄρφανὰ, γυναῖκες καὶ παιδιὰ τους,

νά λέν, 'στό Σοῦλ' τούς σκότωσαν Σουλιώτισσαι
 [γυνοῖκες.]
 Ἡ Μόσχω τότε ὤρμησε μὲ τὸ σπαθὶ 'στό χέρι.
 Τώρα νά 'δγῆτε πόλεμο, γυναίκιχα τουφέκια!
 Σάν τούς λαγούς ἐφεύγανε καὶ πίσω δὲν κυττάζουν,
 πετάξαν τὰ τουφέκια τους μόνον γιὰ νά γλυτώσουν.

6

Ο ΛΑΜΠΡΟΣ ΤΖΑΒΕΛΑΣ ΚΑΙ Ο ΜΠΟΤΣΑΡΗΣ.

Μιά παπαδιά ἐφώναξε μέσ' ἀπὸ τὸν Ἀβαρίχο (*).

«Ποῦθε τοῦ Λάμπρου τὰ παιδιά, ποῦθε οἱ

[Μποτσαράιοι ;

Πολλὴ μαυρίλα πλάκωσε, πεζούρα καὶ καβάλα.

Δὲν εἶναι μιὰ, δὲν εἶναι δυὸ, δὲν εἶναι τρεῖς καὶ πέντε·
 εἶναι χιλιάδες δεκοχτῶ, χιλιάδες δεκαννέα.»

— « Ἄς ἔλθουν οἱ παληότουρκοι, τίποτε δὲν μας κάμνουν.
 ἄς ἔλθουν πόλεμο νά διοῦν καὶ Σουλιωτῶν τουφέκια.
 νά μάθουν Λάμπρου τὸ σπαθὶ, Μπότσαρη τὸ τουφέκι,
 τάρματα τῶν Σουλιωτισσῶν, τῆς ἔξακουσμένης

[Χαίδους.]

— Ὁ πόλεμος ἀρχίνισε κι' ἀνάψαν τὰ τουφέκια.

Τὸν Ζέρβα καὶ τὸν Μπότσαρη ἐφώναξ' ὁ Τζαβέλας,

— « Παιδιά μ', ἦλθ' ὦρα τοῦ σπαθιοῦ κι' ἄς πάψῃ

[τὸ τουφέκι.]

— « Δὲν εἶναι, λέγ' ὁ Μπότσαρης, σπαθιοῦ καιρὸς ἀκόμα.
 παιδιά, σταθῆτε 'στό κουντρί, βαστάτε τὸ λιθάρι.

(*) Χωρίον τοῦ Σουλίου.

γιατ' εἶν' οἱ Τούρκ' ἀμέτρητοι καὶ ἄλγοι οἱ Σουλιῶται.»
 — «Μωρὲς τί σκιάζεσθε, παιδιὰ, Τζαβέλας μεταλέγει:
 Ἄκόμα τοὺς φυλάγομε τοὺς σκύλους Ἀρβανίτας ;»
 — Πιάνουν καὶ σπάνουν ὅλοι τοὺς τὰς θήκας τῶν
 [σπαθιῶν τους,
 τοὺς Τούρκους βάνουνε ἔμπροστά, τοὺς βάνουν σὰν
 [χριάρια.

Βελῆ πασᾶς τοὺς φώναζε νὰ μὴ γυρνοῦν ταῖς πλάταις,
 κ' ἐκεῖνοι ἀποκρίνονται, πετῶντας τὰ τουφέκια·
 — «Δὲν εἶν' ἐδῶ τὸ Δέλβινο, δὲν εἶναι τὸ Βιδίνι·
 εἶναι τὸ Σοῦλι τ' ἀκουστὸ, ἔς τὸν κόσμον ξακουσμένον,
 εἶναι τοῦ Λάμπρου τὸ σπαθί, τὸ τουρκοματωμένο,
 πῶκαμε τὴν Ἀρβανιτιά κι' ὅλη φορεῖ τὰ μαῦρα·
 κλαίουں μανάδες γιὰ παιδιὰ, γυναῖκες γιὰ τοὺς ἀνδρας.»

7. Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο Ε΄.

«Ἕλληνας τράχηλος ζυγὸν δὲν ὑποφέρει.»

Μετὰ μακρὰν καὶ τρομερὰν δουλείαν τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἐπανεστάτησε κατὰ τῶν τυράννων τοῦ Τούρκων καὶ σύνθημά του ἦτο «Ἐλευθερία ἢ Θάνατος». Ἡ ἐπανάστασις ἤρχισε τὴν 25 Μαρτίου τοῦ 1821. Τὴν ἀρχὴν ἔκαμεν ὁ ἥρωὺς Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης. Ὁ κόσμος ὅλος μὲ θαυμασμὸν καὶ ἀγάπην ἐχαίρεισε τὴν ἀνάστασιν τῶν Ἑλλήνων. Οἱ τούρκοι ἐτρόμαξαν εἰς τὸ ἀκουσμα τῆς ἐπανάστασεως καὶ ἐξηγριώθησαν. ἤρχισαν νὰ σφάζωσιν ἀνδρας, γυναῖκας καὶ παιδιὰ εἰς τὰς πόλεις. Ὅσον περισσότεροι ὅμως Ἕλληνες ἐσφάζοντο ἀπὸ τοὺς Τούρκους, τόσον περισσότερον ηὔξανεν ἡ ἐπα-

νάστασις καὶ διεδίδετο εἰς ὅλας τὰς Ἑλληνικὰς χώρας καὶ εἰς τὰς νήσους.

Ὁ ἀείμνηστος πατριάρχης Γρηγόριος εἶχε πατρίδα τὴν Δημητσάναν, ἦτο πεπαιδευμένος καὶ ἐνάρετος καὶ ἓνα πόθον εἶχε, τὴν ἀνάστασιν καὶ ἐλευθερίαν τοῦ ἔθνους του, καὶ ὑπὲρ αὐτῆς ἠύχετο καὶ εἰργάζετο ἡμέραν καὶ νύκτα.

Ἦτο μέλος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας, ἡ ὁποία προητοίμασε τὴν γενικὴν ἐξέγερσιν τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Τούρκων, καὶ συνεννοεῖτο μὲ τὸν Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην, ὅστις ἦτο στρατηγὸς εἰς τὴν Ῥωσσίαν, καὶ μὲ τοὺς ἄλλους ἀρχηγούς τῆς ἐπαναστάσεως. Ὅταν οἱ Τούρκοι μαθόντες τὴν ἐπανάστασιν ἤρχισαν νὰ σφάζωσι τοὺς προκρίτους τοῦ ἔθνους εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ εἰς ἄλλας πόλεις, πολλοὶ ἐσυμβούλευον τὸν Πατριάρχην νὰ φύγῃ· ἀλλ' ὁ αἰδιδίμος Γρηγόριος ἀπήντησε πρὸς αὐτοὺς ταῦτα· «Ἐὰν φύγω, οἱ Τούρκοι θὰ ἐξαγριωθῶσι περισσότερο ἐναντίον τῶν Χριστιανῶν καὶ θὰ χυθῆ περισσότερο ἀθῶον αἷμα, ἐνῶ ἐὰν οἱ Τούρκοι μὲ φονεύσωσιν, ὁ θάνατός μου θὰ δώσῃ ζωὴν εἰς τὸν ἱερόν ἀγῶνα τοῦ ἔθνους καὶ οἱ Ἕλληνες θὰ μάχωνται μὲ μεγαλειτέρα ἀνδρείαν, διὰ νὰ ἐκδικήσωσι τὸν θάνατόν μου.»

8. ΑΠΑΓΧΟΝΙΣΙΣ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ.

Τὴν πρώτην ἡμέραν τοῦ Πάσχα (1821) τὸ μεσονύκτιον ἄγριοι Τούρκοι ἐπολιόρχησαν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ πατριαρχείου, ἐνῶ ὁ πατριάρχης ἐτέλει τὴν ἱεράν λειτουργίαν· οὗτος ἐνόησε τὸν φονικὸν σκοπὸν τῶν, ἀλ-

λά δὲν ἐταράχθη. Ἐνεδύθη τὴν ἀρχιερατικὴν του στολήν, ἐτέλεσε μὲ εὐλάβειαν καὶ κατάνυξιν τὴν θεῖαν μυσταγωγίαν, ἐμνημόνευσεν ὅλους τοὺς κεκοιμημένους φίλους καὶ ἐχθροὺς, εὐλόγησεν ἅπαντας τοὺς παρόντας

Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο Ε΄.

καὶ εὐχήθη ὑπὲρ τῆς ἀπολυτρώσεως τῶν ἐν κινδύνοις καὶ θλίψεσιν ἀδελφῶν· ἔπειτα ἐκοινώνησε τῶν ἀχράντων μυστηρίων καὶ ἔψαλλε τὸ «Χριστὸς ἀνέστη,» εὐαγγελιζόμενος τὴν ἀνάστασιν τοῦ ἔθνους.

Μετὰ τὸ τέλος τῆς λειτουργίας τὸν ἔσυραν ἐκ τῆς ἐκκλησίας οἱ Τοῦρκοι στρατιῶται, τὸν ἐξύβρισαν πολυτρόπως, τὸν ἐπερίπαιξαν καὶ τὸν ἐβασάνισαν· εἰς ὅλα ταῦτα ὁ αἰμύνηστος πατριάρχης διετήρησεν ἀτάραχον γαλήνην. Τέλος ὁ δῆμιος ἔρριψε τὸν βρόχον εἰς τὸν ἱερὸν τράχηλόν του καὶ τὸν ἐρέμασε μάρτυρα τῆς ἀναγεννήσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους εἰς τὴν θύραν τοῦ πατριαρχείου. Καὶ οἱ μὲν ἄγριοι τύραννοι ἔρριψαν τὸ ἱερὸν σῶμά του εἰς τὴν θάλασσαν, οἱ δὲ Ἑλληνες μαθόντες τὸν μαρτυρικὸν θάνατον τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ὀρθόδοξου ἡμῶν Ἐκκλησίας, ἐπολέμουν μὲ μεγαλειτέραν ὀρμὴν τοὺς ἐχθροὺς τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος. Ἡ δὲ πατρὶς ἐλευθερωθεῖσα καὶ εὐγνωμονοῦσα ἀνήγειρεν ἀνδριάντα εἰς τὸν μάρτυρα τῆς Ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας Γρηγόριον τὸν Πατριάρχην.

Εἰς τὸν Ἀνδριάντα τοῦ Πατριαρχοῦ Γρηγορίου τοῦ Ε΄.

Πῶς μᾶς θεωρεῖς ἀκίνητος; Ποῦ τρέχει ὁ λογισμὸς σου;
Τὰ φτερωτά σου τὰ ὄνειρα; Γιατί ἔστὸ μέτωπό σου
νὰ μὴ φυτρῶνουν, Γέροντα, τόσαις χρυσαῖς ἀχτίδες,
ὅσαις μᾶς δίδ' ἡ ὄψις σου παρηγορηγαῖς κ' ἐλπίδες;
Γιατί ἔστὰ οὐράνια χεῖλη σου νὰ μὴ γλυκοχαράζη,
πατέρα, ἓνα χαμόγελο; Γιατί νὰ μὴ σπαράζη
μέσα εἰς τὰ στήθη σου ἡ καρδιά; Καὶ πῶς τὸ βλέφαρό σου
οὔτ' ἓνα δάκρυ ἐπρόβαλεν, οὔτ' ἔλαμψε τὸ φῶς σου;
Ὁλόγουρά σου τὰ βουνά κ' οἱ λόγγοι στολισμένοι
τὸ Λυτρωτὴ τους χαιρετοῦν. Ἡ θάλασσ' ἀγριωμένη

ἀπὸ μακρὰ σ' ἐγνώρισε καὶ μ' ἀφρισμένο στόμα
φιλεῖ, Πατέρα μου γλυκὲ, τὸ ἐλεύθερο τὸ χῶμα
ποῦ σὲ κρατεῖ 'ς τὰ σπλάγγνα του. Θυμᾶται τὴν ἡμέρα,
ὁποῦ κι' αὐτὴ 'ς τὸν κόρφο της σὰν τρυφερὴ μητέρα,
Πατέρα μου, σ' ἐδέχθηκε. Θυμᾶται 'ς τὸ λαιμό σου
τὸ ματωμένο τὸ σχοινί, καὶ 'ς τ' ἅγιο πρόσωπό σου
τάτιμα τὰ ραπίσματα, τὸ βόγκο, τὴ λαχτάρα.

Τώρα σὲ βλέπει γίγαντα, Πατέρα, ἡ θάλασσά σου.
Τὸ λείψανό σου τὸ φτωχὸ τὸ ποδοπατημένο
τ' ἀνάστησε ἡ ἀγάπη μας, κ' ἐδῶ μαρμαρωμένο
θὰ στέκη ὀλόρθο, ἀκλόνητο, κ' αἰώνιο θεὸ νὰ ζήση,
νᾶναι φοβέρα ἀδιάκοπη 'ς Ἀνατολὴ καὶ Δύσι.

Τὸ μάρμαρο μένει βουβό. Καὶ θὰ νὰ μείνη ἀκόμα,
ποιὸς ξέρει ὡς πότε ἀμίλητο τὸ νεκρικό του στόμα.
Κοιμᾶται κι' ὄνειρεύεται, καὶ τότε θὰ ξυπνήση,
ὅταν 'ς τὴ δάση, 'ς τὰ βουνά, 'ς τὰ πέλαγα βροντήση
τὸ φλογερό μας κήρυγμα. «Χτυπᾶτε, πολεμάρχοι!
Μὴ λησμονεῖτε τὸ σχοινί, παιδιὰ, τοῦ Πατριάρχου!»

(Ἄρ. Βκλαωρίτης.)

9. Ο ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΑΙΟΣ.

Σπανίως γεννῶνται εἰς τὸν κόσμον ἄνδρες ἔχοντες
τόσην φιλοπατρίαν καὶ τόσον ἐνθουσιασμόν ὑπὲρ τῆς
ἐλευθερίας, ὅσον ὁ Ῥήγας Φεραῖος.

Ὁ Ῥήγας ἐγεννήθη τῷ 1753 εἰς μικρὰν πόλιν τῆς
Θεσσαλίας, ὀνομαζομένην Φεράς. Ἦτο ἀκόμη μικρὸν

παιδίον, καὶ ὅταν ἔβλεπε τοὺς Τούρκους νὰ ἐξουσιάζωσι καὶ νὰ τυρανῶσι τὴν πατρίδα του, τὸν ἐκυρίευε θυμὸς καὶ ἀγανάκτησις. «Τί ζητοῦν, ἔλεγεν, οἱ βάρβαροι οὗτοι τύραννοι εἰς τὴν Ἑλλάδα; Πότε θὰ τοὺς διώξωμεν καὶ θὰ ἐλευθερώσωμεν τὴν πατρίδα μας; Καλλίτερα μίαν ὥραν νὰ ζῆσθι κἀνεὶς ἐλεύθερος παρά σαράντα χρόνια νὰ εἶναι δοῦλος.» Εἰς τὸ σχολεῖον εἶχε τόσῃν ἐπιμέλειαν καὶ ζῆλον, ὥστε ὁ διδάσκαλός του ἔλεγεν, ὅτι ἐξ ἅπαντος ὁ Ῥήγας θὰ γείνη μέγας καὶ ἔθνωφελὴς ἀνὴρ, ὅλοι δὲ οἱ συμμαθηταὶ του ἠγάπων καὶ ἐσέβοντο αὐτόν.

Ο ῬΗΓΑΣ ΦΕΡΑΙΟΣ.

Τὰ βουνά, αἱ πεδιάδες, οἱ ποταμοὶ, ἡ φύσις ὅλη τῆς πατρίδος τὸν ἐνθουσίαζον· μόνον ἐλυπεῖτο, διότι ἡ δουλεία πιέζει καὶ ἀσχημίζει πάντα ταῦτα καὶ δὲν ἀφίνει τοὺς ἀνθρώπους νὰ τὰ ἀπολαύσῃ καὶ νὰ δοξο-

λογῶσι τὸν πάνσοφον καὶ πανάγαθον Δημιουργὸν τοῦ παντός.

Ὁ Ῥήγας ἐθαύμαζε τοὺς ἀρχαίους ἥρωας τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀνεστέναζεν, ὅταν ἤκουεν ἢ ἀνεγίνωσκε τὰ θαυμάσια καὶ ἐνδοξα κατορθώματα τῶν μεγάλων ἀνδρῶν τῆς Ἑλλάδος. «Κρίμα! ἔλεγε, νὰ εἴμεθα παιδιὰ τοῦ Ἡρακλέους καὶ νὰ ζῶμεν εἰς τὴν δουλείαν! Οἱ πρόγονοί μας Ἕλληνες θὰ ἐσκέπαζον τὸ πρόσωπόν των ἀπὸ ἐντροπήν, ἂν ἐσηκόνοντο ἀπὸ τοὺς τάφους καὶ ἐβλεπον ἡμᾶς τοὺς ἀπογόνους των εἰς τοιαύτην ἀμάθειαν καὶ βαρβαρότητα, ἐνῶ ἀπὸ τὰ συγγράμματά των ἐφωτίσθη καὶ ἐπολιτίσθη ὅλη ἡ Εὐρώπη.

Ὁ Ῥήγας ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὴν πατρίδα του καὶ μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἐσπούδασε καλὰ πλησίον τοῦ περιφήμου Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου.

Τὸν καιρὸν ἐκεῖνον εἰς τὴν Βλαχίαν ἦσαν Ἕλληνες ἡγεμόνες, ὀνομαζόμενοι Βοεβόδαι, οἱ ὁποῖοι ἐσύστησαν εἰς τὸ Βουκουρέστιον ὀνομαστά Ἑλληνικὰ σχολεῖα πρὸς ἐκπαίδευσιν τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν ἄλλων χριστιανῶν. Τότε εἶχε διορισθῆ ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας ὁ Μαυρογένης, ὅστις παρέλαβε τὸν Ῥήγαν ὡς ἰδιαιτέρον γραμματέα του.

Ὁ δὲ Ῥήγας δὲν ἔπαυσε νὰ ἐργάζεται πάντοτε ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ ἔθνους ἀπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν. Διὰ νὰ διεγείρῃ δὲ τὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν Ἑλλήνων σενέθετε διάφορα ποιήματα, τὰ ὁποῖα μέχρι τῆς σήμερον διατηροῦνται εἰς τὰ στόματα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

ΘΟΥΡΙΟΣ ΥΜΝΟΣ ΤΟΥ ΡΗΓΑ.

Ὡς πότε, παλληκάρια, νὰ ζῶμεν ἔς τὰ στενά,
 μονάχοι ἄν λεοντάρια ἔς τὰς ῥάχαις ἔς τὰ βουνά;
 Σπηλαιῖς νὰ κατοικοῦμεν, νὰ βλέπωμεν κλαδιά,
 νὰ φεύγωμεν τὸν κόσμον γιὰ τὴν πικρὴ σκλαβιά;
 νὰ χάνωμεν πατρίδα, ἀδέλφια καὶ γονεῖς,
 τοὺς φίλους, τὰ παιδιὰ μας κι' ὄλους τοὺς συγγενεῖς;
 Καλλίτερα μιᾶς ὥρας ἐλεύθερη ζωὴ
 παρὰ σαράντα χρόνια σκλαβιά καὶ φυλακὴ.
 Τί σ' ὠφελεῖ κι' ἂν ζήσης καὶ εἶσαι ἔς τὴ σκλαβιά;
 Στοχάσου πῶς σὲ φένουν καθ' ὥραν ἔς τὴ φωτιά.
 Βεζύρης, δραγουμάνος, ἀφέντης κι' ἂν γενῆς,
 ὁ τύραννος ἀδίκως σὲ κάμνει νὰ χαθῆς.
 Δουλεύεις ὅλη ἡμέρα εἰς ὅ,τι κι' ἂν σὲ πῆ,
 κι' αὐτὸς πασχίζει πάλιν τὸ αἶμά σου νὰ πιῆ.
 Ὁ Σοῦτσος, ὁ Μουρούζης, Κωστάκης Σκαναβῆς,
 Γκίκας καὶ Μαυρογένης καθρέπτης εἶν' νὰ ἰδῆς.
 Ἄνδρεῖοι καπετάνοι, παπάδες, λαϊκοί,
 σκοτώθηκαν κι' ἀγάδες μὲ ἀδικὸν σπαθί.
 Κι' ἀμέτρητ' ἄλλοι τόσοι Τοῦρκοι καὶ Ῥωμηοὶ
 ζωὴν καὶ πλοῦτον χάνουν χωρὶς καμμιά ἀφορμή.
 Ἐλάτε μ' ἓνα ζῆλον εἰς τοῦτον τὸν καιρὸν
 νὰ κάμωμεν τὸν ὄρκον ἐπάνω ἔς τὸν Σταυρόν.
 Μᾶς κράζει ἡ πατρίδα, μᾶς θέλει, μᾶς πονεῖ,
 ζητεῖ τὴν συνδρομὴν μας μὲ μητρικὴ φωνή.

Ο ΡΗΓΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΒΙΕΝΝΗΝ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΣ.

Ὁ Ῥήγας ἐγνώριζεν, ὅτι διὰ τὰ μεγάλα ἔθνικὰ ἔργα χρειάζεται ἡ σύμπραξις ἀπάντων τῶν ἀξίων καὶ ἀληθῶν πατριωτῶν.

Τότε, καθὼς καὶ τώρα, ἔζων εἰς τὴν Βιέννην καὶ εἰς ἄλλας μεγαλοπόλεις τῆς Εὐρώπης πολλοὶ πλούσιοι καὶ φιλοπάτριδες Ἕλληνες. Ὁ Ῥήγας λοιπὸν ἀνεχώρησεν ἐκ Βουκουρεστίου καὶ μετέβη εἰς τὴν Βιέννην, διὰ νὰ ἐξυπνίσῃ τὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἔθνους ἐνθουσιασμὸν τῶν ἐκεῖ ὁμογενῶν καὶ νὰ συνεννοηθῇ μὲ αὐτοὺς περὶ τῆς ἐξεγέρσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Τοῦτο καὶ ἔπραξεν ἐπιτυχῶς. Ὅλοι ἤκουον μὲ δάκρυα τοὺς λόγους τοῦ Ῥήγα καὶ ὅλοι ἐδείχθησαν πρόθυμοι νὰ συντελέσωσιν εἰς τὸ μέγα ἐπιχειρήμα τοῦ ἥρωος.

Ὁ Ῥήγας ἐξέδωκεν ὠφέλιμα βιβλία καὶ ἐχάραξε μέγαν χάρτην ὅλης τῆς Ἑλλάδος. «Βλέπετε! ἔλεγεν, αὕτη εἶναι ἡ μεγάλη πατρίς μας, ἡ κληρονομία μας, ἡ χώρα, τὴν ὁποίαν οἱ πρόγονοί μας ἐδόξασαν καὶ ὑπερασπίσθησαν μὲ τὸ αἷμά των ἐναντίον πολλῶν καὶ ἰσχυρῶν ἐχθρῶν, καὶ τώρα τὴν ἐξουσιάζει εἰς βάρβαρος τύραννος. Ἐὰν σηκωθῶμεν ὁμῶς ἅπαντες μὲ μίαν φωνήν, θὰ πνίξωμεν τὸν τύραννον καὶ θὰ ἐλευθερώσωμεν τὴν πατρίδα μας. Ὁ Θεὸς θὰ ἦναι μαζῆ μας· διότι ὁ Θεὸς μισεὶ τὴν τυραννίαν καὶ βοηθεῖ τοὺς ἀγωνιζομένους ὑπὲρ τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐλευθερίας.»

Τοιαῦτα ἔλεγεν ὁ Ῥήγας πρὸς τοὺς ζῶντας εἰς ξέ-

νην γῆν Ἑλληνας καὶ μὲ τοὺς λόγους τούτους ἐνθου-
σίαζεν αὐτούς.

Παιδιά τοῦ Ἡρακλέους, δράμετε καὶ σπαθιά
κρατεῖτε μ' ἓνα χέρι μὲ τᾶλλο τὴν φωτιά !
Ὅρμήσατε γενναίως, ἔλθετε ὄλ' μαζῆ,
δείξατε, τῶν Ἑλλήνων τὸ ἔθνος ὅτι ζῆ.
Ὡς πότε, ὦ ἀδέλφια, νὰ εἴμεθα ἡμεῖς
οἱ πάλαι δοξασμένοι τῶρα ἐκτὸς τιμῆς ;
Ἐλάτε, συναχθῆτε ὄλ' οἱ πιστοὶ ὁμοῦ,
νὰ τρέξωμ' ἐναντίον τυράννου τοῦ ὤμοῦ.
Εἰς φάλαγγας ταχθῆτε μὲ ὄμμα φοβερὸν
προβαίνετε εὐτάκτως μὲ πόδα σταθερόν.
Ὁ κρότος τῶν ποδῶν μας καὶ οἱ κονιορτοὶ
νὰ καταστρέψουν Τούρκους μὲ φαίνοντ' ἄρκετοί.
Τί σ' ὠφελεῖ, ὦ φίλε, δοῦλος κι' ἂν εὐτυχῆς,
ὅταν πατρίς καὶ πίστις πρὸς σὲ εἴν' δυστυχῆς ;
Λοιπὸν, καλὰ ξεφτέρια, παιδιὰ Ἑλληνικά,
ἄς λάβωμεν τὰ ὅπλα τὰ ἐκδικητικά.
Τώρα ὁ Ἀθηναῖος ἄς δείξῃ ὅτι ζῆ,
ὁμοῦ κι' ὁ Σπαρτιάτης κι' ὁ Μακεδῶν μαζῆ.
Τώρα ὁ Θραῖξ, Νησιώτης καὶ πᾶς τις Θεσσαλὸς
ἄς δείξῃ πῶς ὡς Ἑλληναὶ ξεύρει νὰ ζῆ καλῶς.
Τώρα ὁ Ἡπειρώτης κι' ὁ ἥρωσ Κρητικὸς
ἄς δείξῃ ὅτι εἶναι Ἑλληναὶ πολεμικὸς !
Υδραῖοι καὶ Σπετσιῶται κι' ἀδέλφια Ψαριανοὶ
ἄς τὸ ἀρχιπέλαγός μας Τούρκος ἄς μὴ φανῆ.

(Κοκκινάκης)

11.

Ο ΡΗΓΑΣ ΘΥΣΙΑΖΕΤΑΙ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ.

Τῷ 1789 ἔγεινεν εἰς τὴν Γαλλίαν μεγάλη ἐπανάστασις, ἡ ὁποία συνετάραξεν ὅλον τὸν κόσμον καὶ ἐπροξένησε μεγάλας μεταβολὰς εἰς τὰ κράτη τῆς Εὐρώπης. Ἡ Γαλλία ἔγεινε τότε φοβερά εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην· ὁ δὲ Ναπολέων, ὅστις ὕστερον ἔγεινεν αὐτοκράτωρ τῶν Γάλλων, ἦτο τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ μέγιστος καὶ ἀνίκητος στρατηγὸς τῆς Γαλλίας.

Ὁ Ναπολέων εὐρίσκετο τότε εἰς τὴν Βενετίαν, ὁ δὲ Ῥήγας ἀνεχώρησεν ἐκ Βιέννης, διὰ νὰ μεταβῆ εἰς τὴν Βενετίαν καὶ νὰ δημηλήσῃ μὲ τὸν Ναπολέοντα ὑπὲρ τῆς ἐλευθερώσεως τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Κατέβη λοιπὸν εἰς τὴν Τεργέστην· ἐκεῖ ὁμως ἐπροδόθη ὡς ἐπαναστάτης εἰς τὴν Αὐστριακὴν Κυβέρνησιν, ἡ ὁποία τὸν συνέλαβε καὶ τὸν παρέδωκεν εἰς τὴν τουρκικὴν τυραννίαν.

Οἱ Τούρκοι ἔβαλαν τὸν Ῥήγαν εἰς τὰς φυλακὰς τοῦ Βελιγραδίου. Τὸ Βελιγραδίον εἶναι πρωτεύουσα τῆς Σερβίας, κείμενον ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ μεγάλου ποταμοῦ Δουναβέως. Ἐντὸς τῆς φυλακῆς ταύτης οἱ τύραννοι ἐδολοφόνησαν τὸν Ῥήγαν, τὸ δὲ πτώμα του ἔρριψαν εἰς τὸν Δούναβιν τῷ 1798.

Ἀποθνήσκων δὲ ὁ Ῥήγας εἶπε πρὸς τοὺς αἰμοβόρους δημίους του· «Φονεύσατέ με! ἀρκετὸν σπόρον ἐσχόρπισα, ἔρχεται ἡ ὥρα νὰ συνάξῃ τὸ ἔθνος μου τὸν γλυκὺν καρπὸν.»

Τοιοῦτον τέλος ἔλαβεν ὁ πρωτομάρτυς τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν παλλιγενεσίας Ῥήγας ὁ Φεραῖος, εἰς ὃν τὸ ἔθνος ἀνήγειρεν ἀνδριάντα.

Ο ΡΗΓΑΣ.

Στρέψε κ' ἰδὲ πῶς κοίτονται ἡμιταφεῖς ἀκόμη
 ὡς σκελετοὶ γιγάντειοι ἢ Αἴγυπτος κ' ἢ Ῥώμη.
 Πλὴν ἢ Ἑλλάς, ἢ κλασικὴ τῆς γῆς αὐτῆς γωνία,
 ὅπου τὰ φῶτα ἔλαμψαν καὶ ἡ ἐλευθερία,
 εἰς τὸ βιβλίον τῶν Μοιρῶν ἐγράφη, ὅτι πάλιν
 τῆς δόξης θὰ περιβληθῆ τὴν χλαῖναν τὴν μεγάλην.
 Τίς εἶναι ὁ καθήμενος ὑπὸ ἰτέαν κοίλῃ
 εἰς παλαιοῦ τινος ναοῦ συντετριμμένην στήλην;
 Μὴ εἶναι μισοτύραννον τοῦ Ἀρμοδίου φάσμα,
 ἀπό τι καταχθόνιον ἀναπηδῆσαν χάσμα;
 Ὁχι! διότι φάσγανον δὲν κρύπτ' ὑπὸ μυσίνην,
 οὐδ' ἔχει τὴν παρά νεκροῖς ἀτάραχον γαλήνην,
 ἀλλὰ εἰς τοῦ μετώπου του τὰς ἐλαφράς ρυτίδας
 ἀνακαλύπτω λογισμῶν ἀγρίας καταγιγίδας.
 Λοιπὸν, τίς εἶναι;—δίωξε τὸ νέφος, ὦ σελήνη,
 ὅπου ὡς παραπέτασμα τὴν λάμψιν σου σμικρύνει.
 Τὸν εἶδα, τὸν ἐγνώρισα! ὁ θεῖος ἦτο Ῥήγας,
 ὁ μόνος τοῦ αἰῶνός μας ἐν μέσῳ νάνων γίγας.
 Ὁ Ῥήγας μὲ τῆς λύρας του τοὺς γλυκυτάτους φθόγγους
 σαλεύει τῆς Ἑλλάδος μας τὰ ὄρη καὶ τοὺς λόγγους.
 Οἱ παλαιοὶ ἡμίθεοι κατενθουσιασμένοι
 περίξ του τὸν πυρρίχιον χορεύουν ὠπλισμένοι.

καὶ τὰ ἐδάφη τρέμουσι καὶ ἀντηχοῦν τὰ ἔρη-
 ἶδου ἐν μέσῳ τοῦ φωτὸς κατερχομένη κόρη,
 μὲ χλαῖναν αἱματοβαφῆ καὶ κυματιζομένην
 μ' ἀγγέλου χάριν πτερωτὴ τὸν Ῥήγαν πλησιάζει,
 καὶ μὲ φωνὴν μελίρρυτον τοιαῦτα ἔς αὐτὸν κράζει·
 «Υἱὲ τῆς γῆς! Τὸ ἔθνος σου, τὸ προσφιλές μου πάλαι,
 ἀγέλαι κατεπλάκωσαν βαρβαρικά μεγάλαι.
 Ἐκ νέου βλέπεις πρὸς αὐτὸ νὰ καταβῶ σπουδάζω,
 Μὲ τὸ προσέταξ' ὁ θεὸς, κ' ἐγὼ ἐσὲ προσταζῶ.
 Λάβε τὸ ξίφος μου αὐτὸ καὶ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους
 ἀναριθμήτους χάραξον τῆς τυραννίας τάφους.
 Θραῦσον τὰ δουλικὰ δεσμὰ τῶν σκοτεινῶν αἰώνων,
 κ' ἀνάσυρον τὸ κλέος του ἐκ τοῦ βυθοῦ τῶν χρόνων.»

(Ορφανίδης.)

12. ΚΟΡΑΗΣ.

Ἡρωες εἶναι ὅλοι ὅσοι ὠφελοῦν τοὺς ἀνθρώπους
 καὶ τὴν πατρίδα των μὲ μεγάλα καὶ ἐθνωφελῆ ἔργα.
 Ἡρωες ἦσαν ὁ Ἡρακλῆς, ὁ Θησεὺς καὶ ἄλλοι, οἱ ὁ-
 ποῖοι εὐεργέτησαν τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὰ κατορθώματά
 των· ἀλλ' ἐξίσου εἶναι ἥρωες καὶ ὅσοι ὠφελοῦν τοὺς
 ἀνθρώπους καὶ δοξάζουν τὴν πατρίδα των μὲ τὰς ἀρε-
 τὰς των, τὰς τέχνας, τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰ γράμματα.
 Τοιούτους ἥρωας ἔχει ἡ Ἑλλάς πολλοὺς καὶ παλαιοὺς
 καὶ νεωτέρους.

Ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς ὠφέλησε καὶ ἐτίμησε τὸ ἔ-
 θνος τὸ Ἑλληνικὸν μὲ τὰς ἀρετάς του, τὰς φρονίμους

συμβουλὰς του καὶ τὰ σοφὰ συγγράμματά του. Ὁ πατήρ του ἦτο ἐκ τῆς ὠραίας νήσου Χίου, αὐτὸς δ' ἐγεννήθη εἰς τὴν Σμύρνην τῷ 1748. Οἱ γονεῖς του, ἀφοῦ τὸν ἐξεπαίδευσαν καλῶς, ἐπεθύμουν νὰ τὸν καταστήσωσιν ἔμπορον. Ὁ Κοραῆς ὁμως δὲν εἶχε κλίσιν εἰς τὸ ἔμπόριον· ἤθελε νὰ σπουδάσῃ καὶ ν' ἀφιερῶσῃ τὴν ζωὴν του ὅλην ὑπὲρ τῆς πατρίδος.

Ο ΚΟΡΑΗΣ.

Μετέβη λοιπὸν εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν εἰς τὸ Μομπελιέ. Ὑστερον δὲ ἦλθεν εἰς τοὺς Παρισίους. Τόσῃν δὲ πολυμάθειαν καὶ σοφίαν ἔδειξεν, ὥστε οἱ σοφώτατοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἄνδρες τὸν ἐτίμων καὶ τὸν ἐσέβοντο. Ὁ Κοραῆς συνέγραψε καὶ ἐξέδωκε σοφώτατα συγγράμματα, μὲ τὰ ὁποῖα ἐφώτιζε

τούς ὁμοεθνεῖς του καὶ τοὺς προητοίμαζε διὰ τὴν ἐλευθερίαν.

Ὁ Κοραῆς δὲν ἤθελεν οὔτε δόξαν, οὔτε πλοῦτη· μόνον διὰ τὸν φωτισμὸν τῆς πατρίδος του Ἑλλάδος νυχθημερὸν εἰργάζετο. Πάντοτε δὲ προέτρεπε τοὺς Ἕλληνας, καὶ ἰδιαιτέρως τοὺς νέους, νὰ μιμῶνται τὰς πράξεις καὶ τὰς ἀρετὰς τῶν προγόνων μας. «Ἕλληνες! ἔγραφεν, ἂν θέλητε νὰ γείνητε ἐλεύθεροι, πρῶτον πρέπει νὰ ἐλευθερωθῆτε ἀπὸ τὰ πάθη· διότι ὁ χειρότερος τύραννος τοῦ ἀνθρώπου εἶναι τὰ πάθη του. Πῶς εἴμπορεῖ νὰ ᾔηαι ἐλεύθερος, ὅστις κυριεύεται ἀπὸ τὸ πάθος τῆς φιλοπρωτίας, τῆς ὑπερηφανίας, τῆς ὀργῆς, τοῦ μίσους, τῆς φιλαργυρίας, τῆς μέθης;»

Ὁ Κοραῆς ἐσυμβούλευε τοὺς ὁμοεθνεῖς του ν' ἀγαπῶσι τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν ἀνάγνωσιν· διότι ἡ μὲν ἐργασία κατασταίνει τὸν ἄνθρωπον ἀνεξάρτητον καὶ τὸν προφυλλάττει ἀπὸ τὰς κακίας, ἡ δὲ ἀνάγνωσις φωτίζει καὶ τέρπει τὴν ψυχὴν. Καὶ περίεργον! οἱ ἄνθρωποι τοῦ καιροῦ ἐκείνου ἤχουον τὰς πατριωτικὰς συμβουλὰς τοῦ φιλοπατρίδος Κοραῆ. Εἰς τὰς οἰκίας ἔβλεπε ἐργαλεῖα τεχνικὰ, ὅπλα καλὰ καὶ μερικὰ βιβλία, τρία πράγματα ἀναγκαιότατα εἰς πάντα ἄνθρωπον!

Ὁ Κοραῆς ἔφθασεν εἰς βαθύτατον γῆρας, ἀποθανὼν εἰς ἡλικίαν 85 ἐτῶν.

Ἡ Ἑλλὰς ὅλη σέβεται τὴν μνήμην τοῦ Κοραῆ καὶ εὐγνωμονοῦσα ἔστησεν ἀνδριάντα αὐτοῦ πρὸ τοῦ ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου.

ΣΥΜΒΟΥΛΗ ΤΟΥ ΚΟΡΑΗ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΑΣ.

Ὅ,τι μάλιστα συνεργεῖ εἰς τὴν φυλακὴν τῆς ἐλευθερίας, εἶναι ἡ ἐξάπλωσις τῆς παιδείας εἰς τὸ ἔθνος, καὶ ἡ χρηστὴ ἀνατροφή τῶν νέων· διότι μόνῃ ἡ παιδεία φανερόναι τὴν ἀξίαν τῆς ἐλευθερίας, καὶ ἀκολούθως ἀνάπτουσα τὸν ἔρωτά της εἰς τὰς ψυχὰς, κατασταίνει τοὺς πολίτας προσεκτικωτέρους εἰς τὴν φυλακὴν της. Τοιαύτη ἀνατροφή ἀρχίζει ἀπὸ τὸν πατρικὸν οἶκον καὶ τελειοῦται εἰς τὰ δημόσια σχολεῖα. Ὅσον εἶναι ταῦτα ἀνάλογα τὸν ἀριθμὸν μὲ τὸ πλῆθος τοῦ ἔθνους καὶ ἀπὸ καλοῦς διδασκάλους κυβερνώμενα, τόσον γρηγορώτερα διασπείρεται εἰς ὅλους ἡ σωτήριος τῶν ἡθῶν διόρθωσις.

Ἔως πρὸ μικροῦ οἱ διδασκαλοὶ μας, παραδίδοντες τῶν προγόνων τὰ συγγράμματα, ἄλλο τι δὲν μᾶς ἐδίδασκαν παρὰ τὰ λέξεις, οὐδ' αὐτὰς μὲ τὴν πρέπουσαν ἀκρίβειαν, διότι οὐδὲ αἱ λέξεις καταλαμβάνονται καλῶς, ὅταν δὲν συνοδεύωνται μὲ τὴν ἐξήγησιν καὶ κρίσιν τῶν πραγμάτων. Καὶ ἡ παιδεία μας τοῦτο μόνον διέφερεν ἀπὸ τὴν παιδείαν τοῦ Ἀλαντοπώλου τῆς κωμωδίας, ὅτι ἐκεῖνος ὡμολόγει, ὅτι δὲν ἐδιδάχθη τίποτε ἄλλο.

«Πλὴν γραμμάτων, καὶ ταῦτα μὲν τοι κακὰ κακῶς.» Ἡμεῖς δ' ἐξ ἐναντίας, ἀντὶ τῆς εἰλικρινοῦς ὁμολογίας ταύτης, ἐκερδαίναμεν ἀπὸ τὰ σχολεῖα τὴν οἴησιν, ὅτι ἐγνωμέθ' ἀληθῶς, ὡς καὶ ἐπωνομαζόμεθα, σοφολογιώτατοι. . . .

Ἐάν οἱ νόμοι ἀποβλέπωσιν εἰς ἓνα μόνον σκοπὸν, τὴν ἰσόνομον δικαιοσύνην, τὸν αὐτὸν σκοπὸν προβάλλοντες καὶ οἱ διδάσκαλοι, θέλουσι παιδεύει τοὺς νέους τὴν παραγγελιομένην καὶ ἀπὸ τὴν φιλοσοφίαν καὶ ἀπὸ τὴν θρησκείαν «Παιδείαν τὴν ἐν δικαιοσύνῃ.» Εἰς ταύτην παιδείαν συντελοῦν πολλὰ τῶν προγόνων μας συγγράμματα.

(Εἰς τοῦ Πλουτάρχου τὰ Πολιτικά).

13. Ο ΓΕΡΟ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ.

Ἀπὸ τοὺς πρώτους καὶ ἐνδοξοτάτους ἥρωας τῆς με-

γάλης ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ἦτο ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης. Ὁλην τὴν ζωὴν του διῆλθεν ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος. Ἄν ἤθελεν, ἠδύνατο νὰ ζῆ μὲ ἀναπαύσεις, ἤρκει μόνον νὰ στέργῃ τὴν τουρκικὴν τυραννίαν· ἀλλ' ὁ Κολοκοτρώνης δὲν ὑπέφερε νὰ βλέπῃ τὴν πατρίδα δούλην, οὔτε ἤθελε τιμὰς καὶ πλοῦτη μὲ δουλείαν· διὰ τοῦτο ἀπὸ τὴν παιδικὴν τοῦ ἡλικίαν ἐπολέμει τὸν ἐχθρὸν τῆς πατρίδος.

Ὁ Θεόδωρος ἐγεννήθη τῷ 1770 εἰς τὸ Ῥαμοβοῦνε τῆς Μεσσηνίας, καταγόμενος ἐξ Ἀρκαδίας, ὑποκάτω ἐνὸς δένδρου. Ὁ πατὴρ του Κωνσταντῖνος καταδιωκόμενος ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ἔγεινε κλέφτης καὶ ἐξωλόθρευσεν ὁμοῦ μὲ ἄλλους ἀρματωλοὺς ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον τοὺς Τουρκαλθανοὺς, τοὺς ὁποίους ἡ Τουρκία εἶχε στείλει ἐκεῖ, διὰ νὰ πολεμήσωσι τοὺς ἐπαναστατήσαντας κατοίκους ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μπενάκη. Τέλος δὲ ὁ Κωνσταντῖνος ἐφονεύθη ὁμοῦ μὲ δύο ἀδελφούς του ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ μόλις ἐσώθη ὁ μικρὸς υἱὸς του Θεόδωρος.

Ἀπὸ μικρὰν τοῦ ἡλικίαν ὁ Θεόδωρος ἔδωκε πολλὰ δείγματα ἀνδρείας καὶ ἔγεινε ὄπλαρχηγός. Τὰ δὲ παλληκάρια τοῦ πατρός του ὑπετάσσοντο εἰς αὐτόν· διότι ἐθαύμαζον τὴν ἀνδρείαν του καὶ τὴν σύνεσιν. Οἱ Τούρκοι ὅμως ἐφθόνουν τὸν Κολοκοτρώνην καὶ ἤθελον νὰ φονεύσωσιν αὐτόν. Ἐκ τούτου ἠναγκάσθη ὁ Θεόδωρος νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν νῆσον Ζάκυνθον.

Τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ὑπῆρχον εἰς τὴν Ζάκυνθον καὶ εἰς τὰς ἄλλας Ἰονίους νήτους πολλοὶ ἥρωες Σουλιῶται καὶ ἄλλοι Ῥουμελιῶται, τοὺς ὁποίους κατεδίωχεν ὁ φο-

βερὸς Ἀλῆ πασσᾶς τῶν Ἰωαννίνων. Ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρῶνης ἐγνωρίσθη μὲ ὄλους ἐκείνους τοὺς γενναίους ἄνδρας καὶ συνεβουλευέτο μὲ αὐτοὺς πῶς νὰ ἐλευθερώσωσι τὸ ἔθνος ἀπὸ τὴν τυραννίαν τῶν Τούρκων.

Ἐκεῖ εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸν παρεκίνησαν οἱ Ῥῶσοι νὰ σχηματίσῃ Ἑλληνικὴν λεγεῶνα, διὰ νὰ πολεμήσῃ τὸν Ναπολέοντα· ἀλλ' ὁ Κολοκοτρῶνης τοῖς ἀπεκρίθη· «Τί ἔχω νὰ κάμω ἐγὼ μὲ τὸν Ναπολέοντα; ἐγὼ ἔχω τὴν ζωὴν μου διὰ τὴν ὑπηρεσίαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος μου.»

ΤΟ ΜΥΡΟΛΟΓΙ ΤΗΣ ΠΑΡΓΑΣ.

Τρία πουλιὰ ἀπ' τὴ Πρέβεζα διαβήκανε ἔς τὴν Πάργα· τὸνα κυττάει τὴν ξενιτεία, τ' ἄλλο τὸν Ἄϊ Γιαννάκη, τὸ τρίτο τὸ κατάμαυρο μυριολογᾷ καὶ λέγει·

«Πάργα, Τουρκιὰ σὲ πλάκωσε, Τουρκιὰ σὲ τριγυρίζει· δὲν ἔρχεται γιὰ πόλεμο, μὲ προδοσιὰ σὲ παίρνει.

Βεζύρης δὲν σε νίκησε μὲ τὰ πολλὰ τ' ἀσκέρια.

Ἐφευγαν Τούρκοι σὰν λαγοὶ τὸ Παργηνὸ τουφέκι, κ' οἱ Ἀγάπιδες δὲν ἤθελαν ν' ἀλθουν νὰ πολεμήσουν.

Εἶχες λεβέντες σὰν θηριὰ, γυναῖκες ἀνδρειωμέναις, πῶτρωγαν βόλια γιὰ ψωμί, μπαροῦτι γιὰ προσφάγι.

Τᾶσπρα πουλῆσαν τὸ Χριστὸ, τᾶσπρα πουλοῦν κ' ἐσένα.

Πάρτε, μανάδες, τὰ παιδιὰ, παπάδες, τοὺς Ἁγίους.

Ἄστε, λεβέντες, τάρματα, ἀφήστε τὰ τουφέκια,

Σκάψτε πλατεία, σκάψτε βαθυὰ, ὅλα σας τὰ κιβούρια,

καὶ τάνδρειωμένα κόκκαλα ξεθάψτε τοῦ γονιοῦ σας.
 Τούρκους δὲν ἐπροσκύνησαν· Τούρκοι μὴν τὰ πατήσουν.

ΤΑ ΟΠΛΑ ΤΟΥ ΚΛΕΦΤΟΥ.

Τάνδρειωμένου τάρματα δὲν πρέπει νὰ πουλιῶνται,
 μόν' πρέπει τους ἔς τὴν ἐκκλησιὰ, κ' ἐκεῖ νὰ
 [λειτουργιῶνται,
 πρέπει νὰ κρέμανται ἕψηλά ἔς ἀραχνιασμένο πύργον,
 ἢ σκούρια νὰ τρώη τάρματα κ' ἡ γῆ τὸν ἀνδρειωμένον.

14. Ο ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΘΩΝΑ.

Εἰς τὴν Ζάκυνθον ἦτο ὁ Κολοκοτρώνης, ἀλλ' ὁ νοῦς
 του, ἡ καρδιά του ἦτο εἰς τὴν πατρίδα του τὴν Πελο-
 πόννησον. "Ἦκουε καθ' ἡμέραν, ὅτι οἱ Τούρκοι ἀδικοῦν,
 βασανίζουσι, φονεύουσι τοὺς ἀδελφούς του· δὲν ὑπέφερε
 λοιπὸν νὰ μένη περιπλέον εἰς τὴν νῆσον ἐκείνην. Ἀνε-
 χώρησεν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Χίλιοι Τούρκοι τὸν
 ἐπολιόρχησαν, ἀλλ' ὁ Κολοκοτρώνης ἔστυρε τὸ φοβερὸν
 καὶ βαρὺ ξίφος του, διέσχισε τοὺς ἐχθρούς καὶ ἐσώθη.
 Τότε περιῆλθεν ὅλην τὴν Πελοπόννησον καὶ ἦτο ὁ φό-
 βος καὶ ὁ τρόμος τοῦ τυράννου. Τέλος ἠναγκάσθη πάλιν
 ν' ἀφήσῃ τὴν Πελοπόννησον καὶ μετέβη εἰς τὴν
 Κέρκυραν. Τότε ἔβαλε κατὰ νοῦν νὰ πολεμήσῃ τοὺς

Τούρκους καὶ κατὰ θάλασσαν. Ὀπλισεν ἐν πλοῖον καταδρομικὸν καὶ ἐμβήκεν εἰς αὐτὸ μὲ ἄλλους ἀτρομήτους συντρόφους καὶ ἐπροξένει εἰς τοὺς Τούρκους μεγάλην βλάβην καὶ φθοράν.

Ἵστερον ὁ Κολοκοτρώνης ἐπλευσεν εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος καὶ ἀπέβη εἰς τὸν Ἄθωνα· διότι ἤθελε νὰ ἴδῃ καὶ ἐκεῖνας τὰς Ἑλληνικὰς χώρας, νὰ συνομιλήσῃ μὲ τοὺς ἥρωας τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῆς Μακεδονίας καὶ νὰ ἐμπνεύσῃ θάρρος εἰς τοὺς ὁμοεθνεῖς. Εἰς τὸν Ἄθωνα ὑπάρχουσι πολλὰ μοναστήρια Ἑλληνικὰ πλούσια, ἔχοντα καὶ πολύτιμα ἀρχαῖα βιβλία. Εἰς τὰ μοναστήρια ἐκεῖνα ὑπῆρχον πάμπολλοι μοναχοὶ καὶ ὄχι ὀλίγοι ἐξ αὐτῶν ἦσαν φιλοπάτριδες. Οἱ Τούρκοι ἐτρόμαξαν, ὅταν ἤκουσαν τὴν παρουσίαν τοῦ Κολοκοτρώνη, καὶ ἔστειλαν πολλὰ στρατεύματα νὰ τὸν πολεμήσωσιν.

Ὁ Κολοκοτρώνης ὁμως διὰ τῆς τόλμης καὶ ἀνδρείας του ἐσώθη καὶ ἦλθεν εἰς τὴν νῆσον Σκίαθον. Ἐκεῖ εὔρε πολλοὺς ὀπλαρχηγοὺς τοῦ Ὀλύμπου καὶ τὰ παλληκάρια των, τοὺς ὁποίους οἱ Τούρκοι εἶχον καταδιώξει.

Ο ΑΘΩΣ.

Κρυσταλλωμένε Ἄθωνα, τὸ ὕψος σου θαυμάζω,
καὶ βλέπων σε τὴν δεξιάν τοῦ Πλάστου μου δοξάζω.
Τὰ φῶς λαμβάνει τούρανοῦ ἢ κορυφή σου πρώτη
καὶ εἰς τοῦ Ἄδου φθάνουσιν οἱ πόδες σου τὰ σκότη.
Διάδημ' ἀδαμάντινον τὴν κορυφήν σου στέφει,
τὰ δάση ἔχεις ζώνην σου καὶ κόμην σου τὰ νέφη.

Ἡ ἀστραπή τὸ βλέμμα σου, ὁ χεῖμαρρος φωνή σου
καὶ ὁ ἀνεμοστρόβιλος ἡ βροντερὰ πνοή σου.

(Π. Σοῦτσος.)

15. ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ.

Ὁ Κολοκοτρώνης ἠναγκάσθη πάλιν νὰ μεταβῆ εἰς τὴν Ἐπτάνησον ἢ ὁποία τότε ἦτο ὑπὸ τὴν Ἀγγλικὴν προστασίαν, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἀγγλικὴν ὑπηρεσίαν ὑπὸ τὸν φιλέλληνα στρατηγὸν Τζιούρτζι. Ἐκεῖ ἐμυήθη τὰ τῆς φιλικῆς ἐταιρίας καὶ ἔγεινε μέλος αὐτῆς, καὶ ἤρχισε νὰ κατηγῆ καὶ ἄλλους καὶ νὰ προετοιμάζῃ αὐτοὺς διὰ τὴν μεγάλην ἐπανάστασιν.

Οἱ συνωμόται προσδιώρισαν τὴν 25 Μαρτίου, ἑορτὴν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, ὡς ἡμέραν τῆς γενικῆς ἐπανάστασεως· διὰ τοῦτο ἡ 25 Μαρτίου εἶναι ἡ ἱερὰ ἡμῶν ἐθνικὴ ἑορτή.

Ὁ Θεόδωρος ἀπέβη εἰς τὴν Πελοπόννησον· ἡ ἐπανάστασις ἐξηπλώθη ἐντὸς ὀλίγου χρόνου εἰς ὅλην τὴν χερσόνησον· οἱ δὲ Τοῦρκοι περίφοβοι ἐκλείσθησαν εἰς τὰ φρούρια. Ἀλλ' ὁ λαὸς ἀγύμναστος, στερούμενος τὰ ἀναγκαῖα πρὸς πόλεμον καὶ ὑπὸ τῆς μακρᾶς δουλείας γενόμενος δειλὸς, πολλάκις ἐτρέπετο εἰς φυγὴν ἐνώπιον τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐσκορπίζετο. Ὁ Κολοκοτρώνης ὁμως ὡς ἀστραπή παντοῦ ἐπρόφθανε καὶ μὲ διάφορα στρατηγήματα συνήθροϊζε νέους πολεμιστὰς καὶ ἐνέπνεεν εἰς αὐτοὺς θάρρος. Ἐκοιμάτο εἰς τὸ Βαλτέτσι, ἐγευμάτιζεν εἰς τὴν Πιάναν καὶ ἐδείπνει εἰς τὸ Χρυσοβίτσι

Πολυάριθμοι Τούρκοι ἦσαν εἰς τὴν Τρίπολιν, ἣτις εἶναι ἡ καρδιά τῆς Πελοποννήσου. Οἱ ἐπαναστάται κατέλαβον τὸ Βαλτέτσι· ἀλλ' οἱ Τούρκοι ἐπολιορκήσαν αὐτούς μὲ 13 χιλιάδας στρατοῦ. Ὁ Κολοκοτρώνης ἐπετέθη κατὰ τῶν Τούρκων ὁμοῦ μὲ τὸν Κολιόπουλον καὶ μὲ ἄλλους ὀπλαρχηγούς καὶ ἐπολέμουν μίαν ὀλόκληρον ἡμέραν ἀπὸ τὸ πρωτὶ ὡς τὸ βράδυ. Τὸ ἑσπέρας ὁ Κολοκοτρώνης ἔλαβε μαζῇ του ὀλίγους ἐκλεκτούς καὶ ἐπορεύθη εἰς τὸ καταρράχι, ἀπέναντι τῶν Τούρκων καὶ ἐφώνησε· «Τούρκοι ζωντανούς θὰ σᾶς πιάσω. Εἶμαι ὁ Κολοκοτρώνης!» Οἱ Τούρκοι τόσον ἐτρόμαξαν, ὥστε ἀμέσως ἐφυγον ἐκεῖθεν, ὁ δὲ Κολοκοτρώνης εἰσῆλθεν εἰς τὸ Βαλτέτσι καὶ ἔδωκε τροφάς καὶ πολεμεφόδια εἰς τοὺς πολιορκουμένους. Οἱ δὲ Τούρκοι τὸ πρωτὶ διέλυσαν τὴν πολιορκίαν καὶ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Οἱ Ἕλληνες ἐνθαρρυνόμενοι ἀπὸ τὸν Κολοκοτρώνην, κατεδίωξαν αὐτούς, ἐφόνευσαν πολλοὺς ἐχθρούς καὶ ἔλαβον πολλὰ λάφυρα. Αὕτη ἦτο ἡ πρώτη τροπαιοῦχος μάχη τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Τούρκων, ἣτις ἐνέπνευσε τόλμην εἰς τὸν Ἑλληνικὸν λαόν, ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης ἀμέσως μετὰ τὴν μάχην ἔδραμεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐτέλεσε δοξολογίαν πρὸς τὸν Ὑψίστον, ὅστις ἐβοήθησε τὸν λαόν του νὰ νικήσῃ τοὺς τυράννους του.

16. Ο ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ ΕΝ ΚΑΙΡΩ ΜΕΓΑΛΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ.

Μετ' ὀλίγον ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἡ Τρί-

πολις, ἣτις ἦτο τότε ἡ πρωτεύουσα τῆς Πελοποννήσου. Ὁ δὲ Κολοκοτρώνης μετέβη εἰς τὰς Πάτρας, διὰ τὴν δώση βοήθειαν εἰς τοὺς ἐκεῖ Ἑλληνας, οἵτινες ἐπολιόρχουν τοὺς Τούρκους ἐντὸς τοῦ φρουρίου. Ἐκεῖ δὲ μως ἔμαθεν, ὅτι ὁ Δράμαλης εἰσέβαλε διὰ τοῦ Ἴσθμοῦ τῆς Κορίνθου εἰς τὴν Πελοπόννησον μὲ 35 χιλιάδας στρατοῦ ἐκλεκτοῦ. Ὅλοι ἐτρόμαξαν, οἱ περισσότεροι ἀπελπίσθησαν, καὶ αὐτὸς ὁ Δράμαλης μὲ ὑπερηφάνειαν ἔλεγεν, ὅτι ἐντὸς ὀλίγου θὰ ὑποτάξῃ τοὺς αὐθάδεις Ἑλληνας ὅλους. Μόνος ὁ Κολοκοτρώνης δὲν ἐταράχθη. Ἀπὸ τὰς Πάτρας ἐπέταξεν εἰς τὴν Τρίπολιν, καὶ εἶπε δυνατὰ, ὅτι δὲν πρέπει νὰ φοβοῦνται, μόνον νὰ ἔχωσιν ὁμόνοιαν ἅπαντες. Ἡ ὁμόνοια δίδει δύναμιν καὶ φέρει τὴν νίκην. Ἄν πρόκειται, εἶπε, ν' ἀποθάνωμεν, ἅς ἀποθάνωμεν· ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ ὑποταχθῶμεν εἰς τοὺς ἐχθρούς. Οἱ ἐνθαρρυντικοὶ καὶ γενναῖοι λόγοι τοῦ Κολοκοτρώνη ἔφεραν ἀποτέλεσμα. Ὅλοι οἱ μεγάλοι ὀπλαρχηγοὶ τῆς Πελοποννήσου, οἱ Μαυρομιχαλαῖοι, ὁ Νικηταρᾶς, ὁ Πλαπούτας καὶ ἄλλοι συνηθροίσθησαν περὶ τὸν Κολοκοτρώνην· οὗτος δὲ τόσον καλὰ διεταξε τὰ τῆς μάχης, ὥστε ὁ στρατὸς τοῦ Δράμαλη ἐνικήθη εἰς πολλὰ μέρη, καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ φεύγων εἰς τὰ Δερβενάκια ἀπώλεσε περὶ τὰς 8 χιλιάδας ἀνδρῶν.

Μετά τινα ἔτη ἄλλος τρομερώτερος ἐχθρὸς εἰσήλθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον ὁ Ἰβραῆμ πασσαῶς ἐκ τῆς Αἰγύπτου. Ὁ Κολοκοτρώνης τρέχων παντοῦ καὶ ἐνθαρρύνων τοὺς Ἑλληνας, ἐνέπνευσε τόσῃν αὐταπάρνησιν εἰς αὐτοὺς, ὥστε τοὺς ἔχαμε νὰ ὑποφέρωσι τὰς μεγα-

λειτέρας στερήσεις μάλλον ἢ νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τοὺς τυράννους.

Η ΤΡΙΠΟΛΙΤΣΑ.

Ἦτανε ἕμερα βροχερὴ καὶ νύχτα χιονισμένη,
ὅταν γιὰ τὴ Τριπολιτσά ξεκίνησ' ὁ Κιαμίλης.

Νύχτα σελώνει τάλογο, νύχτα τὸ καλιγόνει,
καὶ μέσ' ἔς τὸν δρόμον τὸν Θεὸ παρακαλεῖ καὶ λέγει
«Θεέ μ', ἐκεῖ τοὺς προεστοὺς, ἐκεῖ τοὺς δεσποτάδες
νὰ βρῶ, μὴ ἔσθ' κεφάλι του πάρουνε τοὺς ραγιαδες,
νὰ μὴ σηκώσουν ἄρματα καὶ πάγουν μὲ τοὺς κλέφταις.»
— Σὰν ἔφθασ', εἶχαν οἱ Γραικοὶ τὸ κάστρο πλακωμένο,
τοὺς Τούρκους κλείσανε στενά, βαριά τοὺς πολεμοῦσαν
Κολοκοτρώνης φώναζεν ἀπὸ τὸ μετερίζι·

«Προσκύνησε, Κιαμίλ μπέη, ἔς τοὺς Κολοκοτρωναίους,
νὰ σε χαρίσω τὴ ζωὴ, ἐσὲ καὶ τὰ παιδιὰ σου,
ἐσὲ καὶ τὰ χαρέμια σου κι' ὅλη τὴ γενεά σου.»

— Μετὰ χαρᾶς σας, Ἕλληνες καὶ σεῖς καπιταναῖοι.»
Μπουλοῦκ μπασῆς ἐφώναζεν ἀπάν' ἀπὸ τὴν τάμπια·
«Δὲν προσκυνοῦμεν ἄπιστοι, σ' ἐσᾶς, βρωμοραϊάδες·
ἔχομε κάστρα δυνατὰ καὶ βασιλιὰ ἔστην Πόλι·

ἔχομ' ἀσκέρι ξακουστὸ καὶ Τούρκους παλληχάρια·
— «Τώρα νὰ δγῆτε, φώναξε τότε ὁ Κολοκοτρώνης,
νὰ δγῆτ' Ἑλληνικὰ σπαθιά καὶ κλέφτικα τουφέκια
πῶς πολεμοῦν οἱ Ἕλληνες, πῶς πολεμοῦν τοὺς
[Τούρκους.

— Έβαλαν οἱ Γραικοὶ βουλή τὸ κάστρο νὰ πατήσουν·
 σὰν ἀετοὶ πηδήσανε καὶ μπήκαν σὰν πετρίτες
 Κολοκοτρώνης φώναξεν ἀπ' αἱ Γεωργίου τὴν πόρτα·
 «Μολᾶτε τὰ τουφέκιά σας, σύρετε τὰ σπαθιά σας·
 βάλετε τὴν Τουρκιά μπροστὰ σὰν πρόβατα ἔς τὴν
 [μάνδραν.]»
 Τοὺς πῆγαν καὶ τοὺς ἔκλεισαν ἔς τὴν τὰμπια τῆ μεγάλης.

Ο ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ.

Τοῦ Λεωνίδα τὸ σπαθί
 Κολοκοτρώνης τὸ φορεῖ,
 Τοῦρκος κἂν τὸ δγῆ, λιγόνει
 καὶ τὸ αἷμά του παγώνει.
 Πολεμοῦν ἔς τὰ Δολιανὰ,
 Κλαῖν' οἱ καδίναις τὰ παιδιά·
 πολεμοῦνε ἔς τὸ Βαλτέτσι,
 πέφτουν Τοῦρκοι σὰν λελέκοι·
 πολεμοῦν καὶ εἰς τὴ Λάλα,
 φωνάζουν Τοῦρκοι, Ἄλλὰχ, ἄλλα!

Η ΑΛΩΝΙΣΤΑΙΝΑ.

Βουνὰ τῆς Ἀλωνίσταινας καὶ τῆς ἀπάνω χώρας,
 γιατί βουρχώσατε πολὺ καὶ εἴσθε βουρχωμένα ;
 Μὴ σᾶς ἐφύσηξε Βοριάς κ' ἓνα κακὸ χαλάζι ;—

— Δέν μας ἐφύσηξε Βοριᾶς οὔτε κακὸ χαλάζι.
 Μπραῆμ πασσαῶς μᾶς πολεμᾷ μὲ τοὺς στραβαραπάδες,
 δέκα χιλιάδες τακτικό, ἕξῃ καβαλαρία·
 πῆραν τὴν Ἄλωνίσταινα, σκλαβῶσαν τὴν Βυτίνα,
 ἐπῆγαν ἔς τὰ Μαγούλιανα, πέρασαν ἔς τὰ Λαγκάδια,
 πῆραν μανοῦλες μὲ παιδιὰ, γυναῖκες μὲ τοὺς ἄνδρας.
 Κ' ἐκεῖ ν' ἀκούστε κλάμματα, δάκρυα καὶ μυριολόγια.
 κλαῖν' αἱ μανάδες γιὰ παιδιὰ γυναῖκες γιὰ τοὺς ἄνδρας.

17. ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΔΙΑΚΟΣ.

Μέγαν ἄνδρα ἐγέννησεν ἡ Μουσουνίτσα, τὸν Ἄθα-
 νάσιον Διάχον.

Ἡ Μουσούνιτσα εἶναι χωρίον κείμενον ὑποκάτω τῶν ὑψηλῶν καὶ χιονοσκεπῶν κορυφῶν τῶν Κοραχείων ὀρέων, τὰ ὁποῖα τώρα λέγονται Βαρδούσια, ἀπέναντι δὲ ἔχει τὴν φοβερὰν Γκιῶναν, ἣτις εἶναι τὸ ὑψηλότερον ὄρος τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος. Διὰ μέσου τοῦ χωρίου ῥέει ποταμὸς, ὅστις ἔχει ψυχρότατον ὕδωρ καὶ με ὀρμὴν καὶ βοὴν μεγάλην κατέρχεται ὡς καταρράκτης. Τὸ ποτάμιον τοῦτο ἐνόηται πρὸς τὰ κάτω με ἄλλα ποτάμια καὶ ἀποτελεῖ τὸν ποταμὸν Μόρνον, ὅστις χύνεται εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον πλησίον τῆς Ναυπάκτου. Ὅλοι οἱ ἄνδρες τῶν ὀρεινῶν ἐκείνων χωρῶν εἶναι ἀνδρεῖοι καὶ πολεμικοὶ, ἀλλ' ὁ Διάκος ὑπερεῖχεν ὅλους τοὺς ἄλλους κατὰ τὴν γενναιότητα.

Ὁ Ἀθανάσιος Διάκος ὅσον ἦτο ἀνδρεῖος καὶ γενναῖος, ἄλλο τόσον ἦτο καὶ εὐσεβής. Ὑψηλὰ ἐπὶ τῶν ὀρέων πλησίον τῆς Ἀρτοτίνας εἶναι μικρὸν μοναστήριον Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. Γενόμενος δωδεκαετῆς ὁ Ἀθανάσιος, ἐμβῆκεν εἰς τὸ μοναστήριον τοῦτο, καὶ ἐκεῖ, ἐνῶ ἐσπούδαζεν ὀλίγα γράμματα, χωρὶς νὰ λησμονῇ καὶ τὰ ὄπλα, ἔβλεπε με λυπημένην καρδίαν τὴν δουλείαν καὶ τὴν ταπείνωσιν τοῦ ἔθνους, καὶ εἰς τὰς ἀθῶας προσευχὰς του παρεκάλει τὸν Θεὸν νὰ ἐλευθερώσῃ τὸ ἐλληνικὸν γένος ἀπὸ τὴν τυραννίαν.

Ὑστερον ὁ Ἀθανάσιος ἔγεινε διάκονος· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον μὴ ὑποφέρων τὴν βαρβαρότητα τῶν τυράννων, ἀφῆκε τὸ μοναστήριον, ἐνεδύθη τὴν στολὴν τῶν κλεφτῶν καὶ ὤμοσεν ἐνώπιον τῆς ἀγίας εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ νὰ πολεμήσῃ μέχρι τελευταίας του ἀναπνοῆς ὑπὲρ τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος, καὶ τὸν ὄρκον του πιστῶς

ἐφύλαξεν. Ὁ Ὀδυσσεύς Ἀνδροῦτος ἔλαβε τὸν Ἀθανάσιον Διάκον πρωτοπαλλήκαρον· μετὰ δὲ ταῦτα ἔγεινεν ἄρματωλὸς τῆς Λεβαδείας.

Ὅταν δὲ ἠκούσθη ἡ ἐπανάστασις τῆς Πελοποννήσου, ὁ Διάκος μετὰ τοῦ περιφήμου Πανουργιᾶ καὶ ἄλλων ἐκήρυξε τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὰς ἐπαρχίας τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος καὶ ὑψώνει εἰς τὴν Λεβαδεῖαν τὴν σημαίαν, ἐπὶ τῆς ὁποίας μὲ μεγάλα γράμματα ἔγραφεν «Ἐλευθερία ἢ Θάνατος.» Τὸ πρῶτον δὲ κατόρθωμα τοῦ Διακού ἦτο ὅτι συνέλαβεν αἰχμάλωτον τὸν ἀδελφὸν τοῦ πασσᾶ τῆς Ἀμφίσσης· καὶ ἐπειδὴ ὁ πασσᾶς οὗτος εἶχε λάβει πρότερον τοὺς δύο προκρίτους τῆς πόλεως ἐκείνης τὸν Λογοθέτην καὶ Νάκον ὡς ὁμήρους εἰς τὸ φρούριον τῆς Ἀμφίσσης, ἠνάγκασεν αὐτὸν ν' ἀπολύσῃ αὐτοὺς ἄλλως ἢ πείλησεν, ὅτι θὰ φονεύσῃ τὸν ἀδελφόν του. Καθὼς ὅμως ἦτο ἀνδρεῖος κατὰ τῶν ἐχθρῶν, οὕτως ἦτο φιλόανθρωπος πρὸς τοὺς νικημένους, καὶ ἔσωσε πολλοὺς τῶν αἰχμαλωτισθέντων καὶ παραδοθέντων εἰς αὐτὸν Τούρκων ἐκ τῆς σφαγῆς.

18.

Ο ΔΙΑΚΟΣ ΕΙΣ ΤΟ ΓΕΦΥΡΙ ΤΗΣ ΑΛΑΜΑΝΑΣ.

Ἐνῶ οἱ Ἕλληνες ἐπολιόρχουν τοὺς ἐν Ὑπάτῃ Τούρκους, διὰ νὰ παραδοθῶσιν, ἰδοὺ καὶ ἔρχεται ἐκ Λαμίας πολυάριθμος τουρκικὸς στρατὸς, τὸν ὁποῖον ἔστειλεν ὁ Χουρσιτ πασσᾶς ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ὁμέρ Βριώνη.

Τότε ἠναγκάσθησαν οἱ Ἕλληνες ν' ἀφήσωσι τὴν Ὑπάτην, διὰ νὰ μὴ περιζωσθῶσιν ὑπὸ τῶν Τούρκων, καὶ κατέλαβον εἰς τὰ πέριξ τὰς ἐπικαίρους θέσεις, διὰ νὰ ἐμποδίσωσι τὸν τουρκικὸν στρατὸν νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὰ ἔμπρὸς εἰς τὴν Φωκίδα.

Ὁ Διάκος κατέλαβε τὴν πλεόν σπουδαίαν καὶ ἐπικίνδυνον θέσιν, τὴν ἐπὶ τοῦ Σπερχειοῦ ποταμοῦ γέφυραν τῆς Ἀλαμάνας καὶ τὰ πλησίον ὑψώματα εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τὰς περιφήμες Θερμοπύλας. οἱ δὲ δύο ὀπλαρχηγοὶ, Πανουργιάς καὶ Δυοβουνιώτης, κατέλαβον τὰς πλαγίας θέσεις· ἀλλ' ὁ Ὁμὲρ Βριώνης ἐπιπεσὼν κατὰ τοῦ Δυοβουνιώτου καὶ Πανουργιά, ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ σκορπισθῶσιν. Ὁ Διάκος εἶχε περὶ τὰ 200 παλληκάρια· ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἔμεινεν ἀπέναντι τῆς φοβερᾶς στρατιᾶς τῶν Τούρκων μὲ 48 μόνον πιστοὺς ὀπαδοὺς του. Πολλοὶ τότε τὸν ἐσυμβούλευον νὰ φύγῃ, λέγοντες, ὅτι εἶναι ἀδύνατον ν' ἀντιστασθῇ κατὰ τῶν πολυπληθῶν Τούρκων ἐπρόσθερον μάλιστα εἰς αὐτὸν καὶ ἵππον ταχύτατον. Ὁ ἥρως ὅμως ἀπεκρίθη· «Δὲν φεύγει ὁ Διάκος, οὔτε ἀφίνει τοὺς συντρόφους του.»

Ὁ Διάκος καὶ οἱ ὀλίγοι στρατιῶταί του ἐμάχοντο ὡς λέοντες, καὶ πυκνοὶ ἐπιπτον κατὰ γῆς νεκροὶ οἱ ἐχθροί. Οἱ πολεμισταὶ τοῦ Διακού ἔμειναν μόνον δέκα, ἀλλ' οὔτε παραδίδονται οὔτε εἰς φυγὴν τρέπονται· ἐπειδὴ δὲ ἐτελείωσαν τὰ φυσεία των, ἔσυραν τὰ ξίφη γυμνά καὶ ἐμάχοντο, ἐνῶ αἱ σφαῖραι τῶν Τούρκων ἐπιπτον ὡς χάλαζα. Τέλος ὅμως θραύεται τὸ ξίφος τοῦ Διακού, μία δὲ σφαῖρα ἐπλήρωσεν αὐτὸν εἰς τὸν ὦμον· τότε

μόνον συνέλαβον τὸν Διάκον οἱ Τοῦρκοι αἰχμάλωτον καὶ ἔφεραν αὐτὸν εἰς τὴν Λαμίαν.

Ἐκεῖ ὁ Τοῦρκος πασσᾶς, θαυμάζων τὴν ἀνδρείαν τοῦ Διακῶ, ὑπεσχέθη εἰς αὐτὸν τιμὰς καὶ πλοῦτη, εἰάν ἐδέχετο ν' ἀρνηθῆ τὸ ἔθνος του καὶ νὰ ὑπηρετήσῃ τοὺς Τοῦρκους. Ἄλλ' ὁ Διάκος ἀπέρριψε μὲ περιφρόνησιν τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Ὁμέρ Βριώνη, καὶ ἐπειδὴ ὕστερον τὸν ἐφοβέριζον ὅτι θὰ τὸν φονεύσωσιν, ὁ Διάκος ἀπεκρίθη· «Ἡ Ἑλλὰς ἔχει πολλοὺς Διακούς.» Τότε οἱ Τοῦρκοι, διὰ νὰ προξενήσωσι τρόμον εἰς τοὺς Ἑλληνας, κατεδίκασαν τὸν Διάκον νὰ σουβλισθῆ καὶ νὰ ψηθῆ ζωντανός.

Ὅταν δὲ τὸν ἔφεραν εἰς τὸν τόπον τῆς ἐκτελέσεως, ὁ Διάκος εἶδε περίξ τοὺς χλοεροὺς λειμῶνας καὶ τὰ ἀνθισμένα δένδρα καὶ εἶπε·

«Γιὰ δὲς καιρὸν ποῦ διάλεξε ὁ Χάρος νὰ μὲ πάρῃ, ἔγωγε πῶρα π' ἀνθίζουσιν τὰ κλαριά καὶ βγάν' ἡ γῆ χορτάρι!» Καὶ μετὰ ταῦτα ὑπέφερε τὸν σκληρότατον θάνατον μὲ ὑπομονὴν καὶ χωρὶς οὐδὲ φωνὴν νὰ ἐκβάλῃ, ὥστε ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἐθαύμαζον. Τοῦτο ἔγεινε τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1824.

Ὁ Ἀθανάσιος Διάκος πλησίον τῶν Θερμοπυλῶν ἐφάνη ἐφάμιλλος τοῦ ἀρχαίου Λεωνίδα, ὅστις τῷ 480 π. Χ. μὲ 300 Σπαρτιάτας ἐφονεύθη ἐκεῖ, ὑπερασπιζόμενος τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος κατὰ τῶν Περσῶν.

Ο ΔΙΑΚΟΣ.

Τρία πουλάκια κάθονται ἔς τοῦ Διακῶ τὸ ταμποῦρι·

τόνα τηράει τὴν Λεβαδιά καὶ τᾶλλο τὸ Ζητεῦνι,
 τὸ τρίτο τὸ καλλίτερο μυριολογᾷ καὶ λέγει·
 Πολλὴ μαυρίλα πλάκωσε, μαύρη σὰν καλιακούδα·
 Μὴν ὁ Καλύθας ἔρχεται, μὴν ὁ Λεβεντογιάννης;
 Οὐδ' ὁ Καλύθας ἔρχεται, οὐδ' ὁ Λεβεντογιάννης·
 Ὅμῆρ Βριώνης πλάκωσε μὲ δεκοχτῶ χιλιάδες.
 Ὁ Διάκος, σὰν τ' ἀγροίκησε, πολὺ τοῦ κακοφάνη,
 ὕψηλὴ φωνὴν ἐσήκωσε, τὸν πρῶτό του φωνάζει·
 «Τὸ στράτευμά μου σύναξε, μάσε τὰ παλληκάρια.
 Δός τους μπαροῦτι περισσὴ καὶ βόλια μὲ τὰς φούχταις.
 Γρήγορα! καὶ νὰ πιάσωμε κάτω ἔς τὴν Ἀλαμάνα,
 ποῦνε ταμπούρια δυνατὰ κι' ὠμορφα μετερίζια.
 Παίρνουνε τὰ ἑλαφρὰ σπαθιά καὶ τὰ βαριά τουφέκια,
 ἔς τὴν Ἀλαμάνα φθάνουνε καὶ πιάνουν τὰ ταμπούρια.
 «Καρδιά, παιδιὰ μου, φώναξε, παιδιὰ μὴ φοβηθῆτε!
 Σταθῆτ' ἀνδρεία σὰν Ἕλληνες καὶ σὰν Γραικοὶ
 [σταθῆτε!]

Τρεῖς ὥρας ἐπολέμαε μὲ δεκοχτῶ χιλιάδες.
 Σχίσθηκε τὸ τουφέκι του κ' ἐγένηκε κομμάτια.
 Σέρνει καὶ τὸ ἑλαφρὸ σπαθί καὶ ἔς τὴ φωτιά χυμαίει,
 ἔκοψε Τούρκους ἀπειρους κ' ἐφτὰ μπουλουμπασίδες,
 καὶ τὸ σπαθί του σχίσθηκεν ἀπὸ τὴ φούχτα,
 κ' ἔπεσ' ὁ Διάκος ζωντανὸς εἰς τῶν ἐχθρῶν τὰ χέρια·
 χίλιοι τὸν πῆραν ἀπὸ ἔμπρὸς καὶ δυὸ χιλιάδες πίσω.
 Κι' Ὅμῆρ Βριώνης μυστικὰ ἔς τὸν δρόμον τὸν ἐρώτα·
 «Γίνεσαι Τούρκος, Διάκο μου, τὴν πίστι σου ν' ἀλλάξης;
 νὰ προσκυνᾷς εἰς τὸ τζαμί, τὴν ἐκκλησιά ν' ἀφήσης;»
 —Κ' ἐκεῖνος τ' ἀπεκρίθη καὶ μὲ θυμὸ τοῦ λέγει·
 «Ἡᾶτε καὶ σεῖς κ' ἡ πίστις σας, μουρτᾶτες, νὰ χαθῆτε,

ἐγὼ Γραικὸς γεννήθηκα, Γραικὸς θεὸν ἀποθάνω.
 Ἄν θέλετε χίλια φλοριά καὶ χίλιους μαχμουτιέδες,
 μόνον ἑπτὰ ἡμερῶν ζωὴ θέλω νὰ μοῦ χαρίστε,
 ὅσο νὰ φθάσ' ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ ὁ Βάγιας ὁ Θανάσης.»
 —Σὰν τ' ἄκουσ' ὁ Χαλίλ μπέης, ἀφρίζει καὶ φωνάζει·
 «Χίλια πουγγιά σὰς δίδω γὼ καὶ ἀκόμα πεντακόσια,
 τὸν Διάκο νὰ χαλάσητε, τὸν φοβερὸ τὸν κλέφτη
 γιατί θὰ σβύση τὴν Τουρκιὰ καὶ ὅλο μας τὸ ντεβλέτι.»
 —Τὸν Διάκο τότε πέρνουνε καὶ ἔς τὸ σουβλί τὸν βάζουν,
 ὀλόρθο τὸν ἐστήσανε καὶ αὐτὸς χαμογελοῦσε.
 «Σκυλιὰ, καὶ ἂν μὲ σουβλήσατε ἕνας Γραικὸς ἐχάθη.
 Ἄς ᾔν' ὁ Ὀδυσσεὺς καλὰ καὶ ὁ καπετὰν Νικητάς·
 αὐτοὶ θὰ φᾶνε τὴν Τουρκιὰ θὰ κάψουν τὸ ντεβλέτι.»

19. ΜΑΡΚΟΣ ΒΟΤΣΑΡΗΣ.

Ὁ Μάρκος Βότσαρης ὑπῆρξεν εἰς τῶν μεγίστων ἡρώων τῆς νέας Ἑλλάδος, θαυμαζόμενος διὰ τὴν τόλμην καὶ τὴν ἀνδρείαν του, καθὼς καὶ διὰ τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν εὐσέβειάν του.

Ἐγεννήθη εἰς τὸ περίφημον Σοῦλι τῷ 1788. Εἰς τὸ Σοῦλι τότε δὲν ὑπῆρχον σχολεῖα· διότι ὅλο τὸ Σοῦλι ἦτο σχολεῖον τοῦ πολέμου καὶ τῆς ἀνδρείας, καὶ εἶχε παντοτινοὺς πολέμους κατὰ τῶν Τούρκων καὶ ἰδίως κατὰ τοῦ ὤμου καὶ ἀγρίου τυράννου τῆς Ἠπείρου, τοῦ Ἄλη πασᾶ. Διὰ τοῦτο ὁ Μάρκος Βότσαρης ὀλίγα μὲν γράμματα ἐδιδάχθη· ἐκ νεανικῆς του ὁμῶς ἡλικίας ἔ-

μαθε νὰ φοβῆται τὸν Θεόν, ν' ἀγαπᾷ τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐλευθερίαν καὶ νὰ πράττῃ τὸ ἀγαθόν.

Ο ΜΑΡΚΟΣ ΒΟΥΣΑΡΗΣ

Ὁ Μάρκος ἔζησε πολὺν καιρὸν ἐκ διαλειμμάτων εἰς τὴν Κέρκυραν, τὴν ὁποίαν τότε κατεῖχον οἱ Γάλλοι, καὶ ἐκεῖ ἐκ πείρας καὶ παρατηρήσεως ἐδιδάχθη πολλὰ ὠφέλιμα μαθήματα. Τόσον δὲ μετριόφρων ἦτο ὁ Μ. Βούσαρης, ὥστε, ἂν καὶ ἀνῆκεν εἰς γένος ἥρωϊκόν, ποτὲ δὲν ἐκαυχᾶτο διὰ πατραγαθίας· τούναντίον ἐσκέπτετο, πῶς θὰ δυνηθῆ νὰ φανῆ ἄξιος τοῦ γένους του.

Αἱ ἀγαθαὶ πράξεις τῶν γονέων καὶ τῶν προγόνων μας πρέπει νὰ μᾶς παρακινῶσι νὰ φανῶμεν καὶ ἡμεῖς ἄξιοι ἐκείνων.

Ὅταν ὁ Ἀλῆ πασᾶς τῷ 1820 ἀπεστάτησε κατὰ τοῦ Σουλτάνου, καὶ ἐπολεμεῖτο ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, τότε ὅλοι οἱ Σουλιῶται ἠνώθησαν μὲ τὸν τουρκικὸν στρατὸν ἐναντίον τοῦ Ἀλῆ πασᾶ· διότι οὗτος πρὸ 15 ἐτῶν τοὺς ἐστέρησε τὴν πατρίδα των. Ἐπειδὴ ὅμως καὶ οἱ Τούρκοι ἠρνήθησαν ν' ἀποδώσωσιν εἰς τοὺς Σουλιώτας τὴν πατρίδα των, οὔτοι συνεμάχησαν μετὰ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Οἱ Σουλιῶται ἔμαθαν, ὅτι πολεμοφόδια καὶ τροφαὶ ἐστέλλοντο ἐκ τῆς Ἄρτης εἰς τὸν τουρκικὸν στρατὸν, ὅστις ἐπολιόρκει τὸν Ἀλῆν ἐν Ἰωαννίνοις. Τότε ὁ Μ. Βότσαρης ἔλαβε 200 ἐκλεκτὰ παλληκάρια καὶ ἐνέδρευσε τὴν συνοδίαν, ἣτις ἔφερε τὰς ζωοτροφίας, ἐπιπίπτει κατ' αὐτῆς, φονεύει πολλοὺς ἵππους καὶ κυριεύει ὅλα τὰ πολεμοφόδια, τὰ ὅποια μὲ τοὺς ἰδίους Τούρκους ἀγωγεῖς ἐστειλεν εἰς τὸ Σοῦλι· ἔπειτα τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἔδραμεν εἰς τὰ Πέντε Πηγάδια καὶ διέκοψε τὴν συγκοινωνίαν μετὰ τῆς Ἄρτης καὶ Ἰωαννίνων.

Μαθόντες ταῦτα οἱ Τούρκοι, ἔστειλαν ἐξ Ἰωαννίνων πεντακισχιλίους Ἀλθανοὺς· ἀλλ' ὁ Μάρκος εἰδοποιηθεὶς περὶ τούτου, τοὺς μὲν περισσοτέρους ἐκ τῶν στρατιωτῶν του ἔπεμψε νὰ καταλάβωσι τὰ στενά, αὐτὸς δὲ μὲ ὀλίγα παλληκάρια ἐκλείσθη εἰς ἓν χάνι. Ὅταν οἱ Τούρκοι ἔφθασαν εἰς τὸ χάνι, καὶ ἔβαλον κλίμακας, διὰ νὰ ἀναβῶσιν, ὁ Μάρκος προσέταξε σφοδρὸν πῦρ κατ' αὐτῶν καὶ μετὰ τοῦτο ἐξώρμησαν ξιφῆρης κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Οἱ Τούρκοι τρομάξαντες, ἐτράπησαν εἰς φυ-

γῆν, ἐνῶ δὲ διήρχοντο διὰ τῶν στενῶν, ἐφρονεύοντο ὑπὸ τῶν Σουλιωτῶν, οἵτινες ἐφύλαττον τὰς διόδους.

Ὁ Μ. Βότσαρης ἐνίκησε μεγάλην νίκην καὶ ἔλαβε πολλὰ λάφυρα. Μετὰ δὲ τὴν νίκην προσέταξε τὰ παλληκάρια του καὶ ἔψαλλον ὅλοι «Σῶσον, Κύριε τὸν λαόν σου καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου, νίκας τοῖς εὐσεβέσι κατὰ βαρβάρων δωρούμενος καὶ τὸ σὸν φυλάττων διὰ τοῦ Σταυροῦ σου πολιτεύμας,» δοξολογοῦντες τὸν Θεὸν διὰ τὴν νίκην.

Οἱ Σουλιῶται χαίροντες εἶδον, ὅτι ἔχουσιν ἄξιον ἀρχηγόν.

ΠΤΩΣΙΣ ΤΟΥ ΣΟΥΛΙΟΥ.

Ἐνα πουλάκι ξέβγαινε ἔξω ἀπὸ τὸ Σοῦλι· εἶχε θολὰ τὰ μάτια του καὶ μαῦρα τὰ φτερά του. Παργιῶται τὸ ῥωτήσανε, Παργιῶται τὸ ῥωτοῦνε· «Πουλάκι, ποῦθεν ἔρχεσαι; πουλάκι ποῦ πηγαίνεις;» — «Ἀπὸ τὸ Σοῦλι ἔρχομαι καὶ ἔς τὴ Φραγκιὰ πηγαίνω.» — «Πουλάκι, πές μας τίποτε, πές μας καλὰ μαντάτα.» — «Ἄχ! τί μαντάτα νὰ σᾶς πῶ; τί νὰ σᾶς ἠμολογήσω; Πῆραν τὸ Σοῦλι, πήρανε κι' αὐτὸν τὸν Ἀθαρίχο, πήραν τὴν Κιάφα τὴν κακὴν, ἐπῆραν καὶ τὸ Κιοῦγκι, κ' ἔκοψαν τὸν καλόγηρο μὲ τέσσαρας ἠνομάτους.»

20. Ο ΒΟΤΣΑΡΗΣ ΕΙΣ ΤΟ ΠΕΤΑ.

Ἐν ὧσιν ἀνθίστατο ὁ Ἀλῆ πασᾶς κατὰ τοῦ Σουλ-

τάνου, οί Τουρκαλβανοί ἦσαν σύμμαχοι μὲ τοὺς Σουλιώτας· ἀλλὰ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1821 ὁ Ἄλῃς παρεδόθη καὶ ὕστερον ἐφονεύθη, οί δὲ Τουρκαλβανοί εὐθὺς ἀπεχωρίσθησαν ἀπὸ τοὺς Σουλιώτας. Τότε δὲ ἡ θέσις τοῦ Σουλίου ἦτο δεινὴ· διότι οί Τοῦρκοι ἀπαλλαγέντες τοῦ Ἄλῃ, συνεχέντρωσαν τὰς δυνάμεις κατὰ τοῦ Σουλίου. Οί Τοῦρκοι ὁμῶς δὲν ἐτόλμων νὰ προσβάλλωσι τοὺς ἀνδρείους Σουλιώτας εἰς τὰ ὄρη των, διὰ τοῦτο ὁ Χουρσίτ πασαῖς ἔγραψε πρὸς αὐτοὺς νὰ παραδοθῶσιν. Οί Σουλιῶται ὁμῶς ἀπέρριψαν τὰς προτάσεις καὶ τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Τούρκου.

Τότε ὁ Χουρσίτ ἐξεστράτευσε κατὰ τοῦ Σουλίου μὲ 14 χιλιάδας Ἀλβανῶν. Οί Σουλιῶται ἦσαν μόλις χίλιοι. Οί Τοῦρκοι προσέβαλον τὸ Σούλι, ἀλλ' οί ἀνδρεῖοι Σουλιῶται ἀπέκρουον τὴν προσβολήν. Ὁ Χουρσίτ ἐπέπληττε τοὺς Ἀλβανούς ὡς ἀνάνδρους. Οὔτοι δὲ ἀπεκρίνοντο· «Δὲν εἴμεθα ἡμεῖς ἀνάνδροι, πασαῖ· ἀλλ' οί Σουλιῶται εἶναι ἀνίκητα λεοντάρια.» Οί ἄνδρες πυροβολοῦντες ἔρριπτον τοὺς Τούρκους νεκρούς, αἱ δὲ Σουλιώτισσαι ἐκύλιον μεγάλους λίθους καὶ ἐφόγεον τοὺς ἐχθρούς.

Ἡ ἀντίστασις αὕτη τοῦ Σουλίου ἐνέπνεε θαυμασμὸν καὶ θάρρος εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Τότε ὁ πρόεδρος τοῦ Ἐκτελεστικοῦ ἔλαβε διαταγὴν νὰ ἐστρατεύσῃ εἰς βοήθειαν τοῦ Σουλίου. Ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος ἔλαβε μεθ' ἑαυτοῦ τὸ εὐάριθμον τακτικὸν σῶμα, τὸ ὁποῖον ἀπετελεῖτο ἀπὸ φιλέλληνας Εὐρωπαϊούς, καὶ ἦλθεν εἰς τὸ Μεσολόγγιον, ὅπου ἐφθασαν εἰς ἐπικουρίαν ὁ Γενναῖος Κολοκοτρώνης, ὁ Γιατράκος, ὁ Κυριακού-

λης Μαυρομιχάλης και ἄλλοι ὀπλαρχηγοί. Ἐκεῖ ἦλθε και ὁ Μ. Βότσαρης. Κατὰ πρῶτον οἱ Ἕλληνες συνήντησαν ἰσχυρὸν τουρκικὸν σῶμα πλησίον εἰς τὸ Κομπότι τὸ ὁποῖον ἔτρεψαν εἰς φυγὴν. Τότε ὁ Βότσαρης μετὸς τῶν Σουλιώτας του διευθύνθη πρὸς τὸ Σοῦλι, διὰ νὰ προσβάλη τοὺς πολιορκοῦντας Τούρκους, ὁ δὲ λοιπὸς Ἑλληνικὸς στρατὸς πρὸς τὸ χωρίον Πέτα. Προδοσία ὁμως ἐματαίωσε τὰ πάντα. Οἱ Τούρκοι πολυάριθμοι προσέβαλον πανταχόθεν τοὺς Ἕλληνας· οὗτοι δὲ, καθὼς και οἱ φιλέλληνες ἀντὶ νὰ τραπῶσιν εἰς φυγὴν, ἐπολέμησαν ὡς λέοντες και ἔδειξαν ὅτι γνωρίζουσι νὰ ἀποθνήσκωσιν ἐνδόξως ὑπὲρ τῆς πατρίδος και τῆς ἐλευθερίας· ὁ Μ. Βότσαρης διέπρεψεν ἐκ τῶν πρώτων. Τὸ δὲ Σοῦλι ἠναγκάσθη πάλιν νὰ συνθηκολογήσῃ μετὸν Ὅμηρ Βριώνη, και οἱ Σουλιῶται μὴ ὑποφέροντες τὴν δουλείαν ἐγκατέλιπον και ἐκ δευτέρου τὴν ἀγαπητὴν πατρίδα των σὺν γυναίξιν και τέκνοις τὸν χειμῶνα τοῦ 1822. Ὁ Μ. Βότσαρης μετὸς 30 παλληκάρια ἀπεσύρθη εἰς τὸ Μεσολόγγιον.

21. Ο Μ. ΒΟΤΣΑΡΗΣ ΕΙΣ ΤΟ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Πέτα ὁ Μ. Βότσαρης μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας κατέλαβε τὸ Κεφαλόβρυσον ἀπέναντι τοῦ Αἰτωλικοῦ και ἐμπόδισε τὸν ἐχθρὸν νὰ βαδίσῃ εὐθὺς κατὰ τοῦ Μεσολογγίου. Μετὰ ταῦτα δὲ εἰσηλθεν εἰς τὸ Μεσολόγγιον μετὸς 30 ἀνδρείους ὀπαδούς του.

Ἐκεῖ εὔρε τὸν Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον λυπημένον διὰ τὴν βαρεῖαν συμφορὰν τοῦ Πέτα.

Εἰς τὸ Μεσολόγγιον συνηθροίσθησαν καὶ ἄλλοι ὀπλαρχηγοί· ἀλλ' ὄλη ἡ δύναμις, ἣτις ἐμελλε νὰ υπερασπισθῇ τὸ Μεσολόγγιον, δὲν ὑπερέβαινε τοὺς 500 ἄνδρας. Πολλοὶ λοιπὸν ἐπρότειναν, ὅτι συμφέρει ν' ἀφήσωσι τὸ Μεσολόγγιον. Ὁ Μ. Βότσαρης ὁμῶς εἶπεν· «ἐγὼ ἐδῶ θ' ἀποθάνω.» Ἐπίσης ὁ Μαυροκορδάτος εἶπεν· «ἐν ὄσῳ εἶς μόνος ἀνὴρ μένη ἐνταῦθα, ἐγὼ δὲν ἀναχωρῶ.» Καὶ οὕτως ἀπεφάσισαν νὰ μένωσιν εἰς τὸ Μεσολόγγιον, ὀρκισθέντες νὰ νικήσωσιν ἢ νὰ φονευθῶσιν.

Τὸ Μεσολόγγιον εἶναι ἡ κλεῖς ὄχι μόνον τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ τῆς Πελοποννήσου. Τὰ ὀχυρώματά του ἦσαν ἀσήμαντα, ἐν προτείχισμα ἐκ χώματος καὶ στενὴ τάφρος πρὸ αὐτοῦ· ἡ τόλμη ὁμῶς καὶ ἡ ἀνδρεία τῶν πολεμιστῶν μεγάλη. Ἀμα ἀπεφασίσθη ἡ κατὰ τῶν Τούρκων ἀντίστασις καὶ ὄλοι μετεβλήθησαν εἰς λέοντας. Ἄνδρες καὶ γυναῖκες, παιδιὰ καὶ γέροντες εἰργάζοντο εἰς τὴν ὀχύρωσιν. Τινὲς ἐκαθάριζον καὶ ἐβάθυνον τὴν τάφρον, ἄλλοι ἐπεσκεύαζον τὸ προτείχισμα, οἱ περισωθέντες φιλέλληνες Εὐρωπαῖοι ὠδήγουν καὶ ἐβοήθουν, ἅπαντες ἠχόνιζον τὰ ξίφη των καὶ παντοῦ ἠκούετο τὸ τραγοῦδι τοῦ Διάκου :

«Ὅσ' εἶν' ὁ Διάκος ζωντανὸς πασᾶ δὲν προσκυναί·
πασᾶ του ἔχει τὸ σπαθί, βεζίρη τὸ τουφέκι.»

Ἀρχηγοὶ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ ἦσαν ὁ Ὁμέρ Βριώνης, ὁ Κιουταχῆς Ῥεσίτ πασᾶς, ὁ Μπόσνα πασᾶς καὶ ἄλλοι.

Τὴν 25 Ὀκτωβρίου 1823 οἱ Τούρκοι ἔφθασαν πρὸ

των τειχῶν τοῦ Μεσολογγίου καὶ ἤρχισαν τὴν πολιορκίαν αὐτοῦ, τὴν δ' ἐπιούσαν ἔφθασε καὶ ὁ τουρκικὸς στόλος ὑπὸ τὸν Γιουσούφ πασᾶν. Οἱ Τούρκοι ἀμέσως ἤρχισαν τὴν ἐπίθεσιν μὲ σφοδρὸν πῦρ· ἀπαντήσαντες ὁμως γενναίαν ἀντίστασιν, διηρέθησαν τὰς γνώμας, καὶ οἱ μὲν ἔλεγον νὰ γείνη ἀμέσως ἔφοδος, οἱ δὲ ἠλπίζον, ὅτι διὰ διαπραγματεύσεων θὰ πείσωσι τοὺς Ἕλληνας νὰ παραδοθῶσιν. Οἱ Ἕλληνες μαθόντες τὴν διχογνωμίαν ταύτην, ἀπεφάσισαν νὰ ὠφεληθῶσιν ἐξ αὐτῆς, καὶ συνῆψαν πλαστὰς διαπραγματεύσεις μετὰ τῶν Τούρκων. Αἱ διαπραγματεύσεις ἐγίνοντο διὰ τοῦ Μ. Βότσαρη· συγχρόνως ὁμως ἐφρόντιζον νὰ ὀχυρώσωσιν ἔτι μᾶλλον τὸ Μεσολόγγιον.

Αἱ διαπραγματεύσεις ἐπίτηδες παρετεινότο ὑπὸ τοῦ Μ. Βότσαρη· ἐν τούτῳ δὲ τῷ μεταξὺ ἐφάνη στόλος Ὑδραϊκὸς ἔμπροσθεν τοῦ Μεσολογγίου, ὅστις ἀπεβίβασεν εἰς τὴν ξηρὰν χιλίους Πελοποννησίους ἀχμαίους πολεμιστὰς ὑπὸ τὸν Πετρόμπεην, Ζαίμην καὶ Δεληγιάννην. Τότε δὲ οἱ Ἕλληνες ἀποβαλόντες πλεον τὸ προσωπεῖον, ἐμήνυσαν πρὸς τὸν Ὁμὲρ Βριώνη, ὅτι «ἀν θέλη νὰ κυριεύσῃ τὸ Μεσολόγγιον ἄς ἔλθῃ νὰ τὸ πάρῃ.»

Οἱ Τούρκοι ἐμάνησαν, ἰδόντες ὅτι ἐνεπαίχθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἀπεφάσισαν νὰ κυριεύσωσι τὸ Μεσολόγγιον ἐξ ἐφόδου τὴν νύκτα τῶν Χριστουγέννων (1823), ἐνῶ οἱ Ἕλληνες θὰ εὐρίσκοντο ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Τὴν ἀπόφασιν ταύτην μαθὼν Ἕλληνας τις ὑπηρετῶν παρὰ τῷ Βριώνη, ἀνεκοίνωσεν αὐτὴν εἰς τοὺς Ἕλληνας. Οὗτοι δὲ μαθόντες τοῦτο, ἐκρύβθησαν ὑποκάτω τοῦ περιτειχίσματος. Ἐνῶ δὲ οἱ ἱερεῖς εἰς τοὺς ναοὺς ἔ-

φαλλον τὸ: «Χριστὸς γεννᾶται· δοξάσατε», οἱ Τούρκοι ἐπροχώρησαν πρὸς τὸ Μεσολόγγιον.

Ἄλλ' ὅταν ἔφθασαν ἐντὸς βολῆς τουφεκίου, ἤρχισαν οἱ Ἕλληνες πυροβολοῦντες τόσον φονικῶς, ὥστε οἱ Τούρκοι ἐκυριεύθησαν ὑπὸ τρόμου καὶ ταραχῆς. Πλείστοι Τούρκοι ἐφονεύθησαν, μόνον δὲ 4 Ἕλληνες. Ἡ νίκη αὕτη ἐδόξασε τὸ Μεσολόγγιον καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ ἤρωας.

Μετ' ὀλίγον οἱ Τούρκοι διέλυσαν τὴν πολιορκίαν καὶ μὲ τὴν βίαν ἔφυγον, ὥστε ἀφήκαν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων ὅλας τὰς ἀποσκευὰς των καὶ 14 πυροβόλα.

Ἡ Ἑλλὰς ὅλη ἐώρτασε τὴν μεγάλην ταύτην νίκη, ἣ δὲ Εὐρώπη ἐθαύμασεν. Ἡ Κυβέρνησις θέλουσα ν' ἀνταμείψῃ τὸν Μ. Βότσαρην διὰ τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν φρόνησίν του, ἔστειλε πρὸς αὐτὸν δίπλωμα στρατηγοῦ. Ἄλλ' ὁ Μ. Βότσαρης μὴ θέλων τοιαύτας διακρίσεις, καὶ διὰ νὰ μὴ διεγείρηται ἡ ζήλοτυπία τῶν ἄλλων, λαβὼν τὸ δίπλωμα, πρῶτον τὸ ἠσπάσθη, δεικνύων ὅτι σέβεται τὴν Κυβέρνησιν τῆς πατρίδος του, ἔπειτα δὲ ἔκαυσε αὐτὸ, εἰπὼν· «ὅστις εἶναι ἄξιος λαμβάνει τὸ δίπλωμα ἐνώπιον τῶν ἐχθρῶν μὲ τὴν σπάθην.»

ΤΟ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΝ.

Νᾶμουν πουλι νὰ πέταγα, νὰ πήγαίνα τοῦ ὕψηλου,
ν' ἀγνάντευα ἀπὸ μακρὰ τὸ δόλιο Μεσολλόγγι,
ποῦ πολεμοῦν οἱ Ἕλληνες μὲ Τούρκους μὲ πασάδες—

πέφτουν κανόνια σάν βροχή και μπόμπαις σάν χαλάζι,
 κ' αὐτὰ τὰ λιανοτούφεκα σάν ἄμμος τῆς θαλάσσης.
 Ὁμὲρ πασαῶς ἐφώνηξε τὸν Μάρκο καὶ τοῦ λέγει·
 «Μάρκο νὰ φέρῃς τὰ κλειδιὰ καὶ τάρματά σας ὅλοι,
 κ' ἔλα μ' ἐμὲ στὴ Ρούμειλη νὰ γένῃς καπετάνος·
 Ἐστὴν Πόλι γράφω πάραυτα φερμάνι νὰ σου φέρουν.»
 Ὁ Μάρκος τοῦ ποχρίθηκεν· «Ὁμὲρ πασαῶ, τί λέγεις;
 Δὲν εἶν' ἐδῶ τὰ Γιάννενα, ἐδῶ δὲν εἶν' ἡ Ἄρτα.»

22. ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ Μ. ΒΟΤΣΑΡΗ.

Πολυάριθμοι Ἄλβανοὶ καὶ Τούρκοι εἰσέβαλον εἰς τὴν
 Δυτικὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Μουσταφᾶ
 πασαῶ τῆς Σκόδρας. Ὁ Μάρκος ἀπεφάσισε ν' ἀντικρούσῃ
 αὐτοὺς μακρὰν τοῦ Μεσολογγίου, καὶ ἐφθασε μὲ 350
 Σουλιώτας εἰς τὸ Καρπενῆσι, ὅπου ἦσαν στρατοπεδεύ-
 μένοι 4 χιλ. Ἄλβανοί. Ὁ Μ. Βότσαρης ἀπεφάσισε νὰ
 καταπλήξῃ τοὺς ἐχθροὺς διὰ νυκτερινῆς ἐπιθέσεως.
 Ἐφώρμησε λοιπὸν τὴν νύκτα τῆς 11 Αὐγούστου 1823
 ξιφῆρης ὁμοῦ μὲ τοὺς Σουλιώτας του εἰς τὸ τουρκικὸν
 στρατόπεδον, καὶ θερίζων δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τοὺς Τούρ-
 κους, ἐφώνηξε «ποῦ εἶναι οἱ πασάδες;» Θέλων νὰ συλ-
 λάβῃ αὐτοὺς ζῶντας. Ἰδιοχείρως δὲ ἤχημαλώτισε τὸν
 Τζαφὲρ πασαῶν. Τοὺς Τούρκους ἐκυρίευσε πανικὸς
 φόβος, καὶ ρίψαντες τὰ ὄπλα ἐσκορπίσθησαν ἀτάκτως
 φονευόμενοι ὑπὸ τῶν Σουλιωτῶν καὶ μεταξύ των.

Ὁ Μ. Βότσαρης μαθὼν, ὅτι ὁ ἀρχιστράτηγος τῶν

Τούρκων εὑρίσκετο ἐντὸς μιᾶς μάνδρας, ἔδραμε πρὸς αὐτὴν καὶ μὴ εὑρίσκων θύραν, διὰ τὰ ἔμβη, ὕψωσε τὴν κεφαλὴν του ὑπεράνω τῆς μάνδρας, διὰ τὰ παρατηρήσῃ ἐντὸς. Οἱ δὲ Ἄλθανοὶ ἰδόντες τὴν κεφαλὴν, ἐπυροβόλησαν, μία δὲ σφαῖρα ἔβαλε τὸν Μάρκον εἰς τὸ μέτωπον, καὶ ἀμέσως ὁ ἦρωὺς ἔπεσε νεκρὸς.

Οἱ Σουλιῶται ἔλαβον αὐτὸν ἐπὶ τῶν νώτων καὶ τὰ ἄπειρα λάφυρά των καὶ ἀπεχώρησαν. Οἱ δὲ Τούρκοι δὲν ἐτόλμησαν τὰ τοὺς καταδιώξωσιν.

Ὁ θάνατος τοῦ Μ. Βότσαρη ἐπροξένησε μέγα πένθος εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα· μετέφερον αὐτὸν εἰς τὸ Μεσολόγγιον καὶ ἔθαψαν αὐτὸν μὲ μεγάλας τιμὰς.

Οὕτω τιμῶνται οἱ ὑπὲρ τῆς πατρίδος φονευόμενοι, τὸ δὲ ὄνομά των μένει ἀθάνατον.

ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ Μ. ΒΟΤΣΑΡΗ.

Τὸ ἀκούει ἡ μαύρη γῆ· τρεῖς χρόνους δὲν χορτιάζει,
Τὸ ἀκούει καὶ τὰ βουνὰ κ' ἐκεῖνα ραΐστηκαν.

Τὸ ἀκούει κ' ὁ οὐρανὸς, τρεῖς χρόνους δὲν σταλάζει.

Ὁ Μάρκος ἐσκοτώθηκε, κ' ἐσκότωσε καὶ χίλιους.

23. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗΣ.

Τὸ Μεσολόγγιον ἔπεσε μετὰ μακρὰν πολιορκίαν,

κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ πολιορκούμενοι ἔδειξαν θαύματα ἀνδρείας καὶ καρτερίας. Τότε δὲ ὅλη σχεδὸν ἡ στερεὰ Ἑλλάς ὑπετάχθη πάλιν εἰς τὸν σιδηροῦν ζυγὸν τῶν Τούρκων. Ἀπελπισία καὶ φόβος ἐκυρίευσε ὅλους τοὺς Ἕλληνας. Εἰς τὴν δεινὴν δὲ ταύτην περίστασιν ὁ Θεὸς ἀνέδειξε σωτῆρα τῆς Ἑλλάδος τὸν Γεώργιον Καραϊσκάην.

ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗΣ.

Ὁ Καραϊσκάκης ἦτο 6 ἔτη πρεσβύτερος τοῦ Μ. Βότσαρη, κατήγετο δὲ ἀπὸ χωρίον τι τῆς Ἄρτης. Πρὸ

τῆς ἐπαναστάσεως, καθὼς καὶ πολλὰ ἄλλα παλληκάρια, εἶχε σχέσεις μὲ τὸν Ἀλῆ πασᾶν τῶν Ἰωαννίνων. Ὑπῆρξεν ἀρματωλὸς αὐτοῦ, ὑπῆρξε δὲ καὶ κλέφτης, ἐχθρὸς αὐτοῦ.

Ὅτε ὁ Ἀλῆ πασᾶς ἐξεστράτευσεν ἐναντίον τοῦ ἀποστάτου Πασβάνογλου, πασᾶ τοῦ Βιδινίου καὶ φίλου τοῦ Ῥήγα Φεραίου, ὁ Καραϊσκάκης συνώδευσε τὸν τύραννον. Φθάσας ὁμως εἰς τὸ Βιδίνιον, ἠνώθη μετὰ τοῦ ἐπαναστάτου, Πασβάνογλου. Συλληφθεὶς δὲ ἐδέθη εἰς δένδρον καὶ ἐρραβδίσθη. Ἄλλοτε πάλιν ἐρρίφθη εἰς τὰς φοβερὰς φυλακὰς τῶν Ἰωαννίνων, καὶ μόλις μετὰ δύο ἔτη κατώρθωσε νὰ δραπετεύσῃ. Τότε ἠνώθη μὲ τὸν περίφημον Κατσαντώνη. Ἀφοῦ δὲ οὗτος ἔπεσεν εἰς χεῖρας τοῦ Ἀλῆ, παρεδόθη εἰς αὐτὸν καὶ ὁ Καραϊσκάκης.

Μίαν φορὰν ἠρώτησεν ὁ Ἀλῆς τὸν Καραϊσκάκη· «μωρὲ Καραϊσκάκη, τί θέλεις νὰ σὲ κάμω;» Οὗτος δὲ μὲ ὑπερηφάνειαν ἀπεκρίθη πρὸς αὐτόν. «Ἄν μὲ νομίζῃς ἄξιον δι' αὐθέντην, κάμε με αὐθέντην· ἂν δὲ διὰ δοῦλον, κάμε με δοῦλον· ἂν δὲν με νομίζῃς ἄξιον διὰ τίποτε, ρίψε με εἰς τὴν λίμνην.»

24. Ο ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ.

Εἰς τὴν μεγάλην ἐπανάστασιν τοῦ 21 ὁ Καραϊσκάκης ἦτο ἐκ τῶν πρώτων οἵτινες ὕψωσαν τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῆς ἐλευθερίας. Ἐπολέμησεν εἰς τὸ

Κομπότι, όπου και ἐπληρώθη, εἰς τὸ Μακρυνόρος, εἰς τὴν γέφυραν τοῦ Κόρακα, διέπρεψε δὲ καὶ εἰς τὴν πρώτην πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου.

Α. ΖΑΪΜΗΣ.

Ἄλλὰ τῷ 1826 ἡ ἐπανάστασις ἐφαίνετο ὡς σθεθεῖσα καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν στερεὰν Ἑλλάδα· μόνον δὲ ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν ἐκυμάτιζεν ἔτι ἡ ἢ Ἑλληνικὴ σημαία. Μεγίστη ἀπελπισία κατεῖχε τοὺς Ἑλληνας καὶ τὴν προσωρινὴν Κυβέρνησιν, τῆς ὁποίας πρόεδρος ἦτο ὁ Ζαΐμης.

Ἐν τῷ μέσῳ τῆς γενικῆς ταύτης ἀπελπισίας πα-

ρουσιάζεται ο Γεώργιος Καραϊσκάκης εις τὸ Ναύπλιον καὶ ζητεῖ παρὰ τῆς διοικητικῆς ἐπιτροπῆς νὰ διορισθῇ ἀρχηγὸς τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος, ἣτις ὅλη σχεδὸν εἶχεν ὑποκύψει εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Τούρκων.

Ἄπαντες οἱ Ἕλληνες ἠύχοντο νὰ ἀναλάβῃ ὁ Καραϊσκάκης τὴν ἀρχηγίαν· διότι εἶχον πεποίθησιν εἰς τὴν ἰκανότητά του. Ἄλλ' ὁ Ζαΐμης ἦτο προσωπικὸς ἐχθρὸς τοῦ Καραϊσκάκη διὰ τὰς ζημίας, τὰς ὁποίας οἱ στρατιῶταί του εἶχον προξενήσει εἰς αὐτὸν κατὰ τὰς ἐμφυλίους ταραχάς. Ὁ Ζαΐμης ὅμως ἦτο φιλόπατρις καὶ δὲν ἀντέστη εἰς τὸν διορισμὸν τοῦ ἐχθροῦ του, τὸν ὁποῖον ὁ ἴδιος ἀνεγνώριζεν ὡς τὸν ἰκανώτατον στρατηγὸν τῆς Ἑλλάδος, εἶπε δὲ εἰς τοὺς περὶ ἑαυτὸν· «Ἄς σωθῆ ἡ πατρίς, καὶ ἄς ὑψωθῆ ὁ ἐχθρὸς μου.» Τὴν ἐπιούσαν ὁ Καραϊσκάκης μετέβη εἰς τὸν θαλασσοπυργὸν τοῦ Ναυπλίου, διὰ νὰ λάβῃ τὰς διαταγὰς τῆς κυβερνήσεως, ὁ δὲ Ζαΐμης ἔδωκε τὴν χεῖρά του εἰς τὸν Καραϊσκάκην καὶ εἶπε· «Συμπολίτα, ἄς λησμονήσωμεν τὰς ἐχθρας μας καὶ ἄς φροντίσωμεν τώρα πῶς νὰ σώσωμεν τὴν πατρίδα.» Ὁμοίους λόγους εἶπε πρὸ δύο χιλιάδων διακοσίων ἐτῶν ὁ Ἀριστείδης πρὸς τὸν Θεμιστοκλέα. Εἰς τὴν συγκινητικὴν ταύτην σκηνὴν ἦτο παρὼν καὶ ὁ Ὑδραῖος Βουδούρης, ὅστις εἶπε πρὸς τὸν Καραϊσκάκην. «Καραϊσκάκη, ἕως τώρα δὲν ἐξεπλήρωσες καθὼς ἔπρεπε τὸ χρέος σου. Ὁ Θεὸς νὰ σὲ φωτίσῃ νὰ τὸ ἐκπληρώσῃς εἰς τὸ μέλλον.» Ὁ δὲ Καραϊσκάκης ἀπεκρίθη· «Ὁμολογῶ, ὅτι, ὅταν θέλω, γίνομαι ἄγγελος, καὶ ὅταν θέλω γίνομαι διάβολος. Εἰς τὸ μέλλον ὑπόσχομαι σὺν

Θεῶ νά γείνω ἄγγελος ὑπὲρ τῆς πατρίδος.» Ὁ Καραϊσκάκης ἐφύλαξε τὸν λόγον του.

25. Ο ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗΣ ΚΑΙ Ο ΚΙΟΥΤΑΧΗΣ.

Ὁ Καραϊσκάκης ἀναχωρήσας ἐκ Ναυπλίου ὡς γενικὸς ἀρχηγὸς τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος, δὲν εἶχεν οὔτε στρατοὺς, οὔτε χρήματα, οὔτε πολεμεφόδια· ἐφθασε δὲ εἰς τὴν Σαλαμίνα μὲ 130 ἄνδρας μόνον. Καὶ ὅμως ἐν τὸς ὀλίγων ἡμερῶν κατώρθωσε νά συναθροίσῃ 4 χιλιάδας ἀνδρῶν καὶ μὲ αὐτοὺς διευθύνθη πρὸς τὸ Χαϊδάρι, διὰ νά προσβάλλῃ τὸν ὑπερδιπλάσιον στρατὸν τοῦ Κιουταχῆ. Συνεκρότησε μάχην καὶ ἠνάγκασε τοὺς Τούρκους νά τραπῶσιν εἰς φυγὴν.

Τὴν ἐπιούσαν τῆς λαμπρᾶς ταύτης μάχης ὁ Καραϊσκάκης ἐπορεύθη εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ Γάλλου Ναυάρχου Δερινῦ ἐπὶ τῆς φρεγάτας του. Ἐκεῖ δὲ συνήντισε τὸν ἀντίπαλόν του Κιουταχῆν, τὸν ὁποῖον τὴν προτεραίαν εἶχε νικήσει. Ὁ Τούρκος διενόηθη νά ἐλκύσῃ τὸν Καραϊσκάκην μὲ ὑποσχέσεις, καὶ λέγει πρὸς αὐτόν· «Τί κάμνεις, Καραϊσκάκη; — Ἐὰν προσκυνήσης, θά σοι δώσω ὅλο τὸ Βιλαέτι τῆς Ῥούμελης.» Ὁ δὲ Καραϊσκάκης ἀπεκρίθη· «Ἄκουσε, Κιουταχῆ, ἐὰν σὺ εἶσαι Ῥούμελη βαλεσῆς, ἐγὼ εἶμαι γενικὸς ἀρχηγὸς τῆς Ῥούμελης, καὶ τὸν τίτλον τοῦτον μοὶ τὸν ἔδωκεν ἡ ἐλευθέρα πατρίς μου.» Ὁ Κιουταχῆς ἐνόησεν, ὅτι οἱ

Ἕλληνας δὲν πωλοῦσι τὴν πατρίδα των εἰς τὸν τύραννον ἀντὶ οὐδεμιᾶς προσφορᾶς.

26. ΜΑΧΗ ΕΝ ΑΡΑΧΟΒΗ.

Τὸ σχέδιον τοῦ Καραϊσκάκη ἦτο ν' ἀποκόψῃ τὴν συγκοινωνίαν τοῦ ἐν τῇ Ἀττικῇ εὐρισκομένου Κιουταχῆ πανταχόθεν καὶ νὰ σηκώσῃ εἰς νέαν ἐπανάστασιν τὰς ἐπαρχίας τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος. Ὁ Μουστάμπεης εἶχε καταλάβῃ ἐπικαίρους θέσεις περὶ τὸν Παρνασσὸν καὶ ἐσκόπευε νὰ καταλάβῃ καὶ τὴν Ἀράχοβαν. Ὁ Καραϊσκάκης τὸν Νάκον Πανουργιὰν ἔστειλε νὰ πολεμήσῃ τοὺς Τούρκους εἰς τὴν Ἀμφισσαν, αὐτὸς δὲ ἐκινήθη πρὸς τὸ Δίστομον, τὸν δὲ Γρίβαν Γαρδικιώτην καὶ τὸν Βάγιαν ἔστειλε νὰ καταλάβωσι τὴν Ἀράχοβαν.

Ἀλλὰ μόλις ὁ Γρίβας ἔφθασεν εἰς Ἀράχοβαν, ἐφάνησαν πρὸ τῆς πόλεως αἱ πυκναὶ φάλαγγες τῶν ἐχθρῶν, τὰς ὁποίας ὠδήγει ὁ ἐμπειροπόλεμος Μουστάμπεης. Οἱ Ἕλληνας ἀντέστησαν γενναίως κατὰ τῶν ἐχθρῶν· ὁ δὲ Καραϊσκάκης διέταξεν οὕτω τὰ πράγματα, ὥστε οἱ Τούρκοι πανταχόθεν περιεκυκλώθησαν. Μετ' ὀλίγον δὲ ἔφθασεν ὁ ἴδιος Καραϊσκάκης. Οἱ Τούρκοι ἀπεφάσισαν ξιφῆρεις νὰ διασχίσωσι τὰς τάξεις τῶν Ἑλλήνων καὶ νὰ φύγωσιν· ἀλλ' ἀπέτυχον. Χίλιοι τριακόσιοι Τούρκοι ἐφονεύθησαν κατὰ τὴν φονικὴν ταύτην μάχην, τετρακόσιοι δὲ ἐζωγρήθησαν καὶ μόλις 300 ἐσώθησαν. Ὁ Μουστάμπεης καὶ 4 ἀρχηγοὶ ἐφονεύθησαν.

Ἡ μεγάλη αὐτὴ νίκη τὸν μὲν Καραϊσκάκην ἐδόξα-
σεν, εἰς ἅπαντας δὲ τοὺς Ἕλληνας ἐνέπνευσε θάρρος.
Ἡ μάχη αὐτὴ ἔγεινε τὸν Νοέμβριον τοῦ 1826. Εὐθὺς
ὡς ἐγνώσθη τὸ συμβάν τοῦτο, παντοῦ ἀνέζησε πάλιν ἡ
ἐπανάστασις. Ὁ δὲ Ζαΐμης, ὁ πρόεδρος τῆς Κυβερνή-
σεως, διέταξεν εἰς ὅλας τὰς ἐκκλησίας νὰ ψαλῶσι δο-
ξολογίαι.

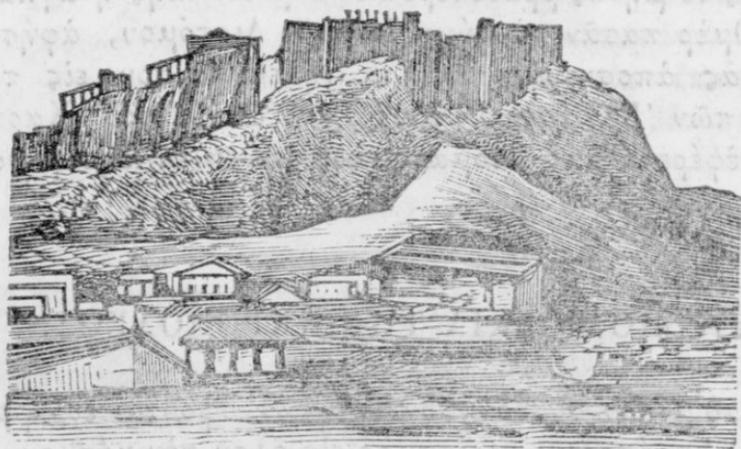
Τρεῖς δὲ μῆνας βραδύτερον ὁ Καραϊσκάκης ἠνάγκασε
τὸν Ὁμέρ πασᾶν νὰ φύγῃ ἐκ τοῦ Διστόμου, ἀφήσας
ὅλας τὰς ἀποσκευὰς καὶ τὰ τηλεβόλα του εἰς τὰς
χεῖρας τῶν Ἑλλήνων. Τότε δὲ τὸ ὄνομα τοῦ Καραϊ-
σκάκη ἐφέρετο ἀπὸ στόματος εἰς στόμα εὐλογούμενον.

27. ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΤΗΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ.

Εἰς τὸ μέσον σχεδὸν τῶν Ἀθηνῶν ὑψοῦται εἰς βρά-
χος, ἡ Ἀκρόπολις, περίφημος εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Ὁ
Περικλῆς ἐκόσμησε τὸν παλαιὸν καιρὸν τὴν Ἀκρόπο-
λιν μὲ θαυμασίους οἰκοδομὰς. Μέχρι τῆς σήμερον σώ-
ζονται τὰ ἀθάνατα μνημεῖα, ὁ Παρθενῶν, τὰ Προπύ-
λαια, τὸ Ἐρεχθεῖον, ὁ ναὸς τῆς Ἀπτέρου Νίκης, καὶ
κινουσι τὸν θαυμασμὸν τῶν σοφῶν περιηγητῶν. Ἡμεῖς
περισσότερον ἀπὸ ὅλους πρέπει νὰ σεβώμεθα τὰς ἀρ-
χαιότητας.

Ἡ Ἀκρόπολις ἐπολιορκεῖτο ὑπὸ τῶν Τούρκων, περι-
δὲ τὰ τέλη τοῦ 1826 ἡ θέσις αὐτῆς κατέστη ἐπισηφα-
λῆς. Ὁ φιλέλληνας γάλλος Φαβιέρου κατώρθωσε νὰ εἰ-

αγάγη ἐκ τῆς Μουνυχίας ἀρκετὰ πολεμοφόδια εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἤρχισαν νὰ σπαζώσιν αἱ ζωοτροφίαι καὶ οἱ πολιορκούμενοι διέτρεχον τὸν μέγιστον κίνδυνον. Αἱ ἐλπίδες ὅμως πάντων ἀνεπέρωθησαν, ὅτε ἔμαθον, ὅτι ἔρχεται εἰς βοήθειαν ὁ Καραϊσκάκης.

ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ.

Ὁ Καραϊσκάκης λαβὼν χιλίους ἀνδρας, ἦλθε καὶ ἐτάθη πρὸς δυσμὰς τοῦ Πειραιῶς κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ 1827. Ἐπειδὴ δὲ μόνον τὸ ὄνομά του ἐνέπνεεν εἰς πάντας θάρρος, εὐθὺς ἔδραμον εἰς τὴν Ἀττικὴν πανταχόθεν ἐπικουρίαι, διὰ νὰ συνεργασθῶσιν ὑπὸ τὸν ἱκανὸν αἰ γενναῖον ἀρχιστράτηγον πρὸς σωτηρίαν τῆς Ἀροπόλεως. Ἐκ Πελοποννήσου ἦλθεν ὁ γενναῖος Κοκοτρώνης, ὁ Πετμεζᾶς καὶ ὁ Σισίνης μετὰ δισχιλίων

ἀνδρῶν. Ὁ δὲ Ἄγγλος φιλέλληγν Γόρδων πρότερον εἶ-
 χεν ἐπιβιβασθῆ εἰς τὸ Φάληρον καὶ ὠχύρωσε τὸν λόφον
 τῆς Μουνηχίας μετὰ 15 τηλεβόλα.

Ὁ Κιουταχῆς εἶχε πολυάριθμον στρατόν.

Τὸ σχέδιον τοῦ Καραϊσκάκη ἦτο νὰ θέσῃ βαθμηδὸν εἰς
 συκοινωνίαν τὴν Ἀκρόπολιν μετὰ τὴν θάλασσαν. Τὴν
 22 ὁμῶς Ἀπριλίου 1827 παρὰ τὴν θέλησιν καὶ τὴν
 διαταγὴν τοῦ Καραϊσκάκη ἐγένετο συμπλοκὴ, κατὰ τὴν
 ὁποίαν οἱ Τοῦρκοι ἐπέπεσαν κατὰ τοῦ σώματος τῶν
 Κρητῶν καὶ ἀπώθησαν αὐτοὺς μέχρι τοῦ Φαλήρου.
 Ὁ Καραϊσκάκης ἔκειτο ἀσθενής· ἀκούσας ὁμῶς τοὺς
 τουφεκισμοὺς, ἐξῆλθε τῆς σκηνῆς του, ἤρπασε τὸ
 ξίφος του καὶ ῥιφθεὶς ἐπὶ τοῦ ἵππου ὤρμησε κατὰ
 τῶν Τούρκων, ἠγούμενος τῶν ἄλλων ὀπλαρχηγῶν· οἱ
 δὲ Τοῦρκοι ἐτράπησαν εἰς ἄτακτον φυγὴν. Ἀλλὰ ἐν τῇ
 ἐξάψει του ἐπροχώρησεν ὁ Καραϊσκάκης πέραν τοῦ
 δέοντος. Τοῦρκος δὲ τις κεκρυμμένος ἐντὸς χάνδακος
 ἐπυροβόλησε κατὰ τοῦ Καραϊσκάκη καὶ ἐπλήγωσεν αὐτόν.

Οἱ πιστοὶ ὀπαδοὶ του ἤρπασαν αὐτόν μόλις ἀναπνέ-
 οντα καὶ τὸν μετέφερον εἰς τὸ πλοῖον τοῦ Ἄγγλου
 Τζώρτζ. Ὁ Καραϊσκάκης ἐνόησεν, ὅτι θ' ἀποθάνῃ καὶ
 ὡς καλὸς χριστιανὸς μετέλαβε τῶν ἀχράντων μυστη-
 ρίων, ἔπειτα ἔδωκε πατριωτικὰς συμβουλὰς εἰς τοὺς
 περὶ αὐτὸν φίλους του, οἵτινες περίλυποι περιεκύκλω-
 νον αὐτόν, καὶ προέτρεψεν αὐτοὺς νὰ ἐμμείνωσι πιστοὶ
 εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀγῶνα. Τὴν ἰδίαν δὲ νύκτα
 παρέδωκε τὸ πνεῦμα· τὴν δὲ ἐπιούσαν, ἑορτὴν τοῦ Ἁγίου
 Γεωργίου, ἐτάφη ἐν μεγίστῃ τιμῇ ὁ μέγιστος τῆς Ἑλ-
 λάδος ἀρχιστράτηγος.

Ο ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗΣ.

Τρεῖς περδικούλαις κάθουνταν ἔς τὸν κάμπον τῆς Ἀθήνας,
εἶχον τὰ νύχια κόκκινα καὶ τὰ φτερά γραμμένα,
εἶχον καὶ τὰ κεφάλια τους ἔς τὸ αἷμα βουτισμένα.

Ἀπὸ βραδὺ μυρολογοῦν καὶ τὸ ταχὺ φωνάζουν.

«Τρίτη, τετράδη θλιβερῆ, πέφτη φαρμακωμένη,
παρασκευὴ ξημέρωσε, νὰ μ' εἶχε ξημερώσει.

Ἀφόνταις ἔβαλαν βουλή τὸν πόλεμον νὰ πιάσουν·

Καραῖσκάκης φώναξε πάνω ἀπ' τᾶλογοῦ του.

«Ποῦ εἴσθε, Ῥουμελιώταις μου, παιδιὰ μου ἀνδρειωμένα,
γυμνώστε τὰ λαφρά σπαθιά καὶ ρίξτε τὰ τουφέκια.

βάλτε τοὺς Τούρκους ἐμπροστά καὶ κόψτε καὶ σκοτώστε».

Ἦλθε βοήθεια τῶν Τυρκῶν πεζοὶ καὶ καβαλάρει,
δὲν ἦταν ἄλιγ' οὐδὲ πολλοὶ, ἦταν ἐννιά χιλιάδες·

Πρῶτο γιουρούσι πῶκαμαν δεῦτερο τράκο κάμαν!

λαβώνετ' ὁ Καραῖσκάκης κι' ὁ καπετὰν Νικήτας.

Κι' ὁ Καραῖσκος φώναξε, ψηλὴ φωνίτσα βγάζει.

«Ἕλληνες μὴ δειλιάσετε, παιδιὰ, μὴ φοβηθῆτε.

Σὰν Ἕλληνες βαστάξετε καὶ σὰν Γραικοὶ σταθῆτε,

κι' ἐγὼ κιὰν ἐλαβώθηκα κιὰν εἶμαι πληγωμένος,

τώρα θὰ πάω ἔς τὴν Κούλουρη καὶ στὴ Φανερωμένη,

Ποῦναι βασιλικὸς γιατρός, πάει καὶ μὲ γιατρέψη.»

28. ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΛΙΟΙ.

Ὁ Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης ἦτο ἡγεμὼν τῆς Μά-
νης. Ἡ οἰκογένεια τῶν Μαυρομιχάλαϊων εἶναι ἀρχαία·

λέγουσι δέ, ὅτι κατάγεται ἀπὸ τὴν Θράκην. Οἱ κάτοικοι τῆς Μάνης ποτὲ δὲν ὑπετάχθησαν εἰς τοὺς Τούρκους. Εἰς τοὺς τραχεῖς καὶ ἀπροσίτους βράχους τοῦ Ταυγέτου διετήρησαν τὴν ἐλευθερίαν των, τὴν ὁποίαν ἠγάπων περισσότερο παντὸς ἀγαθοῦ. Οἱ δὲ Τούρκοι μὴ δυνάμενοι νὰ ὑποτάξωσι τοὺς ὀλίγους ἀλλὰ γενναίους Μανιάτας ἀνεγνώριζον τὸν ἰκανώτερον τῶν ἀρχηγῶν των Μπέην ἦτοι ἡγεμόνα τῆς Μάνης.

ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ.

Ὁ Πέτρος Μαυρομιχάλης ἦτο ἡγεμὼν τῆς Μάνης

ἐν καιρῷ τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως, καὶ διὰ τοῦτο ὀνομάζεται Πετρόμπεης. Οὗτος καὶ ὅλη ἡ οἰκογένειά του ἐπραξαν πλείστα κατορθώματα ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς πατρίδος καὶ χάριν αὐτῆς ἐθυσίασαν καὶ ἡγεμονικὸν θρόνον καὶ ἀγαθὰ καὶ ἡσυχίαν καὶ ὑποσχέσεις μεγάλας τῶν τυράννων καὶ τὴν ζωὴν τῶν αὐτῶν.

Πατὴρ τοῦ Πετρόμπεη ἦτο ὁ Πιέρρος Μαυρομιχάλης, ὅστις εἶχεν ἀδελφὸν Ἰωάννην. Τῷ 1769 εἶχε γείνει ἐπανάστασις ἐν Ἡελοποννήσῳ ὑποκινηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ῥώσου ναυάρχου Ὀρλώφ, ὁ Ὀρλώφ ὁμῶς, ἐνῶ ἔδωκε πολλὰς ὑποσχέσεις εἰς τοὺς Ἕλληνας, ὕστερον δὲν ἐπραξε σχεδὸν τίποτε ὑπὲρ αὐτῶν καὶ ἐγένετο αἰτίας νὰ καταστραφῇ ἡ χώρα ὑπὸ τῶν Τούρκων. Διὰ τοῦτο ὁ Ἰωάννης Μαυρομιχάλης ἐπέπληττε τὸν Ῥώσον ναύαρχον· ἐπειδὴ δὲ οὗτος ἀπεκρίθη πρὸς τὸν Μαυρομιχάλην μὲ καταφρόνησιν, ἐκεῖνος μὲ ἔντονον φωνὴν εἶπε τοὺς ἐξῆς μεγαλόφρονας λόγους πρὸς τὸν Ῥώσον· «καὶ ἂν εἶχες ὑπὸ τὰς διαταγὰς σου ὅλους τοὺς στρατοὺς τῆς Ῥωσσικῆς κυβερνήσεως, δοῦλος εἶσαι καὶ θὰ εἶσαι πάντοτε· ἐγὼ ὁμῶς εἶμαι ἀρχηγὸς μικροῦ ἀλλὰ ἐλευθέρου λαοῦ».

Τὴν 25 Μαρτίου 1821 ὁ μὲν υἱὸς τοῦ Πετρόμπεη Ἠλίας ἐξεστράτευσε μὲ 2500 Λάκωνας κατὰ τῆς Τριπόλεως, ὁ δὲ ἀδελφός του Ἀντώνιος διηυθύνθη πρὸς τὸ Νησίον τῶν Καλαμῶν, ὁ δὲ Γεώργιος Μαυρομιχάλης ἀπέπλευσεν εἰς Ὑδραν, διὰ νὰ ἐνθαρρύνῃ τοὺς νησιώτας· ὁ δὲ Κυριακούλης εἰς Γύθειον. Ἡ πρόθυμος συμμετοχὴ τῶν Μαυρομιχαιαίων εἰς τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτη-

σίας ἀγῶνα ἐνέπνευσε θάρρος εἰς πάντας τοὺς Ἕλληνας.

29. ΜΕΓΑΛΟΨΥΧΙΑ ΤΟΥ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ.

Εἰς τὴν μάχην τοῦ Βαλτετσίου, εἰς τὴν ὁποίαν τὸ πρῶτον ἐδιδάχθησαν οἱ Ἕλληνες νὰ νικῶσι τοὺς πρῶην δεσπότας των, τέσσαρες Μαυρομιχαλαῖοι ἐπολέμησαν καὶ συνετέλεσαν εἰς τὴν λαμπρὰν κατὰ τῶν Τούρκων νίκην.

Ὁ Ἡλίας Μαυρομιχάλης μετέβη εἰς Κάρυστον τῆς Εὐβοίας κατὰ τοῦ Ὁμῆρ πασᾶ· ἐκεῖ δὲ ἐπολιορκήθη ἐντὸς παλαιοῦ τινος μύλου, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐπὶ δύο ὥρας ἐμάχετο κατὰ τῶν πολυαρίθμων ἐχθρῶν, καὶ ἔπειτα ἐξώρμησε μὲ τὸ ξίφος εἰς τὴν χεῖρα κατὰ τῶν Τούρκων· πληγεῖς δὲ ὑπὸ σφαίρας, εὖρεν ἐνδοξόν θάνατον. Ὅτε ὁ πατήρ του Πετρόμπεης ἔμαθε τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ του, εἶπε πρὸς τοὺς παρηγοροῦντας αὐτὸν φίλους του· «Μὴ με συλλυπεῖσθε· ἐγέννησα υἱὸν στρατιώτην.» Ὅταν δὲ ἔμαθε τὸν θάνατον καὶ τοῦ ἄλλου υἱοῦ του Ἰωάννου, ἐξέδωκε τὴν ἐξῆς ἐγκύκλιον ἐπιστολὴν πρὸς ἅπαντας τοὺς Ἕλληνας· «Εὐχαρίστως ἔπια καὶ τὸ πικρὸν τοῦτο ποτήριον· ὁ ἐνδοξος μάρτυς τῆς ἐλευθερίας ἀναπαύεται τώρα ἐν κόλποις τοῦ Ἀβραάμ, ἀξιωθείς τὸν ὑπὲρ πατρίδος θάνατον· ἀλλὰ ὁ θάνατός του παρηγορεῖ τὴν καρδίαν μου· διότι μοὶ εἶδει χρηστὰς ἐλπίδας, ὅτι τὸ παράδειγμα τῆς στρατιωτικῆς εὐθαρσίας θὰ ἐλευθερώσῃ τὸ πατρῶον ἔδαφος ἀπὸ τὴν στυγεράν παρουσίαν τῶν ἀπανθρώπων τυράν-

νων· αἱ σκιαὶ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἄλλου υἱοῦ μου, τοῦ ἀδελφοῦ μου καὶ τόσων ἄλλων, περιπτάμεναι ἐπικακοῦνται τὸν ἰσχυρὸν βραχίονά σας εἰς ἐκδίκησιν τοῦ αἵματός των.»

Ὁ Ἰμπραήμ πασᾶς ἐπιστρέψας ἐκ Μεσολογγίου, ἀπέβη μὲ πολλὰς δυνάμεις εἰς τὴν Λακωνίαν διὰ νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Μαυρομιχαλαίους καὶ τοὺς λοιποὺς Λάκωνας. Οἱ Μανιάται ὁμῶς ἐνωθέντες ὅλοι ὁμοῦ, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, λαϊκοὶ καὶ κληρικοὶ, ἐκτύπησαν τοὺς ἐχθροὺς, πλείστοις φονεύσαντες καὶ αἰχμαλωτίσαντες. Ἐνῶ δὲ γέρων τις ἐθέριζε, συνελήφθη ὑπὸ δύο Αἰγυπτίων ἐπιπεσόντων κατ' αὐτοῦ. Τότε ἡ θυγάτηρ του, ἥτις καὶ αὐτὴ ἐθέριζεν εἰς μικρὰν ἀπὸ τοῦ πατρός της ἀπόστασιν, ὤρμησε μὲ τὸ δρέπανον της εἰς βοήθειαν τοῦ πατρός της, καὶ τὸν μὲν ἓνα Αἰγύπτιον ἐφόνευσε μὲ τὸ δρέπανον, ὕστερον δὲ βοηθουμένη καὶ ὑπὸ τοῦ πατρός της ἐφόνευσε καὶ τὸν ἕτερον. Οὕτω καὶ ἐν Λακωνίᾳ καὶ ἐν Σουλίῳ ἀναφαίνονται αἱ Ἑλληνίδες ἐφάμιλλοι τῶν ἀρχαίων Σπαρτιατίδων.

ΟΙ ΜΑΝΙΑΤΑΙ.

Σ' αὐτὰ τὰ ὄρη φύγανε οἱ μαῦρ' οἱ Σπαρτιάταις,
καὶ εἶν' αὐτοὶ ποῦ λέγονται τὴν σήμερον Μανιάταις,
γιὰ νὰ φυλάξουν τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἐλευθερίαν,
Ἐκτίσαν χώραις ἕς τὰ βουνὰ καὶ περισσὰ χωρία.
Δὲν ἦταν φυσικὸ ἕς αὐτοὺς νὰ γένουν σκλάβοι δοῦλοι,
ἀλλὰ νὰ ἦν' ἐλεύθεροι γιὰτὶ δὲν ἦταν μούλοι.

30. ΟΔΥΣΣΕΥΣ ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΣ.

Ὁ Ὀδυσσεὺς ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀνδρούτσου. Ὁ Ἀνδρούτσος ἐγεννήθη εἰς Λιβανάτας τῆς Λοκρίδος περὶ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος· μὴ ὑποφέρων δὲ τὴν τυραννίαν, ἔγεινε κλέφτης· ὅταν ὁ περίφημος Λάμπρος Κατσώνης ἐκ Λεβαδείας ἐτρόμαζε τοὺς Τούρκους κατὰ θάλασσαν μὲ τὸν πειρατικὸν στόλον του, ὁ Ἀνδρούτσος μὲ 500 παλληκάρια ἠνώθη μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν Τένεδον καὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἦσαν τὸ φόβητρον τῶν Τούρκων. Ἀφοῦ δὲ ὁ Κατσώνης ἠναγκάσθη νὰ ἐπανακάμψῃ

εις Ῥωσσίαν, ὁ Ἄνδρουττος ἀπεσύρθη εἰς τὴν Μάνην, διανοούμενος νὰ ἐξεγείρῃ ὅλην τὴν Πελοπόννησον εἰς ἐπανάστασιν. Ἀποτυχὼν τοῦ γενναίου σχεδίου του, ἐξῆλθε τῆς Πελοποννήσου μετὰ πολλοὺς καὶ ἡρωικοὺς ἀγῶνας. Ἐνῶ δὲ μετέβαινεν εἰς τὴν Ῥωσσίαν, συνελήφθη ὑπὸ τῶν Βενετῶν ἐν Καττάρῳ, καὶ ὑπ' αὐτῶν παρεδόθη αἰσχρῶς καὶ ἀπίστως εἰς τοὺς Τούρκους, οἵτινες ἀπεκεφάλισαν αὐτὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Ὁ δὲ υἱὸς τοῦ Ἄνδρουττου Ὀδυσσεὺς ἐγεννήθη ἐν Ἰθάκῃ τῷ 1790 καὶ ἐβαπτίσθη ὑπὸ τοῦ Λάμπρου Κατσῶνῃ, ὅστις ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὸ ὄνομα τοῦ πολυτρόπου Ὀδυσσέως, ἀρχαίου βασιλέως τῆς Ἰθάκης, τὸν ὁποῖον ὁ Ὅμηρος ἐξύμνησεν ἐν τῇ Ὀδυσσεΐα.

Μετὰ τὸν φόνον τοῦ πατρὸς του ὁ Ὀδυσσεὺς ἀνετράφη ὑπὸ τῆς μητρός του εἰς τὴν ἀγάπην τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐλευθερίας ἐν Πρεβέζῃ. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Πρεβέζης ὁ Ἄλῃ πασᾶς ἔλαβε τὸν Ὀδυσσεῖα καὶ τὸν ἀνέτρεφεν εἰς τὴν αὐλὴν του, ἔπειτα δὲ κατέταξεν αὐτὸν εἰς τὸ τάγμα τῶν σωματοφυλάκων του. Ὁ Ὀδυσσεὺς ἦτο ζωηρὸς, καὶ ἐπειδὴ ποτε ἐπιστόλισεν ἐπίσημόν τινα Ἄλβανόν, ὁ Ἄλῃς διέταξε καὶ ἐφυλάκισαν αὐτὸν, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον τὸν ἀπέλυσε καὶ τὸν διέταξε νὰ ἀκολουθήσῃ αὐτὸν εἰς τὴν κατὰ τῶν Γαρδικιωτῶν ἐκστρατείαν του. Βραδύτερον δὲ διὰ τὴν ἀνδρείαν του διώρισεν αὐτὸν ὀπλαρχηγὸν τῆς Λεβαδείας.

Ἦτο δὲ τῷ ὄντι ὁ Ὀδυσσεὺς θαυμάσιος ἀνὴρ. Εἶχεν ἀνάστημα ὑψηλόν, ἦτο δασύθριξ, καὶ εἶχε τὸ στῆθος

λάσιον καὶ μύστακας παχείς, τὸ δὲ βλέμμα του ἦτο βλοσυρὸν καὶ συνωφρωμένον, εἶχε μεγίστην σωματικὴν ῥώμην καὶ τόσον ἦτο ταχύπους, ὥστε οὐδὲ ὁ ταχύτερος ἵππος ἠδύνατο νὰ φθάσῃ αὐτὸν ἄτρεχοντα καὶ εἰς τὸ πῆδημα οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ διαγωνισθῇ πρὸς αὐτόν. Εἶχε λοιπὸν ὅλα τὰ προτερήματα τῶν ἀρχαίων ἡρώων.

«Σὰν βράχος εἶν' αἱ πλάταις του, σὰν κάστρ' ἡ κεφαλή του
καὶ τὰ πλατιά τὰ στήθιά του τοῖχος χορταριασμένος»

Ὁ Ὀδυσσεὺς ἓνα μόνον πόθον εἶχε, νὰ πολεμήσῃ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος.

31. ΤΟ ΧΑΝΙ ΤΗΣ ΓΡΑΒΙΑΣ.

Ἀφοῦ ὁ Ἄλῃ πασᾶς ἀπεστάτησε κατὰ τοῦ Σουλτάνου, ὁ Ὀδυσσεὺς ἀνεχώρησεν ἐκ Λεβαδείας εἰς τὴν Λευκάδα, ἀφήσας εἰς τὴν θέσιν του τὸν Ἀθανάσιον Διάκον, τὸν ὁποῖον εἶχε πρωτοπαλλήκαρον.

Ἐκεῖ εἰς τὴν Λευκάδα συνῆλθον καὶ ἄλλοι ὅπλαρχηγοὶ, ὁ Καραϊσκάκης, ὁ Κυριακούλης Μαυρομιχάλης, ὁ Γεώργιος Βερνακιώτης καὶ συνενοήθησαν περὶ τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

Μετὰ ταῦτα ἀνεχώρησεν ὁ Ὀδυσσεὺς ἐκ τῆς Λευκάδος καὶ ἔσπευδεν εἰς τὴν πατρίδα του πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἐπαναστάσεως· διότι ὁ ἡρωϊκὸς θάνατος τοῦ Διακίου καὶ τὸ εἰς τὴν Ἀλαμάναν δυστύχημα εἶχε πολλοὺς ἀπο-

θαρρύνει. Ὁ δὲ Ὅμηρ Βριώνης καὶ ὁ Κριστέ Μεχμέτ πασαῶς, διελθόντες τὰς Θερμοπούλας μὲ πολλὰς δυνάμεις, διευθύνοντο πρὸς τὴν Ἀμφισσαν.

Ὁ Ὀδυσσεὺς ἀπεφάσισε ν' ἀναχαιτίσῃ τὴν πορείαν τῶν Τούρκων καὶ ἔκλεξεν ὡς θέσιν κατάλληλον τὴν Γραβιάν. Μετ' αὐτοῦ ἦσαν ὁ Δυοβουνιώτης, ὁ Πανουργιάς, ὁ Κοσμάς Σουλιώτης καὶ ἄλλοι ὄπλαρχηγοί, οἱ ὅποιοι κατέλαβον τὰ ἐκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ. Ὁ δὲ Ὀδυσσεὺς ἀπεφάσισε νὰ κλεισθῇ εἰς τὸ πλινθόκτιστον Χάνι τῆς Γραβιάς. Προσεκάλεσε λοιπὸν τὰ παλληκάρια του καὶ εἶπε· «Παιδιά, πρέπει νὰ καταλάβωμεν τὸ μικρὸν τοῦτο χάνι καὶ ἐξ αὐτοῦ νὰ πολεμήσωμεν τοὺς Τούρκους· ὅστις θέλει νὰ κλεισθῇ μετ' ἐμοῦ εἰς τοῦτο τὸ χάνι, ἄς πιασθῇ εἰς τὸν χορὸν κατόπιν μου.» 117 παλληκάρια ἐπιάσθησαν ἀπὸ τὰς χερας καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸ χάνι τραγωδοῦντες τὸ τραγοῦδι «Κάτω ἔς τοῦ Βάλτου τὰ χωριά.»

Μετ' ὀλίγον ἔφθασαν οἱ Τούρκοι πολυπληθεῖς· ὁ δὲ Ὅμηρ Βριώνης, μαθὼν ὅτι ὀλίγοι Ἕλληνες εἶναι κλεισμένοι εἰς τὸ ἀσθενὲς ἐκεῖνο χάνι, διὰ νὰ τὸν πολεμήσωσιν, ἐγέλασε καὶ προσέταξε τοὺς Τούρκους νὰ ὀρμήσωσι κατ' αὐτοῦ. Οἱ Τούρκοι ὑπερήφανοι ἐβάδιζον κατὰ τοῦ χανίου, προεπορεύετο δὲ εἰς Δερβίσης· ἐνῶ δὲ οὗτος ἐπλησίασεν εἰς τὸ χάνι, ἐρωτᾷ αὐτὸν ὁ Ὀδυσσεὺς ἀπὸ μίαν πολεμίστραν «Ποῦ πηγαίνεις Δερβίση;» Οὗτος ἀποκρίνεται πηγαίνω νὰ σφάξω τοὺς Γκιαούριδες». Ἀλλὰ προτοῦ νὰ τελειώσῃ τὸν λόγον του σημαδεύσας αὐτὸν ὁ Ὀδυσσεὺς τὸν ἔρριψε κατὰ γῆς νεκρὸν.

Οἱ Τοῦρκοι ὀργισθέντες, ἐπέπεσαν μὲ ὄρμην κατὰ τοῦ μικροῦ χανίου. Οἱ ἐναὐτῷ ὁμως κεκλεισμένοι τόσον εὐστόχως διεύθυνον τὸ πῦρ, ὥστε πᾶσα σφαῖρα εὔρισκε σάρκα, οἱ δὲ ἐχθροὶ ἠναγκάσθησαν ἀτάκτως νὰ ὀπισθοδρομήσωσιν. Ὁ ἀρχιστράτηγος ἐπαναλαμβάνει πάλιν τὴν προσταγὴν του· οἱ Τοῦρκοι ἐκ νέου συσπειροῦνται καὶ ἐπιτίθενται· ἀλλὰ πῦρ ὀρμητικώτερον καὶ καταστρεπτικώτερον δεκατίζει αὐτούς. Τέλος ἀπελπισθέντες οἱ Τοῦρκοι νὰ κυριεύσωσι τὸ μικρὸν χάνι, ἀπεμακρύνθησαν κατησχυμμένοι. Ἐπελθούσης δὲ τῆς νυκτός, ἔπαυσεν ἡ μάχη· βοηθούμενοι δὲ ἀπὸ τὸ σκοτός οἱ ἠρωες, ἐνῶ οἱ Τοῦρκοι ἐκοιμῶντο, ἐξῆλθον ἡσύχως ἀπὸ τὸ χάνι, ἐκ τοῦ ὁποίου τόσον ὀλεθρον ἐπροξένησαν εἰς τοὺς ἐχθρούς, καὶ διευθύνθησαν πρὸς τὸ ὄρος, ὅπου εὔρον τοὺς συντρόφους των. Ἐκεῖ ὁ Ὀδυσσεὺς ἠρίθμησε τὰ παλληκάρια του, καὶ μόνον εἰς ἔλειπε. Τῶν Τούρκων αἱ ἀπώλειαι ἦσαν μέγισται· ὑπὲρ τοὺς 500 ἦσαν φονευμένοι καὶ πολὺ περισσότεροὶ πληγωμένοι. Τὸ Χάνι τῆς Γραβιάς ἐδόξασε τὸν Ὀδυσσεά. Ἡ μάχη αὕτη ἔγεινε τῇ 8 Μαΐου 1821.

ΤΟ ΠΑΛΛΗΚΑΡΙ.

Θέλετε, δένδρ' ἀνθήσετε, θέλετε μαραινθῆτε.

Ἐστὸν ἴσχιό σας δὲν κάθομαι, μήτε καὶ στῆ δροσιά σας,
μόνον καρτερῶ τὴν ἀνοιξί, τῶμορφο καλοκαῖρι,
ν' ἀνοιξ' ὁ γαῦρος κ' ἡ ὄξυά, νὰ πιάσω τὰ λημέρια,
νὰ ζώσω τὸ σπαθάκι μου, νὰ πάρω τὸ τουφέκι,
νὰ βγῶ ἔς τῆς Γούρας τὰ βουνά, τὰ κλέφτικα λημέρια,

για να σουρίξω κλέφτικα τὸ γυὸ κατακαυμένα,
να μάσω τὰ κλεφτόπουλα, ποῦ εἶναι σκορπισμένα.

32. ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΙΑΟΥΛΗΣ.

Ἄν ἡ Ἑλλάς δὲν εἶχε ναυτικόν, οὔτε τὸν παλαιὸν καιρὸν θὰ ἐδοξάζετο, οὔτε κατὰ τὴν μεγάλην ἐπανάστασιν θὰ ἠλευθεροῦτο. Ἡ Ἑλλάς πανταχόθεν πλήν τοῦ πρὸς βορρᾶν μέρους περικλύζεται ἀπὸ θάλασσαν· ἔχει δὲ πλείστας μεγάλας καὶ μικρὰς νήσους εἰς τὸ Αἰγαῖον

πέλαγος, εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν καὶ εἰς τὸ Ἰόνιον πέλαγος.

Ἡ Τουρκία εἶχε φοβερόν στόλον· οἱ Ἕλληνες κυρίως πολεμικὰ πλοῖα δὲν εἶχον, εἶχον ὅμως πολλὰ ἐμπορικὰ καὶ ναύτας τολμηροὺς, γενναίους καὶ ἐμπειροτάτους. Τὸ δὲ μεγαλείτερον ναυτικὸν εἶχον αἱ νῆσοι Ὑδρα, Σπέτσαι καὶ Ψαρά.

Αἱ νίκαι, τὰς ὁποίας οἱ Ἕλληνες ἐκέρδησαν ἐν καιρῷ τοῦ ἀγῶνος κατὰ θάλασσαν, ἐκίνησαν τὸν θαυμασμόν ὅλου τοῦ κόσμου. Ἡρώες δὲ τῶν ἐνδόξων θαλασσιῶν νικῶν ἦσαν ὁ Μιαούλης, ὁ Σαχτούρης, ὁ Τσαμαδὸς, ὁ Τομπάζης, ὁ Κανάρης, ὁ Κριεζῆς, ὁ Σαχίνης, ἡ Μπουμπουλίνα, ὁ Νικόδημος καὶ ἄλλοι πολλοί.

Ὁ Ἄνδρέας Μιαούλης ἦτο Ὑδραῖος, τολμηρότατος καὶ στρατηγικώτατος ναυτικός. Ἐπειδὴ δὲ ἐγνώριζε τὴν τρομερὰν ναυτικὴν δύναμιν τῶν Τούρκων, κατ' ἀρχὰς δὲν ἐπίστευεν, ὅτι ἠδύναντο οἱ Ἕλληνες νὰ ἀντιπαραταχθῶσι μὲ τὰ μικρὰ σκάφη των κατὰ τοῦ Τουρκικοῦ στόλου. Ἀλλὰ ὁ μεγαλόφρων καὶ φιλόπατρις συμπολίτης του Λάζαρος Κουντουριώτης συνομιλήσας κατ' ἰδίαν μὲ τὸν Μιαούλην, τοῦ ὁποίου τὴν ναυτικὴν ἰκανότητα ἀνεγνώριζε, κατέπεισεν αὐτὸν ν' ἀναδεχθῆ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου, ὡς ναύαρχος τῶν Ὑδραίων.

Ἐκτοτε ὁ Ἄνδρέας Μιαούλης ἀφιερῶθη ἐντελῶς εἰς τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα. Πάντες δὲ οἱ Ἕλληνες εἶχον πεποιθήσιν εἰς αὐτόν. Μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὁ Μιαούλης ἠγάπα τὴν εὐπάθειαν. Ὡς ἀνέλαβεν ὅμως τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στόλου τῆς πατρίδος του καὶ ὠρμί-

σθη νὰ ζήσῃ ἢ ν' ἀποθάνῃ ὑπὲρ τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐλευθερίας, εὐθὺς ἔχυσε τὸν οἶνον, τὸν ὅποιον εἶχεν ἐν ταῖς ἀποθήκαις, ἔθραυσε τὰ πολυτελεῆ ταμπούκια, καὶ ἔκτοτε οὔτε οἶνον οὔτε καπνὸν ἔβαλε πλέον εἰς τὸ στόμα του. Τοιοῦτοι ἐγκρατεῖς ἦσαν οἱ ἄνδρες τοῦ ἀγῶνος!

Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἐπαναστάσεως ὁ Ἄ. Μιαούλης μετὰ τῶν ἄλλων ἡρώων τῆς θαλάσσης ἠγωνίσθη ἐνδόξως κατὰ τῆς τυρανίας καὶ ἐτίμησε τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα μὲ μεγάλα κατορθώματα, τρόμον καὶ φόβον ἐμποιῶν εἰς τοὺς Τούρκους.

Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ δευτέρου ἔτους τῆς ἐπαναστάσεως (1822) ὁ τουρκικὸς στόλος ἔπλεε πρὸς τὰς Πάτρας, διὰ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον καὶ νὰ ἐπισιτίσῃ τὰ φρούρια, τὰ ὅποια κατεῖχον εἰσέτι οἱ Τούρκοι. Ὁ Μιαούλης λαβὼν ὀλίγα μικρὰ πλοῖα ἔπλευσε κατόπιν τοῦ φοβεροῦ τουρκικοῦ στόλου. Ὁ Τούρκος ναύαρχος Καρα Ἀλῆς ἰδὼν τὸν Ἑλληνικὸν στολίσκον πλέοντα κατ' αὐτοῦ, ἐγέλασεν. Ἄλλ' ὁ Μιαούλης ἀπεφάσισε νὰ προσβάλλῃ τὸν ἐχθρὸν, καὶ νὰ ἐμπνεύσῃ θάρρος εἰς τοὺς Ἕλληνας ναύτας καὶ νὰ διδάξῃ αὐτοὺς νὰ περιφρονῶσι τὴν τουρκικὴν δύναμιν. Ὁρμησε λοιπὸν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ τουρκικοῦ στόλου καὶ λαβὼν θέσιν μεταξὺ δύο φρεγατῶν, συνεκρότησε τὴν πρώτην μετὰ τῶν Τούρκων ἐκ τοῦ συστάδην ναυμαχίαν, προξενήσας εἰς τοὺς ἐχθροὺς πολλὰς ζημίας. Οἱ Τούρκοι ἔμειναν ἐκπληκτοὶ διὰ τὴν τόλμην τοῦ Μιαούλη καὶ τῶν Ἑλλήνων ναυτῶν.

33. Ο ΜΙΑΟΥΛΗΣ ΕΝ ΤΩ ΑΡΓΟΛΙΚΩ ΚΟΛΠΩ.

Κατὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ ἔτους 1822 προμερὸς τουρκικὸς στόλος, συγκείμενος ἐξ 90 δικρότων καὶ τριχρότων καὶ ἄλλων πλοίων, ἐστάλη ὑπὸ τὸν ναύαρχον Μεχμέτ πασᾶν νὰ δώσῃ βοήθειαν εἰς τὸ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων πολιορκούμενον Ναύπλιον. Ὁ Μιαούλης μαθὼν τὸν πλοῦν τοῦ τουρκικοῦ στόλου, ἐξέπλευσε κατ' αὐτοῦ μὲ 60 μικρὰ ἑλληνικὰ πλοῖα, καὶ παρετάχθη κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου. Συγκροτήσας δὲ ναυμαχίαν, τόσον φόβον ἐνεποίησεν εἰς τοὺς Τούρκους, ὥστε οὗτοι κατησχυμμένοι ἠναγκάσθησαν νὰ ἀναχωρήσωσι πλέοντες ταχέως πρὸς τὴν Κρήτην, ἀφήσαντες ἀβοηθήτους τοὺς ἐν τῷ φρουρίῳ πολιορκουμένους ὁμοεθνεῖς των.

34. ΕΚΔΙΚΗΣΙΣ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ
ΤΩΝ ΨΑΡΩΝ.

Τὰ Ψαρά εἶναι μικρὰ νῆσος πλησίον τῆς Χίου· ἐγένε δὲ ἐνδοξοτάτη διὰ τὰ μεγάλα κατὰ τὴν θάλασσαν κατορθώματα τῶν κατοίκων αὐτῆς κατὰ τοῦ τουρκικοῦ στόλου. Ὁ Σουλτάνος βλέπων, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ καταβάλλῃ τοὺς Ἑλληνας μὲ τοὺς φοβεροὺς στόλους τοῦ ἠναγκάσθη νὰ συμμαχήσῃ μετὰ τοῦ ἀντιβασιλέως τῆς Αἰγύπτου, διὰ νὰ καταστρέψῃ τὴν ἐνδοξὸν νῆσον. Οἱ Ψαριανοὶ μαθόντες ταῦτα, συνῆλθον Κυριακὴν τινα τοῦ μηνὸς Ἰουνίου τοῦ 1824 καὶ ἀπεράσισαν ὁμοφώνως

ν' ἀντισταθῶσι μέχρις ἐσχάτων κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, καὶ διὰ τὴν μὴ τολμήσῃ τις τὴν φύγην, ἔκαυσαν τὰ πηδάλια τῶν πλοίων των.

Ὁ Τουρκικὸς στόλος ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ναυάρχου Τοπάλ Χοσρέφ ἔπλεε κατὰ τῆς μικρᾶς νήσου, συγκεείμενος ἐκ 235 πλοίων μεγάλων καὶ μικρῶν, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐπέβησαν ὑπὲρ τὰς 40 χιλιάδας ἀγρίων Τούρκων στρατιωτῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἐπεκράτει νηγεμία, ἀπέβησαν εἰς τὴν νῆσον. Μάχη φοβερὰ συνεκροτήθη· οἱ δὲ Τούρκοι βοηθούμενοι ὑπὸ τοῦ στόλου των ἐπετίθεντο· ἀλλ' οἱ ἀτρόμητοι Ψαριανοὶ ἀπέκρουον καρτερῶς τὰς ἐπιθέσεις τῶν ἐχθρῶν. Τέλος δὲ ἕνεκα τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ οἱ Τούρκοι ὑπερίσχυσαν. Χιλιάδες Ψαριανῶν ἐφονεύθησαν αἱ δὲ γυναῖκες ἐρρίπτοντο μὲ τὰ τέκνα των εἰς τὰ κύματα, προτιμῶνται τὸν θάνατον παρά τὴν αἰχμαλωσίαν.

Ἄλλ' ἡ φρικτὴ αὕτη καταστροφή τῶν Ψαρῶν δὲν ἔμεινεν ἄνευ ἐκδικήσεως. Οἱ Ἕλληνες καὶ μάλιστα οἱ νησιῶται μαθόντες τὴν καταστροφήν, ὤμοσαν νὰ ἐκδικηθῶσι τοὺς καταστροφεῖς. Εὐθύς λοιπὸν ὁ Μιαούλης καὶ ὁ Σαχτούρης ἐξέπλευσαν μὲ 53 πλοῖα. Μόλις δὲ ἔφθασαν εἰς τὰ κατεστραμμένα Ψάρα καὶ ἤρχισεν ἡ καταστροφή τῶν Τούρκων. Ὁ μὲν Σαχτούρης ἐρρίψεν ἐν τουρκικὸν δίκροτον εἰς τὴν ξηρὰν, δύο δὲ μικρότερα πλοῖα κατεπόντισεν αὐταντρα. Ὁ δὲ Μιαούλης ἀποβιβάσας εἰς τὴν νῆσον 300 ναύτας, τόσον φόβον ἐπροξένησεν εἰς τοὺς Τούρκους, ὥστε οὗτοι ἐρρίπτοντο εἰς τὴν θάλασσαν, διὰ τὴν σωθῶσιν· ἔπειτα πλήρης ὀργῆς ἤρχισε νὰ καταδιώκῃ τὸν τουρκικὸν στόλον, ὅστις κό-

φας τὰς ἀγκύρας ἔφευγε ταχέως πρὸς τὸν Ἑλλησποντον· ἀλλ' οὐδὲν σχεδὸν τῶν πλοίων ἐσώθη διότι ἄλλα μὲν κατέκαυσαν οἱ Ἕλληνας, ἢ ἐκυρίευσαν, ἄλλα δὲ αὐτοὶ οἱ Τοῦρκοι ἔρριπτον εἰς τὴν ξηρὰν καὶ ἕκαιον ὅπως μὴ καταληφθῶσιν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Οὕτως, ὁ Μιαούλης μετὰ τοῦ Σαχτούρη ἐξεδικήθησαν τοὺς Τούρκους διὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Ψαρῶν.

Ὁ Μιαούλης, ὁ Τομπάζης καὶ οἱ ἄλλοι ναυτικοὶ εἰς ὄλον τὸ διάστημα τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως μεγάλα ἐποίησαν κατορθώματα· οἱ δὲ Εὐρωπαῖοι ἀξιωματικοὶ τοῦ ναυτικοῦ οἱ παρευρεθέντες εἰς τὰς ναυμαχίας τοῦ Μιαούλη, ἐθαύμαζον τὴν τόλμην καὶ τὴν φρόνησιν τοῦ ἐνδόξου Ἑλληνοῦ ναυάρχου.

Μαρτυρᾶτέ το, Φραντσέζοι,
πέστε το καὶ σεῖς Ἑγγλέζοι·
πῶς μιὰ σκοῦνα τοῦ Τομπάζη
τὴν Τουρκιὰ τήνε τρομάζει.

Ο ΜΙΑΟΥΛΗΣ.

Εἰς τοῦ Γέροντα τὸν κάβο
καρानτι κάνει μεγάλο.
Μιὰ φεργάδα βόλτα βόλτα
φοβερίζει τὰ μπουρλότα.
Μπουρλότο τῆς μολήσανε
'στὴν πρύμνη, πλὴν τὴν σβύσανε.
"Ἄλλο ἓνα τῆς μολάρουν
καὶ στὴν μπάντα τὴν τρακάρουν.

Ἐπῆρε ὁ τσιμπχανές φωτιά,
καὶ φοβηθῆκαν τὰ σκυλιά.

« Μωρ' ἀπόψε θά μᾶς κάφουνε
καὶ σκλάβους θά μᾶς πιάσουνε! »

Ἄϊντε, ἄγειά σου, μωρ' ναβέτα,
πούκαμες ταῖς μπάλαις νέτα.

Νάταν δυὸ σάν τὸν Μιαούλη,
καίγαν τὴν ἀρμάδα οὐλή.

Νάταν ἄλλη μιὰ ναβέτα,
κάναν τὴν ἀρμάδα νέτα.

35. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΝΑΡΗΣ.

Ἄλλος ἥρωὸς τῶν θαλασσῶν ἦτο ὁ ἐκ Ψαρῶν Κωνσταντῖνος Κανάρης, ὁ φοβερὸς πυρπολητῆς, ὅστις διὰ τῆς τόλμης του ἐκίνησεν εἰς θαυμασμὸν ὅλον τὸν κόσμον καὶ ἐδόξασε τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα.

Ὁ Κανάρης ἐξεδικήθη τὴν σπαρακτικὴν καταστροφὴν τῆς Χίου.

ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΧΙΟΥ.

Ἡ Χίος ἔχει ἀμιμήτους φυσικὰς καλλονὰς, οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῆς φιλόπονοι ὄντες καὶ ἔχδοτοι εἰς τὸ ἐμπόριον, κατέστησαν τὴν πατρίδα των ἀληθῆ παράδεισον. Εἰς ὅλας τὰς ἐμπορικὰς πόλεις τοῦ κόσμου εὐρίσκονται μεγαλέμποροι Χῖοι. Μεταξὺ τῶν πολλῶν προϊόντων παράγεται ἐν Χίῳ καὶ ἡ μαστίχη.

Οἱ Χῖοι ἔτρεφον ἐν τῇ καρδίᾳ των μεγίστην συμπάθειαν ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος τῆς ἀνεξαρτησίας, ἀλλὰ μὴ

όντες πολεμικοί και ἔνεκα τῆς θέσεώς των ἠναγκάζοντο ν' ἀπέχωσι τοῦ ἀγῶνος· τὸ δεύτερον ὅμως ἔτος τῆς ἐπαναστάσεως, παροτρυνθέντες ὑπὸ τῶν Σαμίων ἐπανεστάτησαν. Ὁ Σουλτάνος μαθὼν τοῦτο, ἐξωργίσθη καὶ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΝΑΡΗΣ.

διέταξε τὴν καταστροφὴν τῆς νήσου. Περὶ τὰ τέλη Μαρτίου τοῦ 1822 ὁ Τούρκος ναύαρχος Καρὰ Ἀλῆς ἐφάνη πρὸ τῆς Χίου μετὰ 46 πολεμικά πλοῖα καὶ ἤρρισε νὰ καταपुरοβολῇ τοὺς ἐπαναστάτας, ἀπεβίβασε δὲ εἰς τὴν νήσον 7000 ἀνδρῶν. Οἱ ἐπαναστάται ὄντες ὀλιγάριθμοι, ἠναγκάσθησαν νὰ διασκορπισθῶσιν· ἡ δὲ πόλις καὶ τὰ περίχωρα ἐπυρπολήθησαν. Τότε ἄπειρα στίφη ἀγρίων Τούρκων ἐκ τῆς ἀσιατικῆς

παραλίας ἐπεραιώθησαν εἰς τὴν ἀτυχῆ νῆσον πρὸς λεηλασίαν καὶ σφαγὴν· φανατικοὶ δὲ Δερβίσαι ἤρεθίζον τὴν μανίαν αὐτῶν. Χιλιάδες ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἔδραμον εἰς τὸ δυτικὸν ἀκρωτήριο τῆς νήσου καὶ ἀνέμενον βοήθειαν καὶ σωτηρίαν ἐκ Ψαρῶν· δυστυχῶς ὁμως οὐδὲν πλοῖον ἐφαίνετο, οἱ δὲ σφαγεῖς Τοῦρκοὶ πανταχόθεν ἐπήρχοντο. Τότε δὲ ἤρχισε σφαγὴ ἀγρία κατὰ τῶν ἀθῶων καὶ ἀδυνάτων πλασμάτων, ὥστε ἡ θάλασσα ἐβάφη ὑπὸ τῶν αἱμάτων, τὰ ὁποῖα ὡς ρύακες ἐχύνοντο εἰς αὐτήν. Ἄφοῦ οἱ δῆμιοὶ ἀπέκαμον φονεῦοντες, ἐτράπησαν εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ λεηλασίαν. Ἡ πόλις μετεβλήθη εἰς σωρὸν ἐρειπίων, οἱ πρῶν ἐυανθεῖς λειμῶνες καὶ οἱ περικαλλεῖς κῆποι μετεβλήθησαν εἰς κοιμητήρια πτωμάτων. Πρὸ μηνὸς ἡ Χίος εἶχεν 100 χιλιάδας κατοίκων, τῶρα δὲ μόλις δισχιλίοι ἔμεινον. Ὅσοι δὲν ἐσφάγησαν, οὗτοι ἀπέχθησαν εἰς αἰχμαλωσίαν καὶ ὡς κτήνη ἐπωλήθησαν εἰς τὰς ἀγορὰς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς Σμύρνης, τῆς Θεσσαλονίκης, τῆς Ἀλεξανδρείας. Τὰ θηριώδη ταῦτα κακουργήματα τῶν Τούρκων ἔγειναν τὴν μεγάλην ἐβδομάδα ἐν ἔτος μετὰ τὴν ἀπαγχόνισιν τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου.

36. Η ΕΚΔΙΚΗΣΙΣ.

Ὁ ἑλληνικὸς στόλος εὐρίσκετο εἰς τὰ Ψαρὰ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Μιαούλη· ἕνεκα δὲ ἐναντίων ἀνέμων δὲν ἠδύνατο νὰ πλεύσῃ κατὰ τοῦ τουρκικοῦ πρὸς σωτηρίαν τῆς Χίου. Τότε ἐσκέφθησαν νὰ μεταχειρισθῶσι τὰ πυρπολικά. Δύο ἄνδρες παρουσιάσθησαν πρόθυμοι ν' ἀναλάβωσι τὸ ἔργον τοῦτο, ἐκθέτοντες εἰς κίνδυνον

τὴν ζώην των, ὁ Κωνσταντῖνος Κανάρης Ψαριανὸς καὶ ὁ Ὑδραῖος Πιπῖνος.

Ὁ Κανάρης ἐπορεύθη πρῶτον εἰς τὸν ἱερὸν ναὸν τῆς πατρίδος του, καὶ ἀφοῦ μετέλαβε τῶν ἀχράντων μυστηρίων, ἀφωσιώθη εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς πατρίδος θάνατον ὁμοῦ μετὰ 40 ἀτρομήτους ὁπαδοὺς του. Ἐπειτα φαῖδροι ἐβάδισαν εἰς τὸ ἔργον των. Οἱ Τοῦρκοι εἶχον τότε τὸ Ραμαζάνιον, κατὰ τὸ ὁποῖον τὴν μὲν ἡμέραν νηστεύουσι καὶ εἶναι κατηφεῖς, τὴν δὲ νύκτα παραδίδονται εἰς πᾶσαν ἀκολασίαν. Ὁ Κανάρης καὶ ὁ Πιπῖνος μετὰ τῶν συντρόφων των ἐπέβησαν εἰς τὰ πυρπολικά των καὶ διευθύνοντο πρὸς τὴν Χίον. Ἄλλ' αἴφνης ἐν τῷ μέσῳ τῆς θαλάσσης, ἐνῶ εὐρίσκοντο πλησίον δύο τουρκικῶν φρεγατῶν καὶ ὑπὸ τὰ τηλεβόλα αὐτῶν, νηνεμία κατέλαβε τὰ δύο πυρπολικά, ὥστε δὲν ἠδύναντο νὰ προχωρήσωσι. Τὰ πληρώματα τῶν πυρπολικῶν ἤρχισαν νὰ ἐξορκίζωσι τὸν Κανάρην νὰ ἐπιστρέψωσιν· ἀλλ' ὁ Κανάρης εἶπεν· « ὅσοι φοβοῦνται τὸν θάνατον, πέσετε εἰς τὴν θάλασσαν καὶ σωθῆτε εἰς τὴν ξηρὰν κολυμβῶντες· ἐγὼ θὰ καύσω τὸν Καπουδὰν πασσᾶν. » Μετὰ τοὺς λόγους τούτους κανεῖς πλέον δὲν ἤθελε νὰ ἐπιστρέψῃ. Μετ' ὀλίγον ἔπνευσεν ἄνεμος, καὶ τὰ πυρπολικά ἐφθασαν εἰς τὸ στενὸν τῆς Χίου πλησίον τοῦ στόλου, χωρὶς οἱ Τοῦρκοι νὰ τὰ παρατηρήσωσιν.

Ἦτο ἡ τελευταία ἡμέρα τοῦ Ραμαζανίου (6 Ἰουνίου 1822), οἱ δὲ Τοῦρκοι πάντες ἦσαν παραδεδωμένοι εἰς τὰς προετοιμασίας των διὰ τὸ Μπαϊράμι, καὶ ὁ ναύαρχος Καρὰ Ἄλῆς εἶχεν ἐπὶ τῆς ναυαρχίδος του προσκεκλημένους εἰς δεῖπνον ὅλους τοὺς ἀνωτέρους ἀ-

ξιωματικούς. Ἡ ναυαρχὸς ἀπήστραπτε μακρὰν ἀπὸ
 διάφορα πολύχρωμα φῶτα, ἡ μουσικὴ ἔπαιζε, καὶ τρισ-
 χλιμὲς ἐχθροὶ διεσχέδαζον ἐν μέθῃ καὶ κραιπάλῃ.

Τὸ μαῦρον πυρπολικὸν τοῦ Κανάρη ὠφελούμενον
 ἀπὸ τῶν περιστάσεων ταύτας, ἔπλευσεν ἀπαρατήρητον
 κατὰ τῆς ναυαρχίδος διὰ μέσου τῶν τουρκικῶν πλοίων,
 καὶ ἐν ῥοπῇ ὀφθαλμοῦ ἐκόλλησεν εἰς τὸ πλευρὸν τοῦ
 φοβεροῦ τουρκικοῦ γίγαντος. Πρὸ τοῦ δὲ οἱ Τούρκοι νὰ
 ἐννοήσωσιν, ὁ Κανάρης ἔβαλε πῦρ εἰς τὸ πυρπολικὸν
 του, ὁ δὲ ἄνεμος ὤθει τὰς φλόγας αὐτοῦ κατὰ τοῦ
 ἐχθρικοῦ πλοίου. Τὸ φοβερὸν πῦρ ταχέως μετεδόθη
 εἰς τὰς πλευρὰς τῆς ναυαρχίδος. Τελευταῖος πάντων
 ὁ Κανάρης ἐπήδησεν ἀπὸ τοῦ φλέγοντος πυρπολικοῦ
 εἰς τὴν λέμβον, καὶ ἔκραξε· «Τί ὠραία φωτοχυσία διὰ
 τὸ μπαϊράμι τῶν Τούρκων!»

Ἡ μὲν λέμβος διὰ μυρίων κινδύνων διέφυγεν, αἱ δὲ
 φλόγες ἀμέσως διεδόθησαν εἰς ὅλον τὸ τεράστιον ἐκεῖ-
 νο πλοῖον, τὸ ὁποῖον ὠμοίαζε μᾶλλον πρὸς φρούριον,
 καὶ τώρα ἦτο μεταβεβλημένον εἰς ἡφαίστειον. Τρόμος
 καὶ φρίκη καὶ σύγχυσις ἐκυρίευσεν τοὺς εὐρισκομένους
 ἐντὸς τῆς ναυαρχίδος, καὶ οὐδ' ἐσκέφθησαν περὶ κατα-
 σβέσεως τοῦ πυρὸς, ἀλλ' ἐρρίπτοντο εἰς τὰς λέμβους
 ζητοῦντες σωτηρίαν. Πολλοὶ δὲ λέμβοι ἀνετρέποντο
 ὑπὸ τοῦ συσσωρευμένου πλήθους τῶν ἐπιβαινόντων καὶ
 ἐπνίγοντο οἱ ἐν αὐταῖς. Μία δὲ κεραία καιομένη κατα-
 πεσοῦσα κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ Καπουδᾶν πασσαῖ, ἐφό-
 νευσεν αὐτὸν, καὶ οὕτως ὁ αἰμοβόρος καταστροφεὺς τῆς
 Χίου ἔδωκε δίκην διὰ τὴν χύσιν τόσοῦ ἀθώου αἵματος.

Μετὰ μίαν ὥραν τὸ πῦρ μετεδόθη εἰς τὴν πυριτιδο-

θήκην καὶ τὸ πλοῖον μετὰ λάμψιν
τάγου τρομεροῦ ἀνετινάχθη εἰς

Ὅταν ὁ Κανάρης καὶ οἱ σύντροφοί του εἰς
τὰ Ψαρά, ὁ λαὸς ὅλος ἐδέχθη αὐτοὺς ἐν φιλασίνῃ
ἀλλὰ οἱ ἀτρόμητοι πυρποληταὶ ἔχοντες εἰς τὰς ψυχὰς
των τὴν πρὸς τὸν Θεὸν εὐσέβειαν ἴσην μὲ τὴν γενναϊό-
τητά των, διευθύνθησαν μὲ ἀσκεπεῖς τὰς κεφαλὰς εἰς
τὸν ναὸν καὶ εὐχαρίστησαν τὸν Θεόν.

Πολλὰ καὶ ἄλλα ὅμοια κατορθώματα ἔπραξεν ὁ
Κανάρης· καὶ ὁμῶς ἦτο τόσοσ μετρίοφρων, ὥστε καὶ εἰς
αὐτὸ τὸ γῆράς του, ὅτε ἄλλοι ἀνέφερον μὲ θαυμασμὸν
τὰ κατορθώματά του, αὐτὸς ἐκοκκίνιζεν ἀπὸ μετριο-
φροσύνης καὶ ἔλεγεν ὅτι μόνον τὸ πρὸς τὴν πατρίδα
καθῆκόν του ἐξεπλήρωσεν.

Ο ΤΣΑΜΑΔΟΣ.

Νάμουν πουλι νά πέταγα, νά πάω ἔστο Μεσολόγγι,
Νά διῶ, πῶς παίζουν τὸ σπαθί, πῶς ρίχνουν τὸ τουφέκι,
Πῶς πολεμοῦν τῆς Ῥούμελης τάνικητα ξεφτέρια.

Κ' ἓνα πουλι χρυσόφτερο κελαϊδιστὰ μοῦ λέγει·

«Στάσου, Γεωργάκη, κί ἂν διψᾷς τάράπικο τὸ αἷμα,
εἶναι κ' ἐδῶ Ἀγαρηνοὶ νά σφάξης ὅσους θέλεις.

Βλέπεις ἐκεῖ ἔστα μακρυνὰ τὰ τούρκικα καράβια;
ὁ Χάρος στέκ' ἐπάνω τους καὶ θά γενοῦνε στάχτη.»

— «Πουλάκι μου, πῶς ἔμαθες ἐτοῦτα ποῦ μοῦ λέγεις;»

— «Ἐγὼ πουλι σοῦ φαίνομαι, ἀλλὰ πουλι δὲν εἶμαι.

Κεῖν' τὸ νησί, π' ἀγνάντεψα, εἶναι τὸ Ναβαρίνον,
ἐκεῖ τὴν ὕστερη πνοὴ ἄφησα πολεμῶντας.

Ὁ Τσαμαδὸς εἶμαι ἐγὼ, καὶ ἦλθα μέσ' ἔστον κόσμον.

Ἔστους οὐρανοὺς, ποῦ κάθομαι, καθάρια σὰς ξανοίγω·

«...τὰ εἶν' ἢ ἐπιθυμιά μου.»
 «...α σέ μᾶς, ἔστον δύστυχό μας
 τόπον;

Δέν ἐρ... μίηκε καί τ' εἶναι ἔστο Μωρεά; »

— «Κἂν ὁ Μωρεᾶς δέν πολεμᾷ, καιρὸς πάλι θὰ νάλλῃ,
 νὰ πολεμήσουν σάν θηριά καί τὸν ἐχθρὸν νὰ διώξουν.
 Κόκκαλα μαῦρα θὰ σπαρθοῦν μπροστά στοῦ Μεσολόγγι,
 καί τὰ λιοντάρια τοῦ Σουλζοῦ ἐκεῖ θὲ νὰ χαροῦνε.»
 Καί τὸ πουλί ἐπέταξε, ἔστους οὐρανοὺς ἀνέβη.

37. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΣ.

Ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος ἐγεννήθη ἐν Κων-
 σταντινουπόλει τῷ 1791. Νέος ὢν ἔλαβε παρὰ τῶν
 γονέων του καλλίστην καὶ ἑλληνοπρεπεστάτην ἀνατρο-
 φήν. Ἐδιδάχθη δ' ἐκτὸς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, τὴν
 γαλλικὴν, τὴν ἰταλικὴν, τὴν ἀγγλικὴν καὶ τὴν τουρκικὴν.

Ἐσπερον μετέβη εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην, διὰ νὰ
 αὐξήσῃ τὰς γνώσεις του καὶ νὰ κατασταθῇ ἡμέραν τινα
 ὠφέλιμος εἰς τὴν πατρίδα. Ὁ νέος Μαυροκορδάτος ἔ-
 βλεπε μετὰ θαυμασμοῦ τὴν εὐνομίαν, τὴν τάξιν, τὴν
 εὐτυχίαν, τὴν πρόοδον τῶν Εὐρωπαίων, καὶ ἀναλογιζό-
 μενος τὴν ἀθλιότητα καὶ δυστυχίαν τῆς Ἑλλάδος ὅλης,
 ἥτις ἐστέναζεν ὑπὸ τὸν βαρὺν ζυγὸν τῶν Τούρκων, ἔ-
 λεγε καθ' ἑαυτὸν. «Βεβαίως πάντα ταῦτα τὰγαθὰ προ-
 ἔρχονται ἐκ τῆς ἐλευθερίας· ἐὰν λοιπὸν καὶ ἡ πατρίς
 ἡμῶν ἐλευθερωθῇ, δυνάμεθα καὶ ἡμεῖς οἱ τῶρα δυστυ-
 χεῖς καὶ ἐξουδενωμένοι νὰ ζήσωμεν εὐτυχεῖς καὶ νὰ
 ἴδωμεν πάλιν τὴν πατρίδα μας ἀκμάζουσαν. Πόση τά-
 ξις ὑπάρχει ἐνταῦθα καὶ εἰς τὰ ἐλάχιστα χωρία! αἰδοῖ

εἶναι καθάριοι, ὑπάρχουσι πλασφύλλια καὶ βαθύσκια δένδρα, ἔστιν ἰστίαν, παντοῦ ὑπάρχει ἀσφάλεια, τὰ καθήκοντά των, ἡ δικαιοσύνη βασιλεύει καὶ ἡ πόλις εὐδαιμονοῦσιν. Ἡμεῖς δὲν ἔχομεν οὐδὲν καλόν· διότι εἴμεθα δοῦλοι.» Τοιαῦτα διελογίζετο ὁ νέος Μαυροκορδάτος, καὶ ἓνα μόνον εἶχε πόθον, γὰρ ἴδῃ τὴν Ἑλλάδα πάλιν ἐλευθέραν καὶ εὐδαιμόνα, ὡς ἦτο τὸ πάλαι.

38. Ο ΑΛ. ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΩΝΙΖΟΜΕΝΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.

Ὅταν ἐξερράγη ἡ μεγάλη ἐπανάστασις, ὁ Ἀλέξ. Μαυροκορδάτος, ἀφήσας πάσας τὰς ἀναπαύσεις καὶ τὰ ἀγαθὰ, ἔδραμεν εἰς τὴν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα. Δὲν ἦλθε μόνος. Πολλοὶ Ἑλληνες εὐρισκόμενοι εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ βλέποντες τὸν Μαυροκορδάτον νὰ θυσιάσῃ τὰ πάντα ὑπὲρ τῆς πατρίδος, ἠκολούθησαν αὐτόν. Ἄλλ' ὄχι μόνον Ἑλληνες· πλεῖστοι φιλέλληνες Εὐρωπαῖοι ἐκ τῆς Γαλλίας, τῆς Ἰταλίας, τῆς Ἀγγλίας, τῆς Ἑλβετίας, τῆς Γερμανίας ἠνώθησαν μετὰ τοῦ Μαυροκορδάτου, διὰ νὰ χύσωσι καὶ αὐτοὶ τὸ αἷμά των ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος. Ὅσα δὲ χρήματα εἶχεν ὁ Μαυροκορδάτος, ταῦτα δὲν ἠτφάλισεν εἰς τράπεζάν τινα, ἀλλὰ διὰ τούτων ἠγόρασε πολεμικοφόνδια καὶ ὄπλα διὰ τὴν διαρρήξασαν τὰ δεσμά τῆς πατρίδα.

Οἱ ἀγωνιζόμενοι Ἑλληνες ὑπεδέχθησαν μὲ χαρὰν καὶ ἀγάπην τὸν Μαυροκορδάτον, τιμῶντες τὴν ἀρετὴν, τὴν παιδείαν καὶ τὴν τιμιότητα αὐτοῦ. Ὁ Μαυροκορ-

...συνεβούλευσεν αὐτοὺς νὰ ἔχω-
 ...πυρέβαινε διχόνοιά τις μετα-
 ...ἄρνονε νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν συμ-
 φίλ... πάντες ἐπέιθοντο εἰς τοὺς λόγους του
 καὶ τῶν καὶ ἐτίμων αὐτόν.

39. Ο ΑΛ. ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΣ ΕΝ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΩΙ.

Ὅτε ἐπολιορκεῖτο ὑπὸ τῶν Τούρκων τὸ ἔνδοξον Με-
 σολόγγιον, ὁ Μαυροκορδάτος μετὰ τοῦ Μ. Βότσαρη
 καὶ ἄλλων ἀνδρείων ὀπλαρχηγῶν ἠγωνίσθη ἐνδόξως ἐν
 αὐτῷ. Ἄλλ' εἰς τὸ Πέτα ἐν Ἡπείρῳ οἱ Ἕλληνες καὶ
 Φιλέλληνες πολεμήσαντες ὡς ἥρωες κατεστράφησαν·
 τότε δὲ πολλοὶ συνεβούλευον τὸν Μαυροκορδάτον νὰ μὴ
 ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ Μεσολόγγιον. Ἄλλ' οὗτος ἀπήντησεν
 «Ὅχι! πρέπει νὰ τρέξω εἰς τὸ Μεσολόγγιον καὶ νὰ
 μεθέξω τῆς τύχης τῶν πολιορκουμένων· διότι ἐὰν ἐγὼ
 φύγω, οἱ ἄπλοὶ πολεμισταὶ θέλουσι σκορπισθῆ, οἱ δὲ
 Τούρκοι θέλουσι κυριεύσει ἀπόνως τὸ Μεσολόγγιον καὶ
 οὐδὲν θὰ ἐμποδίσῃ πλέον αὐτοὺς νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν
 Πελοπόννησον, καὶ ὁ ἀγὼν θὰ πνιγῇ εἰς τὰ αἵματα.»
 Καὶ οὕτως εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἠρωϊκὸν Μεσολόγγιον, καὶ
 ἀπεφάσισεν ἐν αὐτῷ νὰ πολιορκηθῇ, ἐνῶ οἱ δυνάμενοι
 νὰ φέρωσιν ὅπλα ἦσαν μόλις 360 ἄνδρες. Ἀλλὰ μετ'
 ὀλίγον πολλοὶ γενναῖοι ἀρχηγοὶ ἔσπευσαν νὰ φέρωσι
 βοήθειαν εἰς τὸ ἠρωϊκῶς ἀμυνόμενον Μεσολόγγιον, ὁ
 Μαυρομιχάλης, ὁ Ζαΐμης, ὁ Κανέλλος Δελιγιάννης, ὁ
 Λόντος, καὶ οὕτως ἠνάγκασαν τοὺς Τούρκους αἰσχυρῶς
 νὰ λύσωσι τὴν πολιορκίαν.

40. Ο ΑΛ. ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΣ

ΔΙΟΙΚΗΣΙΝ

Ἐπειὸς ἐκυριεύθη τὸ Ναυπλιεῖον (1823), ἔγεινε δευτέρα ἐθνικὴ συνέλευσις 1823· (πρώτη ἐθνικὴ συνέλευσις ἔγεινεν ἐν Ἐπιοαύρῳ τῷ 1821.) Πρόεδρος μὲν τῆς συνελεύσεως ταύτης ἐξελέχθη ὁ Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης, ἀρχιγραμματεὺς δὲ τοῦ Ἐκτελεστικοῦ ὁ Ἄλ. Μαυροκορδάτος· ἔπειτα

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΣ.

δὲ, ἐνῶ εὐρίσκετο ἐν Τριπόλει τῆς Ἀρκαδίας, ἐξελέχθη πρόεδρος τοῦ Βουλευτικοῦ. Μετὰ δύο ὅμως ἡμέρας παρητήθη τῆς προεδρείας, καὶ ἔδειξεν, ὅτι δὲν ἐζήτει

...ον νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν πα-
...Τς ἐλευθερίας τῆς πατρί-

...κ. Μαυροκορδάτος προσεκλήθη πάλιν εἰς τὸν Μεσολόγγιον, τὸ ὁποῖον ἐπολιορκεῖτο ὑπὸ πολυαρίθμων τουρκικῶν στρατευμάτων· ἀλλὰ μόλις ἔφθασεν ὁ Μαυροκορδάτος, οἱ Τούρκοι φοβηθέντες, ἔλυσαν τὴν πολιορκίαν καὶ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν.

Ἐνῶ δὲ ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος εὕρισκετο ἐν Μεσολογγίῳ, ὑπεδέχθη καὶ ἐφιλοξένησε τὸν λόρδον Βύρωνα, ἔξοχον ποιητὴν καὶ εἰλικρινῆ φίλον τῆς Ἑλλάδος, ὑπὲρ τῆς ὁποίας προσήνεγκε τοὺς θησαυροὺς του, ἔγραψεν ἐνθουσιώδη ποιήματα καὶ ἦλθεν αὐτοπροσώπως ν' ἀγωνισθῆ.

Πρὶν ἔλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔγραψε πρὸς τὸν φίλον του Μαυροκορδάτον ἐπιστολὴν, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἔλεγε τὰ ἑξῆς:

«Εἶμαι πολὺ ἀνήσυχος, μαθὼν, ὅτι αἱ διχόνοιαὶ ἐξακολουθοῦσιν ἐν Ἑλλάδι καθ' ἣν στιγμὴν ἐδύνατο νὰ ὑπερνικήσῃ ἐν γένει πᾶν πρόσκομμα, ὅπως ἐνίκησεν ἤδη ἐν μέρει. Ἡ Ἑλλάς δύναται νῦν νὰ ἐκλέξῃ μεταξὺ τῶν ἑξῆς τριῶν ὁδῶν, δηλ. ἢ νὰ ἐπανακτήσῃ τὴν ἐλευθερίαν τῆς, ἢ νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν εὐρωπαϊῶν βασιλέων, ἢ νὰ μείνῃ ὡς πρότερον τουρκικὴ ἐπαρχία. Ὁ ἐμφύλιος πόλεμος ἀγεί ἀναμφιβόλως πρὸς τὰ δύο τελευταῖα. Ἐὰν ἡ Ἑλλάς νομίζῃ ἐπιθυμητὴν τὴν θέσιν τῆς Βλαχίας καὶ τῆς Κριμαίας, δύναται νὰ ἐπιτύχῃ τοιαύτην αὔριον· ἐὰν ζηλεύῃ τὴν θέσιν τῆς Ἰταλίας, δύναται νὰ τὴν ἐπιτύχῃ τὴν ἐπομένην ἡμέραν. Ἐὰν ὁμοῦς ἡ Ἑλλάς ἐπιθυμῇ νὰ γείνη ἀληθῶς Ἑλλάς

ἐλευθέρῃ καὶ ἀνεξάρ-
 τῷ τούτῳ σήμερον· εἰ δὲ μὴ,
 εὐκαιρίαν.»

Ὁ Βύρων ἀπέθανεν ἐν Μεσολογγίῳ ἡ ἑλληνικῆς εὐ-
 γνωμονοῦσα, ἀνήγειρεν εἰς αὐτὸν ἀνδριάντα ἐν τῷ ἡ-
 ρωϊκῷ Μεσολογγίῳ.

Μετὰ δὲ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος ὁ Ἀλέξ.
 Μαυροκορδάτος πολλὰς καὶ ὠφελίμους προσήνεγκεν
 εἰς τὴν πατρίδα ὑπηρεσίας, χρηματίσας πρέσβυς καὶ
 ὑπουργὸς πολλάκις. Δικαίως δὲ παρομοιάζουσιν αὐτὸν
 μὲ τὸν ἀρχαῖον Φωκίωνα.

Ὁ Ἀλ. Μαυροκορδάτος ἀπέθανε τῷ 1865.

41. Η ΤΟΥΡΚΟΜΑΧΟΣ ΕΛΛΑΣ.

Μακροὺς αἰῶνας παρείδες, Μοῦσα,
 τὸν Ἑλληνικῶνα σιωπηλόν,
 καὶ δὲν ἠκούσθης καλλιφωνοῦσα
 κανὲν κελάδημα ὑψηλόν.
 Ἀηδονόστομος, καθὼς πάλαι,
 τὴν τουρκομάχον Ἑλλάδα ψάλε,
 ἥτις εἰς δάφνας τοῦ Μαραθῶνος,
 τῆς Σαλαμίνας, τῶν Πλαταιῶν
 ἤνωσεν ἄλλας νέου ἀγῶνος
 ἐνδοξοτέρας τῶν παλαιῶν.

Ἐχειροκρότησεν ἡ γῆ ὅλη.
 Στρατοὶ τὴν δίκελλαν ζευγητῶν,
 τὴν κώπην λέμβων ἔφυγαν στόλοι,
 καὶ εἰς ἐδίωξεν ἑκατόν.

ἐπαρχία,
 ἑρρυτός βασιλεία
 ἅμα Ἡγεμονίαι
 κατὰ τοῦ Ἰστροῦ τὰς ἐκβολὰς,
 πάντοτε δοῦλαι, τότε θρασεῖαι,
 ἄζεῦκτους ὠρθωσαν κεφαλὰς.

Ὅκτῳ ἱστόρησε μυριάδας
 ἐπιδραμόντων Τουρκοληστῶν
 καὶ τρεῖς κυκλώσαντας τὰς Κυκλάδας
 στόλους εἰς ἓνα ἐνιαυτὸν,
 τὸν ἑκατόσκαφον τῆς Τουρκίας,
 τοὺς τῆς Αἰγύπτου καὶ Ἀλγερίας
 καὶ ὄλους τρέξαντας θαρραλέως,
 ἅμα εἰς σύγκρουσιν δυστυχῆ
 μετὰ τοῦ Ἄρσως Ὀδυσσεῶς
 ἢ ἐν Κορίνθῳ ἦλθεν Ἀρχή.

Ἔστελλεν ἤδη δόξης ἀκτῖνας
 εἰς τὸ Αἰγαῖον ὁ οὐρανός.
 Τὸ Μεσολόγγιον, τὰς Ἀθήνας
 δὲν κατεπάτει Ὀθωμανός.
 Ἡ Πελοπόννησος τὰς μεγάλας
 ἔδρεπε νίκας Βαλέτσης, Λάλας·
 εἰς τῆς Τριπόλεως τὰς πλατείας
 ἐλικοδρόμει αἵματος ῥοῦς.
 Αἱ Πάτραι μόνον καὶ τῆς Ναυπλίας
 τὰ χλεῖθρα ἦσαν εἰς τοὺς ἐχθρούς.

Εἰς Δρακοσπήλαιον τὸ κρημνῶδες,

τὸ βλέπον πέραν
 ἐκράτει μήνυμα ταρα
 τὸν Ὀδυσσεά σιωπηλὸν (*).
 Κ' ἐσκήνουν γύρω του οἱ Φθιώται,
 οἱ τῆς Εὐβοίας Ἔστιαῖοι
 καὶ οἱ νεμόμενοι τὴν Δωρίδα
 καὶ τὸν δαφνόσκιον Παρνασσόν,
 τὴν πολυέγγελον Κωπαίδα
 καὶ τὸν καλλίρροον Ἴλισσόν.

Ὁ ταυροκέφαλος καὶ προβαίνων
 Γούρας ἐστάθη πύργος βαρὺς,
 καὶ ὀπισθὲν του εἴκοσιν ἄλλοι
 τοῦ στρατοπέδου ἦλθαν μεγάλοι,
 ὁ λασιόστηθος Δυοβουνιώτης,
 ὅστις τὴν μάχην Βασιλικῶν
 ἐχειραγώγησε καὶ τῆς πρώτης
 ἔγεινεν αἴτιος τῶν νικῶν.

Ὁ Κριεζώτης, ὅστις μεγάλην
 ἄρκτον, βασίλισσαν τῶν βουνῶν,
 εἰς τὴν χαλκίνην αὐτοῦ ἀγκάλην
 ἐπνιξεν, ἔτι παιδίον ὦν.
 Ὁ Γάτσος, ὅστις πεντακοσίους
 ἀτρόμους ἔφερον Ὀλυμπίους·
 ὁ Εὐμορφόπουλος ἐξ Ἰθάκης,

(*) Ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδρουτσοῦς εἶχε δυσχερεστῆθῃ κατὰ τῆς
 προσωρινῆς Κυβερνήσεως τῆς Ἑλλάδος.

ἴδεν τὸ φῶς,
 τοῦ σου τῆς Θράκης
 ἰον ἀδελφός.

Ὁ τὸν Ἀνδροῦτσον ἀκολουθήσας
 εἰς τῶν θηρίων τὰς φωλεάς.
 καὶ εἰς ἀπάτητα δάση ζήσας
 πολεμοχάρμης Πανουριάς.
 Ὁ Κάρπος φίλος τοῦ Ὀδυσσέως
 βλαστήσας, ὅπου λύρα Ὀρφέως
 ἔθελγεν ὄλας τὰς ἀκοάς.

Ἔχει τὸ ἔθνος σιδεροκάρδους
 λέοντας ἄλλους καὶ λεοπάρδους.
 Ἔχει Μιαούλην εἰς τὴν μεγάλην
 θάλασσαν· ἔχει κατὰ ξηρὰν
 Βότσαρην Μάρκον, Μαυρομιχάλην,
 Κολοκοτρώνην, Νικηταρᾶν.

(Ἄλ. Σοῦτσος.)

ΤΕΛΟΣ.

Σημ. Ἡ ἱστορικὴ ὕλη εληφθη ἐκ τῆς ιστορίας τοῦ Μενδελ-
 σῶνος (μεταφράσις Ἀγγ. Βλαχίου), τοῦ Σ. Τρικούπη καὶ τῶν
 παραλλήλων βίων τοῦ κ. Α. Γούδα.